

Talousrikostutkinnan tila

Työryhmän loppuraportti

Sisäinen turvallisuus
37/2004

<p>Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Asiantuntijatyöryhmä: poliisiylitarkastaja Robin Lardot, sisäasiainministeriö, pj. rikoskomisario Ara Haikarainen, viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti, siht. rikostarkastaja Sirpa Laakso, keskusrikospoliisi, siht. apulaispäällikkö Jari Liukku, keskusrikospoliisi rikosylitarkastaja Jouko Salo, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos lääninylikomisario Antti Simanainen, Etelä-Suomen lääninpoliisijohto lääninylikomisario Tarmo Lamminaho, Länsi-Suomen lääninpoliisijohto ylikomisario Matti Rinne, sisäasiainministeriö erikoistutkija Anne Alvesalo, poliisiammattikorkeakoulu yliopettaja Eero Koljonen, poliisiammattikorkeakoulu</p>	<p>Julkaisun laji Työryhmän loppuraportti</p> <hr/> <p>Toimeksiantaja Sisäasiainministeriön poliisin ylijohto</p> <hr/> <p>Toimielimen asettamispäivä 22.3.2004</p>
<p>Julkaisun nimi (myös ruotsinkielisenä) Talousrikostutkinnan tila</p>	
<p>Julkaisun osat</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Poliisin ylijohto asetti 11.3.2004 talousrikostutkinnan tilaa selvittävän asiantuntijatyöryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää mikä on valtakunnan talousrikostorjunnan tila, onko havaittavissa paikkakuntakohtaisia eroja ja onko ruotsinkielinen talousrikostutkinta turvattu. Lisäksi työryhmän tuli selvittää mistä mahdollisesti kartoituksessa esille nousseet ongelmat johtuvat ja miten ne voidaan nopeasti korjata. Erikseen työryhmän tuli selvittää miten tulosohejauksellisesti talousrikostorjuntaa voidaan tehostaa ja ovatko nykyiset toimenpiteet rekrytoinnin tukemiseksi riittävät sekä onko talousrikostutkintakoulutus sekä uusille että nykyisille tutkijoille riittävän laadukasta ja kattavaa.</p> <p>Työryhmän selvitystyö koostuu talousrikostorjuntaan liittyvästä tilastoanalyysistä ja toimintaympäristön arvioinnista sekä niiden perusteella tehdyistä johtopäätöksistä ja toimenpidesuosituksista.</p> <p>Työryhmän esittämät toimenpidesuositukset koostuvat seuraavista teemoista:</p> <ul style="list-style-type: none"> Talousrikostutkinnan rakenteet ja organisointi Poliisin tulosohejaus ja johtamisjärjestelyt Viranomaisyhteistyön tehostaminen Talousrikostorjunnan työskentelytavat Talousrikostutkinnan rekrytointi Talousrikostutkintakoulutus 	

Avainsanat (asiasanat) Talousrikos			
Muut tiedot ISBN 951-734-747-2 (PDF), SM-2004-01077/Ri-2			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisusarja		ISSN 1236-2840	ISBN 951-734-746-4 (nid.)
Kokonaissivumäärä 73	Kieli suomi	Hinta 25,00 eur + alv	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja Sisäasiainministeriö	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
1.1. TAUSTAA	3
1.2. TYÖRYHMÄN TOIMEKSIANTO	5
2. TALOUSRIKOSTUTKINNAN KEHITYS JA NYKYTILA	6
2.1. TALOUSRIKOSTORJUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA SEN MUUTOKSET	6
2.1.1. Kansainvälistyminen ja järjestäytynyt rikollisuus	6
2.1.2. Talousrikoskontrollin ominaispiirteet ja talousrikollisuudessa tapahtuneet muutokset	7
2.2. TALOUSRIKOSTEN ESITUTKINNAN ONGELMAKOHTIA	9
2.2.1. Talousrikostutkinnan ominais- ja erityispiirteet	9
2.2.2. Talousrikosseminaarin kyselyn tulokset	10
2.2.3. Syitä talousrikostutkinnan pitkäkestoisuudelle	13
2.3. TUTKIJOIDEN JA TUTKINNANJOHTAJIEN AMMATTITAITO JA REKRYTOINTI	16
2.3.1. Talousrikostutkintakoulutus	16
2.3.2. Rekrytointi	19
2.4. TALOUSRIKOSTORJUNTAOHJELMAT JA MUUT TEHOSTAMISTOIMET	19
3. TALOUSRIKOKSET JA TALOUSRIKOSTUTKINNAN RESURSOINTI	22
3.1. POLIISILLE TILASTOITUNEET TALOUSRIKOKSET	22
3.1.1. Talousrikokset ennen vuotta 1997	22
3.1.2. Avointen talousrikosten määrä 1997-2004	22
3.1.3. Uudet ja päätetyt talousrikosilmoitukset	24
3.1.4. Tutkitut talousrikokset	25
3.1.5. Talousrikosten tutkinta-aika	27
3.1.6. Talousrikosten ilmoitus- ja tutkintaviive	29
3.1.7. Talousrikostutkintaan käytetyt henkilötyövuodet	31
3.1.8. Henkilötyövuodet suhteessa tutkittuihin talousrikosilmoituksiin	32
3.1.9. Avointen talousrikosilmoitusten vahinkomäärät sekä takaisinsaatu rikoshyöty	35
3.2. POLIISIN TALOUSRIKOSTUTKINTATILANNE KEVÄÄLLÄ 2004	36
3.2.1. Avoimena olevien talousrikosten määrä ja tutkittavat rikokset	36
3.2.2. Tutkinnassa olevat vanhat talousrikokset	37
3.3. POLIISIN TALOUSRIKOSTUTKINTARESURSSIEN MÄÄRÄ JA KOHDENTUMINEN	42
3.3.1. Poliisin talousrikostutkinnan organisointi	42
3.3.2. Talousrikostutkijoiden määrä ja talousrikostutkintaan käytetty työpanos	43
3.3.3. Liiketoimintaa harjoittavien yritysten sijainti	45
4. TOIMENPIDESUOSITUKSET	47
4.1. TALOUSRIKOSTUTKINNAN RAKENTEET JA ORGANISOINTI	47
4.1.1. Pääkaupunkiseudun talousrikostutkinnan tehostaminen	47
4.1.2. Alueellisen ja maakunnallisen talousrikostorjunnan tehostaminen	51
4.2. POLIISIN TULOSOHJAUS JA JOHTAMISJÄRJESTELYT	52
4.2.1. Talousrikostorjunta tulosohtausjärjestelmän painopistealueena	52
4.2.2. Talousrikostorjunnan tilastointi- ja seurantajärjestelmien kehittäminen	52
4.2.3. Lainsäädäntövalmistelussa talousrikostorjunnallisten vaikutusten huomioiminen	53
4.3. VIRANOMAISYHTEISTYÖN TEHOSTAMINEN	53
4.3.1. Syyttäjän ja tutkinnanjohtajan välinen yhteistyö	53

4.3.2. Viranomaisyhteistyön tehostaminen piilorikollisuuden paljastamisessa ja rikoshyödyn jäljittämisessä	55
4.4. TALOUSRIKOSTUTKINNAN TYÖSKENTELYTAVAT	56
4.4.1. Vakavan rikollisuuden kohdevalinta ja talousrikostorjunta.....	56
4.4.2. Etsintäkuulutettujen henkilöiden etsintä	57
4.4.3. Oikeus- ja virka-apupyynnöt.....	57
4.4.4. Liiketoimintakielto ja valvonta	58
4.4.5. Talousrikostutkintayksikön sisäiset toimintatavat	59
4.5. TALOUSRIKOSTUTKINNAN REKRYTOINTI.....	61
4.5.1. Rekrytointi poliisin peruskoulutukseen	61
4.5.2. Rekrytointi poliisihallinnon sisältä	62
4.5.3. Rekrytointi poliisihallinnon ulkopuolelta	62
4.6. TALOUSRIKOSTUTKINTAKOULUTUS	63
4.6.1. Talousrikostutkinnan erikoistumiskoulutus	63
4.6.2. Talousrikostutkinnanjohtajien koulutus.....	64
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	66
5.1. VÄLITÖNTÄ TOIMEENPANOJA EDELLYTTÄVÄT TOIMENPIDESUOSITUKSET.....	66
5.2. TALOUSRIKOSTUTKINNAN LISÄRESURSOINTI	68

1. JOHDANTO

1.1. Taustaa

Laman ja siihen liittyvien talousrikosilmiöiden myötä syntyi Suomessa voimakas yhteiskunnallinen tilaus talousrikosten torjunnan tehostamiselle. Jo 1990-luvun alussa poliisin talousrikostutkintaan osoitettiin lisäresursseja. Edelleen 1990-luvun puolivälistä lähtien osoitettiin talousrikostorjuntaan merkittäviä lisäresursseja poliisille, verottajalle, ulosottoviranomaisille, tullille sekä lopulta jossain määrin myös syyttäjälaitokselle. Tuomioistuinlaitos on jäänyt tässä panostuksessa käytännössä vaille huomiota.

Sittemmin 1990-luvun loppuun tultaessa talousrikosten tekotavassa on tultu uuteen vaiheeseen. Veropetoksia tehdään systemaattisesti käyttämällä hyväksi muun muassa yritysketjuja ja kuittikauppaa. Tähän tarjoavat mahdollisuuksia laillisetkin yritysrakenteet, joissa ajatuksena on alirakointi ja toiminnan ulkoistaminen. Talousrikosten tekemuodot ja tekijät omaavat aikaisempaa useammin kansainvälisiä liityntöjä. Seurauksena on talousrikosten tutkinnan ja rikosoikeudellisen vastuun selvittämisen vaikeutuminen. Talousrikosten oikeusprosessit ovat olleet ja ovat edelleen erittäin hitaita.

Toisaalta myös 1990-luvun loppua kohden on talousrikostorjuntaa kohtaan osoitettu kiinnostus ja kannatus heikentynyt. Esimerkiksi tärkeän yhteistyökumppanin, verottajan, harmaan talouden yrityksiin kohdistuvat verotarkastukset ja niiden perusteella tehdyt rikosilmoitukset ovat vähentyneet vuodesta 1996 puoleen. Osaltaan tämä on johtunut poliisin talousrikostutkinnan ruuhkautumisesta. Selvää on, että niin verottajan kuin muidenkin valvontaviranomaisten toiminta vaikuttaa tilastoissa näkyvään *poliisin tietoon tulleen* talousrikollisuuden määrään. Tästä ei voida kuitenkaan päätellä talousrikollisuuden ja harmaan talouden piiloon jäävää osuutta.

Talousrikostorjuntaohjelmat ovat antaneet mahdollisuuden voimakkaaseen talousrikostorjuntaan panostamiseen. Tämä ei ole täysin onnistunut, sillä varsinkin viime vuosina talousrikostutkintaan rekrytoimisessa on ilmennyt merkittäviä vaikeuksia. Osaltaan rekrytoitumishalukkuus on kuitenkin parantunut viimeaikaisten kehittämistoimenpiteiden ansiosta.

Poliisin talousrikosten tutkinta on kehittynyt, viranomaisyhteistyö lisääntynyt ja talousrikostutkijoiden osaaminen parantunut koulutuksen ja kokemuksen johdosta. Reaaliaikainen tutkinta on ollut tehokas tutkintakeino, mutta sen seurauksena jokaisen jutun yhteydessä paljastuu uusia talousrikoksia. Rikostutkintakoneisto ei kykene selviämään näiden tutkinnasta riittävän nopeasti, vaan jutut kasaantuvat tutkintaan. Tutkinnassa olevien talousrikosten määrä on kasvanut ja talousrikosten tutkinta-ajat ovat pidentyneet. Reaaliaikaiseen tutkintaan ei ole tämän johdosta ollut juurikaan mahdollisuutta viime vuosina, vaikka tiedustelun keinoin olisi ollutkin epäiltävissä laajaa ja ammattimaista talousrikollisuutta. Tämä on valitettavaa tarkasteltaessa asiaa sekä rikostorjunnan vaikuttavuuden että takaisinsaataavan rikoshyödyn näkökulmasta.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden aiheuttamia vahinkoja on arvioitu tutkimuksissa ja selvityksissä. Vuonna 1994 tehdyssä tutkimuksessa arvioitiin, että 1990-luvun alussa talousrikollisuuden aiheuttamat vahingot yhteiskunnalle olisivat noin 2,2 miljardia euroa. Vuonna 1994 harmaan talouden selvitystyöryhmä antoi raporttinsa, jossa harmaan talouden vuotuiseksi määräksi arvioitiin 3,4 miljardia euroa (4,2 % BKT:stä). SAK on vastaavasti arvioinut, että mikäli harmaan talouden suhteellinen osuus BKT:stä on pysynyt ennallaan, vuonna 1999 harmaan talouden aiheuttamat vahingot olisivat nousseet noin 5 miljardiin euroon. Saamatta jääneiden verotulojen määräksi arvioidaan yleisesti 2 – 2,5 miljardia euroa.

Edelleen vuonna 2002 tehdyn ravintola-alan harmaata taloutta koskevan tutkimuksen mukaan ravintola-alan harmaan talouden määrä on 300 - 430 miljoonaa euroa/vuosi. Henkilötyövuosina arvioitiin harmaan talouden määräksi 14.000 – 18.000¹.

Vaikka talousrikollisuus on pelkästään rahamääräisten kriteerien perusteella vakavaa ja vahingollista, aiheuttaa se yhteiskunnalle myös monia muitakin vahinkoja. Näitä ovat esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tunkeutuminen harmaan talouden kautta elinkeinoelämään, vaara tästä aiheutuvasta korruption lisääntymisestä, kilpailutilanteen vääristyminen tietyillä toimialoilla, EU:n laajentumisen aiheuttamat lisäongelmat sekä yleisen yhteiskuntamoraalin heikkeneminen.

Talousrikollisuuden vakavuutta lisää myös se, että se on suurelta osaltaan piilorikollisuutta. Eri arvioiden mukaan talousrikollisuudesta tulee poliisin tietoon vain vajaa 10 prosenttia. Esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulussa vuonna 2002 tehdyn kyselytutkimuksen (Jokinen – Häyrynen – Alvesalo 2002) mukaan sekä yritykseen itseensä kohdistuvista, että muiden yritysten tekemistä talousrikoksista ilmoitettiin harvoin. Koko maassa yrityksen varallisuuteen ja saamisiin kohdistuvista talousrikoksista ilmoitettiin ainoastaan 9,8%. Joistakin rikoksista ilmoittaminen oli äärimmäisen harvinaista. Vastausten mukaan yritykset ilmoittivat yritysvalokuvasta vain kahdessa prosentissa tapauksista. Vastaavasti tietomurroista ja viestintäsalaisuuden rikkomisista ilmoitettiin 5,5%:ssa tapauksista, tekijänoikeusloukkauksista 8%:ssa tapauksista ja velallisen rikoksista 13,5%:ssa tapauksista. Oman toimialan muiden yritysten tekemistä rikoksista tai väärinkäytösepäilyistä ilmoittaminen oli myös harvinaista. Puolet vastanneista jätti yleensä ilmoittamatta rekisterimerkintärikoksista ja työturvallisuus- tai työsuojelumääräysten rikkomisista tai laiminlyönneistä. Syinä vähäiseen ilmoittamiseen yritysten edustajat pitivät näytön vaikeutta, epävarmuutta siitä onko kysymyksessä rikos, ilmoittamisen hyödyttömyyttä ja oman ajan tai taloudellisten resurssien puutetta.

Edelleen saman tutkimuksen mukaan varallisuuteen ja saamisiin kohdistuvien talousrikosten tai rikosten yritysten kohteeksi oli joutunut 71,9 % yrityksistä viimeisten viiden vuoden aikana. Vaikka kohteeksi joutuminen oli yleisempää suurten kuin pienten yritysten keskuudessa, jopa henkilöstöluokaltaan kaikkein pienimmistä yrityksistä yli 50 % oli joutunut rikoksen tai sen yrityksen kohteeksi samalla ajanjaksolla. Tämän lisäksi suuri osa yrityksistä arvioi myös oman toimialan muiden yritysten syyllistyvän talousrikoksiin, jotka aiheuttavat välillisiä kilpailukykyyn kohdistuvia vahinkoja. Yleisimpinä rikoksina pidettiin työturvallisuus- tai työsuojelumääräysten rikkomista tai laiminlyöntiä, kilpailumenettelyrikoksia, ennakonpidätysten ja työnantajamaksujen maksamatta jättämistä sekä alv-maksujen välttämistä ja ohimyyntiä, joita kaikkia yli 60 % yrityksistä arvioi esiintyvän ainakin joskus. Tutkimuksen mukaan muutamat toimialat ovat erityisen alttiita useille talousrikoksille. Erityisesti majoitus ja ravitsemus, kuljetus ja huolto sekä rakentaminen olivat aloja, jotka pitivät rikoksia keskimääräistä yleisempinä omalla toimialallaan.

Talousrikollisuudessa ei ole nähtävissä merkkejä siitä, että talousrikollisuuden ja harmaan talouden vahingollisuus yhteiskunnalle olisi merkitykseltään vähentynyt vaan kehitys on pikemminkin päinvastainen. Viime aikoina talousrikostutkiminnan toimivuutta ja siinä esiintyviä ongelmia on käsitelty muutamaa otteeseen myös julkisuudessa. Talousrikostutkimintaa on käsitelty julkisuudessa lähinnä viimeaikaisten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätösten ja kansallisten laillisuusvalvontaviranomaisten kannanottojen jälkeen. Keskeisenä sisältönä näissä on ollut se, että talousrikosten tutkinta ja yleisesti koko rikosprosessi kestää asianosaisten kannalta liian kauan.

¹ Jäljempänä on kuvattu tarkemmin *poliisille tietoon tulleiden talousrikosten* vahinkoarvot ja takaisinsaadun rikoshyödyn määrä.

1.2. Työryhmän toimeksianto

Hallituksen iltakoulussa 10.3.2004 esillä olleen talousrikostorjunnan tilan käsittelyn seurauksena sisäasiainministeri päätti selvittää valtakunnallisesti talousrikostorjunnan nykytilan ja mitä toimenpiteitä nykyisen tilanteen parantaminen edellyttää talousrikosasioiden käsittelyn nopeuttamiseksi.

Poliisin ylijohdo asetti 11.3.2004 asiantuntijatyöryhmän poliisihallinnon sisäisten tehostamistoimenpiteiden kartoittamiseksi. Työryhmän tuli selvittää mikä on valtakunnan talousrikostorjunnan tila, onko havaittavissa paikkakuntakohtaisia eroja ja onko ruotsinkielinen talousrikostutkinta turvattu. Lisäksi työryhmän tuli selvittää, mistä mahdollisesti kartoituksessa esille nousevat ongelmat johtuvat ja miten ne voidaan nopeasti korjata. Erikseen työryhmän tuli selvittää miten tulohajautuksellisesti talousrikostorjuntaa voidaan tehostaa ja ovatko nykyiset toimenpiteet rekrytoinnin tukemiseksi riittävät sekä onko talousrikostutkintakoulutus sekä uusille että nykyisille tutkijoille riittävän laadukasta ja kattavaa. Työryhmän tuli loppuraportissaan tehdä poliisin ylijohdolle esitys talousrikostutkinnan tilan merkittäväksi parantamiseksi ja parantamisen edellyttämistä lisäresurssitarpeista.

Työryhmän puheenjohtajana toimi poliisiylitarkastaja Robin Lardot sisäasiainministeriöstä ja sihteerinä rikoskomisario Ara Haikarainen viranomaisyhteistyön kehittämisprojektista ja rikostarkastaja Sirpa Laakso keskusrikospoliisista. Työryhmän jäseniä olivat apulaispäällikkö Jari Liukku keskusrikospoliisista, rikosylitarkastaja Jouko Salo Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksesta, lääninylikomisario Antti Simanainen Etelä-Suomen lääninpoliisijohdosta, lääninylikomisario Tarmo Lamminaho Länsi-Suomen lääninpoliisijohdosta sekä ylikomisario Matti Rinne sisäasiainministeriöstä. Lisäksi työryhmän pyynnöstä poliisioppilaitokset nimesivät työryhmään asiantuntijajäseniksi erikoistutkija Anne Alvesalon ja yliopettaja Eero Koljosen poliisiammattikorkeakoulusta.

2. TALOUSRIKOSTUTKINNAN KEHITYS JA NYKYTILA

2.1. Talousrikostorjunnan toimintaympäristö ja sen muutokset

2.1.1. Kansainvälistyminen ja järjestäytynyt rikollisuus

Kansainvälistyminen on vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan myös tulevaisuudessa sekä talouselämään että talousrikollisuuteen useilla eri tavoilla. Yritysten toimintojen hajauttaminen eri maihin tulee entistä helpommaksi ja niiden toimintojen lainmukaisuuden valvominen entistä vaikeammaksi muun muassa ns. Eurooppa-yhtiöiden käytön mahdollistuttua. Suomalaisten arvopapereiden ulkomaalaisomistusten hallintarekisteröinti, mahdollisuudet Suomessa kontrolloimattomaan arvopaperikauppaan ulkomaisten arvopaperivälittäjien avulla sekä sijoitukset ulkomaille tai ulkomaiden kautta Suomeen veroparatiisivaltioihin rekisteröityjä yhtiöitä ja tiukan pankkisalaisuuden maita hyväksikäyttäen tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet veronkiertoon, sisäpiirikauppaan ja rahanpesuun kaiken tasoisille toimijoille.

Suomen liittyminen EU:n jäseneksi toi aikanaan muualla Euroopassa jo ennestään tunnetut arvonlisäverojärjestelmän väärinkäytökset Suomeen. Tästä tyyppillisenä esimerkkinä voidaan mainita ns. karusellikauppa. Suomessa 1990-luvun loppupuolella tutkittujen laajojen kullan ja matkapuhelinten kauppaan liittyvien arvonlisäveropetosten tutkinta vei merkittävästä voimavaroja. Viime vuosina karusellikaupan tyyppinen talousrikollisuus ei ole kuitenkaan työllistänyt merkittävästi poliisin talousrikostutkintaa.

Tavaroiden vapaa liikkuminen EU:n alueella tarjoaa paljon mahdollisuuksia monen tyyppiselle rikollisuudelle. Tavaravirrat ovat massiivisia, eikä viranomaisilla ole halutessaankaan juuri mahdollisuuksia selvittää kuljetusketjun tosiasiallisia toimijoita tai sitä, missä määrin paperit vastaavat kuljetuksen tosiasiallista sisältöä. Kun tämä yhdistetään siihen, että vientiin EU:n ulkopuolelle kohdistuu parhaimmillaankin lähinnä pistokoetyypistä valvontaa, tekaistut vientijärjestelyt esimerkiksi arvonlisäveron palautusten tai vientitukien saamiseksi ovat helppoja toteuttaa. EU:n laajentuessa sen ulkorajan ylitykset voidaan siirtää maihin, joiden rajavalvonta on Suomea heikommalla tasolla.

Viron yhtiöverotus tarjoaa mahdollisuuden suomalaisille talousrikoksille väärinkäyttää Viron nollaverokantaa sekä myyntivoittoveron ja varallisuusveron puuttumista. Julkisuudessa käydystä keskustelusta on oltu huolestuneita erityisesti EU:n laajenemisen mukanaan tuomasta työvoiman vapaammasta liikkuvuudesta ja tähän liittyvistä väärinkäytösmahdollisuuksista. Vaikka työvoiman vapaalle liikkumisella onkin asetettu siirtymäaika, sisärajalta tapahtuvan työlupien valvonnan jäädessä pois myös laittoman työvoiman tulo helpottuu. Vielä paljon merkittävämpi tekijä on se, että palvelujen vapaata liikkuvuutta ei ole rajoitettu siirtymäsäännöksiin, vaan palvelut voivat liikkua vapaasti EU:n jäsenvaltiosta toiseen. Esimerkiksi virolaisyhtiöt voivat tämän jälkeen harjoittaa aliurakointia Suomessa työvoimalla, josta ei makseta veroja kumpaankaan maahan. Nämä virolaisyhtiöt voivat olla myös suomalaisten omistamia.

Lähitulevaisuuden vakavimmat Suomeen kohdistuvat rikollisuusuhat johtuvat Viron ja Venäjän organisoidun rikollisuuden harjoittamasta suurimittaisesta ja monimuotoisesta talousrikollisuudesta ja rikollisen toiminnan tunkeutumisesta lailliseen talouteen. Suurimmissa talousrikoksissa on lähes poikkeuksetta esiintynyt vahvoja kytköksiä Viroon. Viron rikollisryhmien johtajat käyttävät tehokkaasti hyväkseen liiketoimintaa ja hankkivat omistukseensa yrityksiä luodakseen mahdollisuuksia monenlaisen rikollisen toiminnan toteuttamiselle. Viron poliisin mukaan maan

rikollisorganisaatiot ovat jo puolen vuosikymmenen ajan harjoittaneet järjestelmällistä ja erittäin monimuotoista sekä suuria voittoja tuottavaa rajat ylittävää talousrikollisuutta.

Merkittävä uhkatekijä on lähialueiden rikollisryhmien voimakas pyrkimys ja kyky tunkeutua yhteiskunnan laillisiin rakenteisiin. Niiden tärkeillä jäsenillä on vaikuttavia asemia ja yhteyksiä myös laillisessa taloudessa ja muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Tämä mahdollistaa taloudelliseen ja poliittiseen päätöksentekoon vaikuttamisen ja avaa hyvät edellytykset käyttää sekä yrityksiä että muita yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia rikollisten suunnitelmien toteuttamiseen. On esimerkiksi odotettavissa, että Viron EU-jäsenyyden myötä Viron merkitys Suomen rikollisuustilanteen kannalta vahvistuu entisestään, kun Venäjän organisoitu rikollisuus käyttää yhä enemmän Viroa esimerkiksi rahanpesun ja muiden liiketoimiensa tarkoituksiin.

Suomessa toimii talousrikoksia tekeviä organisaatiomaisia yhteenliittymiä, mutta myös organisoituneita rikollisryhmiä, jotka tekevät monenlaisia rikoksia, niiden joukossa myös talousrikoksia. Talousrikollisuus liittyy aikaisempaa tiiviimmin vakavaan, järjestäytyneeseen ja ammattimaiseen rikollisuuteen, rikollisen toiminnan tapahtuessa järjestäytyneiden tai organisoituneiden ryhmien muodossa. Keskusrikospoliisin järjestäytyneen rikollisuuden seurantayksikön mukaan vuonna 1998 rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden tekemiksi epäiltyjä talousrikoksia oli 76 kappaletta. Vuonna 2003 määrä kasvoi jo 213 kappaaleeseen.

Muun muassa laajamittainen ja valtioiden rajat ylittävä huumausainekauppa tähtää suuriin taloudellisiin hyötyihin. Laajamittainen toiminta suurien hyötyjen saamiseksi edellyttää suunnitelmallisuutta, monia toimijoita ja työnjakoa eli rikollisen toiminnan organisoitumista. Rikoksilla saatua hyötyä ei voi käyttää suoraan tai näkyvästi, vaan ne on saatava näyttämään lailliselta, josta syystä rikoshyödyn laiton alkuperä on häivyttävä. Tästä käytetään yleisesti käsitettä rahanpesu. Mittavien hyötyjen häivyttämisessä käytetään hyväksi liikeyrityksiä, rahalaitoksia ja kansainvälisiä liiketoiminnan muotoja.

Huumekauppaa harjoittavien rikollisorganisaatioiden on todettu harjoittaneen myös laajamittaista aliurakointitoimintaa, johon liittyy tulojen salausta, pimeiden palkkojen maksamista, kuitikauppaa ja tilauspetoksia. Organisaatioiden hallussa on saattanut olla useita kymmeniä yrityksiä, joissa tosiasialliset vastuuhenkilöt ja omistajat on kätetty bulvaanijärjestelyiden taakse. Työvoimaa hankitaan lisääntyvässä määrin ulkomailta, erityisesti entisen Neuvostoliiton alueen valtioista. Laittoman työvoiman hankinta ja välitys on ulkomailta järjestäytyneen rikollisuuden hallinnassa ja se lisää riskiä, että ulkomainen rikolliskulttuuri leviää Suomeen. Järjestäytyneen rikollisuuden kehityksessä on voimakkaan kansainvälistymisen lisäksi havaittavissa verkostoitumista, soluttautumista osaksi jokapäiväistä toimintaa, tietoverkkojen ja uusimman teknologian hyödyntämistä ja eri alojen huippuasiantuntijoiden käyttämistä. Kaiken toiminnan tavoitteena on mahdollisimman suuren hyödyn saavuttaminen.

Vakavan, ammattimaisen ja järjestäytyneen talousrikollisuuden lisääntymistä voidaan pitää yhtenä keskeisenä uhkana tulevaisuudessa. Eri rikosten muodot tulevat olemaan jatkossa entistä monimuotoisempia, suunnitelmallisempia sekä ammattimaisemmin toteutettuja. Rikollista toimintaa tullaan johtamaan entistä tehokkaammin ulkomailta.

2.1.2. Talousrikoskontrollin ominaispiirteet ja talousrikollisuudessa tapahtuneet muutokset

Talousrikollisuus poikkeaa muista niin sanotuista perinteisistä rikoksista monella tapaa. Ensimmäkin, kysymyksessä on rikollisuuden muoto, jonka perustoiminta – liiketoiminta – on lähtö-

kohtaisesti sallittua ja jopa toivottavaa. Perinteisten rikosten kriminalisoinnit pohjautuvat useimmiten ajatukseen, että kyseiset toiminnat ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä.

Kun talousrikokset tapahtuvat liiketoiminnan yhteydessä ja siten laillisuuden verhon suojissa, on niitä miltei mahdotonta sinänsä havaita. Lisäksi talousrikollisuuden uhrit, niin yhteisöt kuin yksityishenkilötkin, eivät välttämättä huomaa kärsineensä mitään vahinkoa tai eivät miellä vahinkoa rikoksesta aiheutuneeksi. Talousrikosten toimintaympäristö onkin täysin erilainen kuin perinteisten rikosten, joiden toimintaympäristö on konkreettista fyysistä todellisuutta. Talousrikoksissa toimintaympäristön muodostaa paljolti ns. abstraktisti rakennettu todellisuus, kuten esimerkiksi lainsäädäntö tai sopimukset. Ilmituloriskin vähäisyys perustuu edellä mainittujen syiden lisäksi siihen, että talousrikokset tehdään yksityisyyden suojassa, eivät julkisilla paikoilla. Esitettyjen seikkojen vuoksi talousrikostorjunnan toimintaympäristö on täysin erilainen kuin perinteisten rikosten.

Talousrikollisuus ja harmaa talous ovat jatkuvasti laajenevia ja rikoksentekeumuotojaan muuttavia rikollisuuden aloja. Viime vuosina muun muassa rakennus- ja ravintolatoimintaan liittyvät aliurakointi ja kuittikauppa sekä ulkomaisten työntekijöiden ja yritysten hyväksikäyttäminen ovat olleet tyypillisiä harmaan talouden toimintatapoja. Rakennus- ja ravintola-alat eivät kuitenkaan ole ainoita toimialoja, joilla harmaata taloutta esiintyy. Viime aikoina merkittävää harmaata taloutta on todettu muun muassa siivous- ja telakka-aloilla, joilla myös ulkomaalaisen työvoiman ja ulkomaalaisten aliurakoitsijoiden osuus näyttää lisääntyvän.

Talousrikollisuuden kansainväliset kytkennät tulevat erityisen selvästi näkyviin Suomen idänkaupassa. Merkittävänä harmaan talouden ilmenemismuotona on Suomen Venäjän ja osin myös Viron vientiin liittyvä kaksoislaskutus, jonka taakse kätkeytyy huomattavan suurimittaista sekä Suomen että naapurimaiden viranomaisilta salattua liiketoimintaa. Selviä viitteitä ammattimaisesta talousrikollisuudesta on saatu myös puukauppaan, metsätaloukseen, ulkomaankauppaan, huumekauppaan, hyväntekeväisyyskeräyksiin, telemarkkinointiin, tiede- ja tutkimustoimintaan, arvopaperikauppaan sekä tietotekniikkarikollisuuteen liittyvistä väärinkäytöksistä. Esimerkiksi viime vuosina arvopaperimarkkinoihin ja atk-ympäristöön liittyvät rikokset ovat talousrikostutkijoita työllistäviä uusia rikoslajeja, joita ei aiemmin ollut tutkittavana lainkaan.

Viime aikoina suomalaisen yhteiskuntaan on muodostunut talousrikollisuutta ja harmaata taloutta avustavia tahoja, jotka tarjoavat erilaisia palveluja talousrikollisuuden käyttöön. Pöytälaattikoyritysten, veroparatiisiyhteyksien ja ”lainopillisten” neuvojen tarjoaminen sekä yritysten saattohoitopalvelut ovat vain osa tästä toiminnasta. Saattohoitoilmiöllä tarkoitetaan toimintaa, jossa yhtiön taloudellisessa kriisitilassa, mutta ennen konkurssia, yhtiön aiempien vastuuhenkilöiden paikat ja osakekannan omistus siirretään ulkopuolisille henkilöille korvausta vastaan. Menettelyllä pyritään häivyttämään edellisten vastuuhenkilöiden rikollinen toiminta yhtiössä. Saattohoidettu yhtiö päättyy lopulta joko velkoja-aloitteiseen konkurssiin, joka useimmiten raukeaa varojen puutteessa tai sitten yhtiö jää maksuhäiriöisenä ja toimimattomana yhtiönä lepäämään sillensä ilman, että kukaan velkojista katsoo kannattavaksi suorittaa perimistoimia – esim. konkurssiuhkauksella – yhtiötä kohtaan. Saattohoitoilmiö on osa talous- ja konkurssirikollisuutta.

Talousrikostorjunnassa on huomionarvoista se, että talousrikollisuuden käsitteeseen on katsottu laajassa mielessä kuuluvat teot, työ- ja ympäristörikosten, jotka ovat jääneet talousrikostorjuntaohjelmissa vähäiselle huomiolle. Työtaturmissa aiheutuu vuosittain 40-50 kuolemantapausta ja noin 200 000 loukkaantumista. Ilmitulleiden ympäristörikosten määrä on viime vuosina lisääntynyt. Vuonna 2003 poliisin tietoon tuli 451 rikoslain mukaista ympäristör rikosta. Vuonna

2001 Suomenlahdella havaittiin 107 öljypäästöä mereen. Suomenlahden laivaliikenteen kasvu on uhkatekijä ympäristöturvallisuudelle. Taloudessa yritysraakenteen muutokset, erityisesti työvoiman ulkoistaminen ja aliurakoiminen sekä EU:n laajeneminen lisäävät muiden talousrikosten ohella myös työrikoksen tekomahdollisuuksia. Vastuu työnantajan lakisääteisistä velvoitteista ja työturvallisuudesta siirtyy pienille yrityksille, mikä luo rakenteelliset edellytykset työ- ja ympäristörikoksille, harmaalle taloudelle ja järjestäytyneelle talousrikollisuudelle, joista tyyppiesimerkkinä voidaan mainita pimeän ja laittoman ulkomaalaisen työvoiman myynti. Tosiasiallinen vastuu ympäristö- ja työturvallisuudesta hajaantuu ja siirtyy käytännössä alihankkijoille. Alipalkkattujen ja usein hyväksikäytettyjen ulkomaalaisten työturvallisuudesta ja työolosuhteista ei huolehdi, mikä lisää työtaturmien määrää. Tämäntyyppisissä rikoksissa vastuun kohdentamiseen liittyvä problematiikka edellyttää poliisilta kykyä hahmottaa tilanteet juridisesti.

Vaikka poliisille ilmoitettujen talousrikosten määrä on pysynyt suhteellisen vakiona vuosittain, muun muassa rauenneiden konkurssien tehokkaamman valvonnan (julkisselvitys) ja verohallinnon harmaan talouden yrityksiin kohdentuvan verotarkastusten (toimialatarkastukset) johdosta, talousrikosilmoitusten määrän odotetaan kuitenkin jonkin verran kasvavan tulevina vuosina.

Kun talousrikollisuus on pitkälti piilorikollisuutta, on vaarana, että kontrolli kohdentuu vain tiettyyn tasoon. Toisaalta harmaan talouden torjunta saattaa painottaa pimeiden työntekijöiden tai aliurakointiketjun alimpana olevien pienyritysten kontrolliin, jolloin rikollisesta toiminnasta hyötyvät pääurakoitsijat tai töiden teettäjät jäävät helposti kontrollin ulkopuolelle. Toisaalta viranomaisien kohdistuessa rajallisia resursseja ylä- tai keskitason pimeän työn tarjoajiin, jää työn tekijäporras usein täysin vaille rangaistus- tai korvausvaateita. Tämä luonnollisesti vahvistaa toimintamallin toistamista ja harmaan talouden asemaa ns. kansanhuvina.

Vaarana on, että talousrikostutkinnan ruuhkautumisesta johtuen vaikeasti havaittavaa ja tutkinnan voimavaroja vaativaa ylätasoa talousrikollisuutta tulee olemaan entistä vaikeampi havaita ja ennaltaehkäistä. Samoin laajeneviin rikollisuuden muotoihin tulee olemaan entistä vaikeampi puuttua.

2.2. Talousrikosten esitutkinnan ongelmakohtia

2.2.1. Talousrikostutkinnan ominais- ja erityispiirteet

Useat tutkimukset (mm. Puonti 2004, Alvesalo 2003, Vuorinen 2002, Salminen 1998) ovat osoittaneet, että talousrikostutkintatyötä vaikeuttavat monet sen erityispiirteet. Tutkimuksissa on tuotu esiin muun muassa seuraavia talousrikostutkintaa koskevia ominaispiirteitä. Monimutkaisten tapahtumien sovittaminen rikostunnusmerkistöihin ja vastuun kohdentumiseen liittyvät ongelmat vievät aikaa ja vaativat laajaa oikeudellista osaamista. Pelkästään sen selvittäminen onko ilmoitettu tapahtumainkulku määriteltävissä rikosasiaksi on työlästä. Tunnuksmerkistön mukaisuus hahmotetaan keräämällä todistusaineistoa monimutkaisista ”abstrakteista” tapahtumista, joista rikos ”rakentuu” eli tunnusmerkistö täyttyy. Toisin kuin monissa perinteisissä rikoksissa, epäilyllä on mahdollisuus luoda asiakirjatodellisuutta, jolloin poliisilla on eräänlainen kaksinkertainen todistustaakka - poliisin on osoitettava paikkansapitämättömäksi sellaista todellisuutta, mitä epäilty on voinut paperilla luoda. Tutkintatyöhön vaikuttaa myös se, että poliisi on pitkälti riippuvainen muista viranomaisista (mm. rikoksista ilmoittaminen, osaaminen, tietojen saanti, jutun eteneminen). Edellä esitetyn lisäksi tutkintaa hidastavat muun muassa syyttäjien esittämät lisätutkintapyynnöt. Oman vaikeutensa tutkintatyöhön tuo myös se, että rikoksista epäilty saattavat olla korkeassa yhteiskunnallisessa asemassa. Kaiken kaikkiaan, talousrikostut-

kinta on monella tapaa erilaista kuin perinteisissä rikoksissa, ja edellyttää erityisasiantuntemusta ja laajaa viranomaisyhteistyötä.

Tutkimuksissa (Alvesalo 2003) onkin korostettu, että talousrikosten kontrollin ongelmia pohdittaessa on erityisesti huomioitava, että lähtökohtaisesti rikosoikeusjärjestelmä ja sen tarjoamat kontrollin rakenteet ja välineet on pitkälti rakennettu vastaamaan perinteiseen yksilörikollisyyteen. Käsitys rikollisuudesta yksilöiden tekeminä, tietynä aikana ja tietyssä paikassa tapahtuvina välittöminä oikeudenloukkauksina, vaikuttaa kriminaalipolitiikkaan, kontrollikoneistoon, sen rakenteisiin ja välineisiin, rikos- ja prosessioikeuteen, viranomaisten toimintaan ja käytäntöihin.

Talousrikostutkinnan ongelmia analysoitaessa on myös huomioitava poliisia koskevissa tutkimuksissa (Alvesalo 2003) esiintuotu tosiasia, että poliisikulttuurin keskeisiä piirteitä on toiminnan ihannointi. Talousrikostutkinta – tai mielikuva talousrikostutkinnasta – ei välttämättä täytä tätä kriteeriä. Talousrikostutkinnalla on muuhun poliisitoimintaan nähden lyhyt historia, eikä se ole vielä täysin vakiintunut osaksi poliisin perustehtäviä. Edellä mainituista syistä johtuen talousrikostutkinta joutuu helposti paikallistasolla marginalisoiduksi. Esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksen mukaan suuri osa talousrikostutkijoista oli väitteiden ”talousrikostutkijat joutuvat perustelemaan olemassaoloaan poliisiorganisaatiossa” ja ”talousrikostutkintaan korvamerkittyjä virkoja käytetään muuhun tutkintaan” kanssa samaa mieltä. Myös lähes puolet vastaajista ei kokenut poliisin ylijohdon, poliisin lääninjohdon tai poliisilaitoksen johdon sitoutuneet talousrikostutkintaan (Alvesalo 2003). Pysyäkseen niin kriminaalipolitiikan kuin poliisitoiminnankin asialistalla, talousrikostorjunta vaatii poliittisilta päätöksentekijöiltä selkeitä talousrikostorjuntaa tukevia tahdonilmauksia.

2.2.2. Talousrikosseminaarin kyselyn tulokset

Toukokuussa 2004 talousrikosseminariin osallistuneille henkilöille tehtiin kysely, jonka vastaukset analysoitiin. Kyselyyn vastasi yhteensä 183 henkilöä. Suurin osa heistä oli Etelä-Suomen läänin alueelta ja poliisin henkilöstöä (82,4 %). Vastanneet olivat suhteellisen kokeneita talousrikostorjunnan ammattilaisia, sillä noin 66 % vastanneista oli toiminut talousrikostorjuntaan liittyvissä tehtävissä yli kuusi vuotta. Kyselyssä kysyttiin muun muassa tyytyväisyyttä työn sisältöön, vastuullisuuteen ja palkkaukseen sekä talousrikostorjunnan ongelmakohtia².

Vastausten perusteella poliisihallinnon edustajista erittäin tyytymättömiä *työn sisältöön* ei ollut yksikään vastaajista. Tyytyväisten tai erittäin tyytyväisten osuus oli suurin 3-6 vuotta talousrikosten parissa työskennelleiden keskuudessa. Tyytymättömiä sen sijaan oli vain 6-20 vuotta työskennelleiden joukossa.

Suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä *työn vastuullisuuteen* ja tyytyväisyys näyttäisi jonkin verran vähenevän työkokemuksen kasvun myötä. Kysyttäessä *työn palkkauksesta*, suurin osa vastaajista ei ollut tyytymättömiä eikä tyytyväisiä nykyiseen palkkaukseen. Seuraavaksi suurimmat ryhmät olivat tyytymättömät ja tyytyväiset, joista nykyiseen palkkaukseen tyytymättömiä oli enemmän. Tyytyväisyys palkkaukseen heijastaa hieman edellisistä poikkeavia mielipiteitä. Virka-iän keskivaiheilla mielipiteissä esiintyy enemmän hajontaa kuin alussa ja lopussa. Palkkauksen suhteen vastauksissa ilmeni myös vaihtoehtoja ”erittäin tyytymätön”.

² Kunkin työtyytyväisyyttä koskevan osa-alueen osalta vastausvaihtoehdot olivat: erittäin tyytymätön, tyytymätön, ei tyytymätön/ei tyytyväinen, tyytyväinen, erittäin tyytyväinen. Talousrikostorjunnan ongelmakohdat pyydettiin luettelemaan tärkeysjärjestyksessä.

Työyksiköittäin tarkasteltuna keskusrikospoliisin ja paikallispoliisin vastauksissa ei ollut suuria eroja työn sisällön tai vastuullisuuden suhteen. Tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työn *sisältöön* oli keskusrikospoliisin vastaajista 70,6 prosenttia ja paikallispoliisin vastaajista 73,8 prosenttia. Tyytymättömien osuus keskusrikospoliisissa oli 5,9 % ja paikallispoliisissa 3,9 %. Tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä työn *vastuullisuuteen* oli keskusrikospoliisin vastaajista 73,5 prosenttia ja paikallispoliisin vastaajista 75,7. Tyytymättömien osuus keskusrikospoliisissa oli 2,9 % ja paikallispoliisissa samoin 2,9 %. Sen sijaan palkkauksen suhteen eroja oli jonkin verran. Tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä oli paikallispoliisissa 20,3 prosenttia verrattuna keskusrikospoliisiin 11,7 prosenttiin. Myös tyytymättömiä ja erittäin tyytymättömiä oli paikallispoliisissa enemmän, 51,4 prosenttia verrattuna keskusrikospoliisiin 29,4 prosenttiin. *Sukupuolen* mukaan tarkasteltuna naiset olivat jonkin verran tyytyväisempiä kuin miehet työn sisältöön ja työn vastuullisuuteen sekä työstä saatuun palkkaan.

Poliisihallinnon edustajat kokivat talousrikostorjunnan tärkeimmiksi ongelmiksi resurssipulan, juttujen määrän sekä tutkinta-ajan keston lisäksi palkkauksen, tutkinnan organisoinnin, rekrytoinnin, johtamisen, henkilöstön pätevyyden ja osaamisen sekä juttujen vaikeuden ja laajuuden. Kaksi mainintaa tärkeimpinä ongelmina saivat lisäksi liiketoiminnan monimuotoisuus, harmaa talous, viranomaisyhteistyö, uupuminen, koulutuksen ongelmat ja henkilöstön ikääntyminen.

Muut kuin poliisihallinnon vastaajat kokivat myös *resurssien puutteen* tärkeimmäksi ongelmaksi muita ongelmia useammin (32,3 %). Poliisien piirissä resurssiongelma oli kuitenkin koettu laajemmin (38,5 %). *Juttujen määrä, kesto ja ikä* olivat poliisihallinnon vastaajien mielestä ykkösongelmana 18,9 % kaikista vastauksista (27 vastaajaa). Muut kuin poliisit olivat vastanneet näihin vaihtoehtoihin neljä kertaa. *Tutkinta-ajan kesto*a sen sijaan pidettiin ongelmana myös muiden kuin poliisihallinnon edustajien keskuudessa. Tämä oli toiseksi yleisin muiden kuin poliisien antama vastaus tärkeimmäksi ongelmaksi.

Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen läänien ongelmat olivat monasti melko yhteneväisiä keskenään. Juttujen määrää, vaikeutta ja laajuutta sekä tutkinta-ajan kestoja kuvaavat ongelmat sijoittuivat suhteellisesti useammin näihin lääneihin. Sen sijaan juttujen vanheneminen koski tasaisemmin kaikkia läänejä, lukuun ottamatta Lapin läänin. Talousrikostutkinnan organisointi aiheutti pulmia sekä Etelä-Suomen että Länsi-Suomen lääneissä hieman muita alueita enemmän, mutta johtamiseen liittyvät ongelmat esiintyivät kaikki Etelä-Suomen läänissä. Resurssihin ja palkkaukseen liittyvät pulmat näyttivät vaivaavan suhteellisesti enemmän Itä-Suomen läänissä työskenteleviä.

Kun ongelmia tarkastellaan työyksiköittäin, keskusrikospoliisin maininnoissa painottui selkeimmin tutkinta-ajan kesto. Paikallispoliisissa taas koettiin palkkaus, rekrytointi, ikääntyminen, juttujen määrä, juttujen kesto ja ikä, tutkinnan organisointi ja johtaminen sekä pätevyys ja osaaminen ongelmallisemmiksi kuin keskusrikospoliisissa. Työkokemuksen ja sukupuolen suhteen ongelmat eivät poikenneet toisistaan mainittavasti.

Kyselyllä tuotiin esille muun muassa seuraavia toimenpidesuosituksia ongelmien korjaamiseksi. Yleisimmät kehittämisehdotukset (yli puolet vastaajista) liittyivät *resurssihin*. Poliisille kaivattiin lisää tutkijoita ja resursseja sekä joissakin vastauksissa lisää resursseja myös verottajalle, syyttäjä- ja oikeuslaitokselle. *Palkkaukseen* kiinnitettiin huomiota sekä omalta kohdalta että toivottiin palkkauksen auttavan uusiin virkoihin hakijoiden tason nousua sekä asiantuntijoiden pysymisen varmistamista poliisihallinnossa. Liian *alhainen rangaistustaso* nähtiin myös ongelmana joka kaipaa muutosta.

Viranomaisyhteistyön edelleen kehittäminen oli tärkeää yli 30 vastaajan mielestä. Tarkemmin yksilöidyissä vastauksissa toivottiin Virke-projektin sitomista laajemmin talousrikostorjuntaan ja sen jatkon turvaamista (3) samoin kuin koko viranomaisketjun synkronisointia ja yhteistä strategiaa koko ketjulle. Verohallinnon kanssa tapahtuva yhteistyö vaati kehitystä siten, että verorikosten tutkintapyynnöt olisi saatava selkeämmiksi ja mielellään sähköisesti (5). Verotarkastajia tulisi kouluttaa tutkijoiden ”tutkijapareiksi” (5) ja joka yksikön yhteydessä voisi olla asianvalvoja. Eri viranomaisten yhteisiä koulutustilaisuuksia kaivattiin (3) myös poliiseille verottajan näkökulmasta (1). Viranomaisten välistä *tietojenvaihtoa ja tiedonhallintaa* koskevia kehittämisehdotuksia oli useita. Näitä olivat yleinen tietojenvaihdon parantaminen (7), analyysitoiminnan kehittäminen (5), vertailutietojen saannin ja käytön helpottaminen (3), tukipäätösten saaminen rekistereistä (1), tiedonhallinnan työkalujen kehittäminen ja internetin parempi hyödyntäminen (1).

Talousrikostutkinnan organisaatioon ja organisointiin otettiin myös kantaa. Suurimmaksi huolen aiheeksi nousi *rekrytointi*, työn kiinnostavuus ja kokemuksen siirtäminen uusille tutkijoille (17). *Johtamisen* koettiin kaipaavan kehitystä – ”Me-henki” tulisi säilyttää. Tutkijoiden ja tutkinnanjohtajien motivaatiota tulisi tukea, johtaminen tulisi saada paremmaksi ja hallinto tulisi pitää pois tutkinnasta (13). Johdon sitoutuminen juttujen eteenpäinviemiseen koettiin tärkeäksi (5) ja liika tulosjohtaminen haluttiin pois (1). Kaksitoista vastaajaa toi kommentissaan esiin *yksikkökoon suurentamisen* ja toimintojen varmistamisen. Isommat yksiköt ja voimavarojen keskittäminen edesauttavat asiantuntijapalvelujen saantia. Pohjois-Suomessa ehdotettiin krp:n ja alueellisen tutkinnan ryhmien yhdistämistä ja alueellisen ryhmän perustamista jokaiseen maakuntaan.

Pääkaupunkiseudun tilanne jakoi mielipiteitä. Toisaalta nähtiin että juttujen jakautuminen tulisi olla tasaisempaa piirien voimavarat huomioon ottaen (3), toisaalta taas että Helsingin, Espoon ja Vantaan yksiköiden yhdistäminen täytyy estää (1). Kolmen vastaajan mielestä talousrikostutkinta tulisi saada saman organisaation alle koko maassa. *Yleisemmällä tasolla* oltiin sitä mieltä, että talousrikostorjunnassa olisi harkittava vaihtoehtoisia organisaatorakenteita (5), ja tulisi harkita runsaampaa siviilivirkojen käyttöä poliisihallinnossa eli tehokkaampaa moniammatillista yhteistyötä. Tulisi myös varmistaa muutосkyky sekä poliisihallinnossa että lainsäädännössä (1).

Käytännön tutkinnan kannalta tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi nousivat juttujen *seulonnan* ja karsinnan helpottaminen, esimerkiksi syyttäjän päätöksellä (10) ja tutkinnan *prosessiajattelun* kehittäminen; tutkinnan nopeuttaminen, yhteiset tutkintamallit ja reaaliaikaisuuteen pyrkiminen (10) sekä tutkinnan yksinkertaistaminen (3). Tutkintaan liittyivät myös kommentit maaliajattelun edelleen kehittämisestä ja kohdentamisesta myös talousrikosmaaleihin (2) sekä se, että yhteydenpitoa muihin yksiköihin ja esimerkiksi huume- ja järjestäytyneen rikollisuuden tutkintaan tulisi lisätä (3).

Rikoshyötyyn koettiin kiinnitettävän liikaa huomiota (1), joskus taas sitä haluttiin lisää (3). Yksittäisinä kommentteina kaivattiin sisäasiainministeriön ohjetta pankkitiedustelusta, kirjanpidon reaaliaikaisuutta ja atk:n käyttöä sen tutkinnassa sekä sitä, että kaikkien pitäisi saada osallistua talousrikosseminaareihin.

Talousrikollisuuteen liittyvän *koulutuksen* perustaso on tällä hetkellä melko hyvä, mutta selkeitä ongelmia ilmenee täydennyskoulutuksessa. Ammattitaidon pysyminen muuttuvassa ympäristössä vaatii jatkuvaa, ajan tasalla pysyvää ja kehittyvää koulutusta. Tämä koetaan tällä hetkellä puutteelliseksi (7). Jo koulutuksen alkuvaiheeseen, eli poliisikouluun kaivataan enemmän talousrikoskoulutusta (5). Muutoinkin nähtiin tarpeelliseksi poliisikoulutuksen valintakriteerien

monipuolistaminen ja asennemuokkaus siten, että niissä huomioidaan talousrikostutkinta (2). Huolenaiheena joillakin oli se, että peruskoulutuksessa ja poliisin lainsäädäntövalmistelussa unohdetaan helposti siviililainsäädännön asiat (2). Koulutuksen uudistamisessa mainittiin myös liike-elämän mukaan ottaminen ja koulutus rutiinitason juttuihin.

2.2.3. Syitä talousrikostutkinnan pitkäkestoisuudelle

Talousrikostutkinnan pitkäkestoisuuteen vaikuttavat yleensä useat erilaiset syyt. Osa syistä on poliisista tai poliisitoiminnasta johtuvia ja osa poliisista riippumattomia.

Talousrikosasioiden läpivirtausprojektin yhteydessä on kartoitettu tyypillisimpiä syitä talousrikostutkinnan pitkäkestoisuudelle. Näitä syitä ovat muun muassa seuraavat:

- Tutkintayksikön tutkintaresurssit liian vähäiset tutkittavana olevien talousrikosilmoitusten määrään nähden.
- Ongelmat talousrikostutkijoiden rekrytoimisessa ja talousrikostutkijoiden uudet tehtävät.
- Tutkintayksikön yleisestä tutkintatilanteesta johtuen muiden rikosten tutkiminen priorisoidaan tai joudutaan priorisoimaan talousrikostutkinnan edelle.
- Tutkintayksiköistä puuttuu talousrikostutkintaan kykenevä tutkija tai tutkijoita.
- Tutkintayksiköstä puuttuu ruotsinkielentaitoinen tutkija tai tutkijoita.
- Kansainvälisten oikeus- ja virka-apupyynnöjen kansallinen käsittely kestää kauan.
- Tutkintasuunnitelmia ei tehdä tai tutkintatehtäviä ei aikatauluteta.
- Puutteet viranomaisyhteistyössä tai tehtävien aikatauluttamisessa.
- Puutteet rikosilmoituksen analysoinnissa esitutkinnan käynnistymisvaiheessa.
- Ongelmat tai puutteet tutkinnassa olevien rikosilmoitusten hallinnoinnissa ja johtamisessa.

Osaltaan tutkinta-ajan kasvuun ovat vaikuttaneet poliisiorganisaation sisäiset vaikeudet saada rekrytoitua talousrikostutkintaan riittävästi tutkijoita ja toisaalta tiedusteluun, rikoshyödyn jäljittämiseen, rahanpesun selvittämiseen, liiketoimintakiellon valvontaan, arvopaperi- sekä atk-rikosten tutkintaan siirtyneiden talousrikostutkijoiden myötä varsinaisten esitutkintaa tekevien tutkijoiden lukumäärän väheneminen. Varsinaista tutkintatyötä eli kuulusteluja ja esitutkintapöytäkirjoja tekevien talousrikostutkijoiden määrä onkin kaiken aikaa laskenut viimeisten vuosien aikana. Kun lisäksi huomioidaan, että osa em. tehtävistä on sellaisia, että niissä paljastuu yhä enemmän uusia talousrikoksia, on selvää, että jäljelle jääneiden talousrikostutkijoiden työmäärä on kasvanut entisestään. Esimerkiksi rahanpesun selvittelykeskuksen saamat ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista ovat lisääntyneet vuoden 1999 248 kappaleesta 2 716 kappaleeseen vuonna 2003. Vastaavalla ajanjaksolla esitutkintaan siirrettyjen ilmoitusten vuosittainen määrä on noussut 44 ilmoituksesta 288 ilmoitukseen.

Tutkittavien talousrikosilmoitusten määrä suhteessa tutkintayksiköiden resursseihin vaihtelee yksiköittäin. Toisaalta työn määrän epäsuhtaisuus resursseihin nähden aiheuttaa sen, että pitkä viive ennen tutkinnan aloittamista (tutkinnan aloittamisviive) pidentää myös lopullista tutkinta-aikaa. Toisaalta taas pelkkä rikosilmoitusten määrä ei välttämättä kuvaa tosiasiallista työn määrää, sillä tutkinnan nopeuteen vaikuttaa merkittävästi myös tutkittavan talousrikosilmoituksen sisältö. Vaikka talousrikoksen tutkinta aloitettaisiinkin välittömästi, saattaa se kuitenkin olla laajuudeltaan ja vaikeudeltaan sellainen, että esitutkinta kestää joka tapauksessa vuosia.

Varsinkin niissä poliisiyksiköissä, joissa ei ole päätoimisia talousrikostutkijoita, muiden rikosilmoitusten tutkinta joudutaan priorisoimaan talousrikosten edelle. Kun poliisin tietoon tul-

leissa talousrikoksissa on lisäksi tyypillisesti pitkä ilmoitusviive, ne helposti mielletään ja priorisoidaan rikosilmoituksiksi, jotka eivät tarvitse välittömiä tutkintatoimia. Tällöin tutkinnan aloittaminen saattaa venyä pitkäksi tai talousrikoksen aktiivinen tutkinta joudutaan keskeyttämään useaan otteeseen.

Pienemmissä poliisiyksiköissä, joissa tutkijat suorittavat talousrikosten tutkintaa oman toimensa ohella, ei tutkijoiden osaaminen ole välttämättä sillä tasolla, että he pystyisivät suorittamaan itsenäisesti vaativien talousrikosten tutkintaa. Ruotsinkielisten tutkijoiden puute kulminoituu tietyille ruotsinkielisille paikkakunnille, joissa ruotsinkielisiä tutkijoita tarvitaan muutenkin.

Kansainvälisistä oikeus- ja virka-apupyynnöistä johtuvat viivytykset voivat olla joko poliisista johtuvia tai poliisista riippumattomia syitä. Varsinkin mikäli oikeus- tai virka-apupyynnötehdään vasta esitutkinnan loppuvaiheessa, seuraa siitä tavallisesti tutkinnan keskeytyminen vastauksen odottamisen ajaksi. Vastaava viivytyks voi seurata myös kansallisesta virka-apupyynnöstä. Osaltaan kansainvälisten oikeus- ja virka-apupyynnöiden kansallisen käsittelyn pitkäkestoisuus johtuu asioiden ruuhkautumisesta keskusrikospoliisissa. Oheisessa taulukosta ilmenee kuinka moneen talousrikosilmoitukseen on pyydetty oikeusapua ja kuinka monta näistä on edelleen avoimena³.

Taulukko 1. Oikeusapupyynnöt.

	2001	2002	2003	Yhteensä
Poliisilaitokset				
- ilmoitukset yht.	78	74	95	247
- avoimena	5	12	43	60
Keskusrikospoliisi				
- ilmoitukset yht.	28	27	22	77
- avoimena	4	8	10	22

Vuosina 2001-2003 on siten tehty yhteensä 324 talousrikosilmoitukseen oikeusapupyynnöte. Ilmoituksista 82 on edelleen avoimena odottaen vastausta oikeusapupyynnöte.

Varsinkin laajat ja monimutkaiset talousrikokset edellyttävät tutkintasuunnitelmien tekemistä ennen varsinaisten tutkintatoimenpiteiden aloittamista. Tutkintasuunnitelman tarkoituksena on, että tutkija ja tutkinnanjohtaja sopivat ainakin siitä mitä tutkitaan (kohdentaminen), mitä tutkintatoimenpiteitä suoritetaan, kuka toimenpiteet suorittaa ja missä vaiheessa toimenpiteet tehdään. Erityisesti tutkintasuunnitelman liian väljä aikataulu saattaa pitkittää yksittäisen talousrikoksen tutkinta-aikaa tarpeettomasti.

Vastaavasti tietyntyyppisten talousrikosten yhteydessä tulisi muiden viranomaisten kanssa pitää yhteistoimintapalaveri ennen varsinaisten tutkintatoimenpiteiden aloittamista. Yhteistoimintapalaverissa tulisi osapuolten päästä yhteisymmärrykseen ainakin siitä mitä tutkitaan, mitä toimenpiteitä eri viranomaiset tekevät ja missä vaiheessa toimenpiteet on suoritettu. Olennaista talousrikoksen viivytyksettömälle tutkinnalle on, että eri tahot suorittavat toimenpiteensä sovittuun aikaan mennessä ja viranomaistoimintojen tahdistaminen tapahtuu muutekin tehokkaaksi. Asioista kirjallisesti sopiminen esimerkiksi pöytäkirjan muodossa estää osapuolten väärinymmärryksiä sovitusta asioista ja aikatauluista.

³ Lähde: Keskusrikospoliisi. Rikostietopalvelu. Määrissä on otettava huomioon, että yhteen talousrikosilmoitukseen saattaa liittyä useita oikeusapupyynnöte eri maihin.

On myös huomioitava, että muut viranomaiset saattavat muodostua myös poliisista riippumattomiksi syiksi tutkinnan pitkäkestoisuudelle. Mikäli toinen viranomainen ei toimi tai ei pysty toimimaan sovituissa aikataulussa, saattaa esitutkintaa suorittava poliisi aloittaa toisen talousrikoksen esitutkinnan, jonka jälkeen viranomaisten toimien yhteinen aikatauluttaminen muodostuu entistä vaikeammaksi. Toimien tahdistamisongelma voi konkretisoitua esimerkiksi syyttäjälle tehtävän ennakoilmoituksen yhteydessä⁴. Talousrikosten luonteesta johtuen esitutkintalain mukainen ilmoitus pääsääntöisesti tehdään syyttäjälle. Syyttäjän työtilanne saattaa olla kuitenkin sellainen, että hänellä ei ole mahdollisuutta perehtyä uuteen talousrikokseen tai talousrikosten kokonaisuuteen siten, että siitä olisi esitutkinnan sujumuuden kannalta hyötyä. Vastaavia ongelmia on esiintynyt myös poliisi- ja veroviranomaisten välisessä yhteistyössä.

Rikosilmoituksen tai tutkintapyynnön puutteellisesta analysoinnista tai taustaselvityksestä saattaa aiheutua se, että esitutkinnan alkuvaiheessa tutkitaan laajaa ja epäselvää kokonaisuutta, jolloin tutkintatoimenpiteet kohdistuvat epäolennaisiin seikkoihin ja tekijöihin. Varsinkin, mikäli kyseessä on tunnusmerkistöltään vaikean rikoksen selvittäminen, esitutkinnan alkuvaiheessa tahtuva analysointi auttaa esitutkinnan kohdentamista ja tehokkuutta.

Kaikkien talousrikosten tutkinta ei ole pitkäkestoista. Rikosilmoituksen tai tutkintapyynnön analysointi mahdollistaa myös sen, että nopeasti tutkittavat talousrikokset on havaittavissa. Tutkinnassa olevien talousrikosten hallinta esimerkiksi yksikön sisäisin työjärjestelyin mahdollistaisi ainakin näiden talousrikosten nopean esitutkinnan ilman, että muiden talousrikosten tutkinta-aika juurikaan pitenis entisestään.

Osa tutkinnan pitkäkestoisuuden syistä on sellaisia, joihin poliisin vaikuttamismahdollisuudet ovat vähäisiä tai niihin ei voida vaikuttaa ollenkaan. Näistä keskeisimmät ovat:

- rikosprosessin uudistaminen ja hovioikeusuudistus,
- rikoksesta epäilty henkilö pakoilee esitutkintaa joko kotimaassa tai ulkomailla eikä häntä ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta ja toimenpiteistä huolimatta,
- talousrikosten kansainvälisten liityntöjen lisääntyminen,
- tutkittavien talousrikoskokonaisuuksien laajuus ja monimutkaisuus,
- esitutkinnan rajoittaminen ei mahdollista,
- puutteellinen rikosilmoitus tai tutkintapyyntö

Rikosprosessin uudistuminen vuonna 1997 on asettanut esitutkinnalle vaatimuksen suorittaa esitutkinta siten, että se voidaan käsitellä oikeudenkäynnissä keskitetysti. Esitutkintalain 5 §:n mukaan esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa. Lähtökohta on se, että juttu on esitutkinnan päätyttyä "valmis paketti", joka toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaan. Tavoitteena on se, että jutun pääkäsittelyä ei tarvitse keskeyttää lisätutkinnan vuoksi.

Osaltaan tutkinta-ajan kasvuun on vaikuttanut nykyinen järjestelmä, jonka mukaisesti jokainen talousrikosasia käsitellään koko laajuudessaan kahdesti oikeudessa, aluksi käräjäoikeudessa ja lähes säännönmukaisesti hovioikeuden suullisessa käsittelyssä. Uusien rikosilmoitusten lisäksi tutkijat ovat sidottuina vanhoihin jo oikeuskäsittelyssä oleviin rikosasioihin joko lisätutkintapyyntöjen suorittajina tai todistajan asemassa. Tämä on asettanut uusia vaatimuksia rikostutkijoille ja on samalla vienyt heidän työaikaansa uusien talousrikosten tutkinnasta.

⁴ Esitutkintalain 15 §:n mukaan poliisin on ilmoitettava sille tutkittavaksi tulleesta rikosasiasta syyttäjälle, kun jotta voidaan epäillä syylliseksi rikokseen. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos asia on yksinkertainen.

Rikoksesta epäillyn henkilön pakoileminen esitutkintatoimenpiteitä voi olla poliisista johtuva tai poliisista riippumaton syy esitutkinnan pitkittymiselle. Henkilö saattaa oleskella kotimaassa, mutta häntä ei voimassa olevasta etsintäkuulutuksesta huolimatta kuitenkaan aktiivisesti etsitä. Talousrikoksista epäillyt henkilöt eivät ole samalla tavoin poliisin kanssa tekemisissä kuin ns. perinteisistä rikoksista usein epäiltynä olevat henkilöt. Tällöin talousrikoksesta epäillyn henkilön etsintäkuulutaminen ei ole riittävä toimenpide, vaan henkilöä tulisi aktiivisesti pyrkiä myös etsimään. Rikoksesta epäillyn henkilön pakoileminen ulkomailla saattaa olla poliisista riippumaton syy, mikäli henkilö oleilee maassa, josta luovutusmenettelyn toteuttaminen kestää kauan tai siihen ei ollenkaan edellytyksiä. Eurooppalainen pidätysmääräys saattaa osaltaan parantaa rikoksesta epäiltyjen henkilöiden esitutkintaan tavoitettavuutta. Todettakoon, että vuoden 2004 kesäkuun alussa oli talousrikosilmoituksiin etsintäkuulutettuna yhteensä 73 henkilöä, joilla oli yhteensä 128 voimassa olevaa etsintäkuulutusta.

Talousrikoksiin liittyvien varojen siirrot ulkomaille, liiketoimet ulkomaalaisten yritysten sekä edelleen veroparatiisivaltioon perustettujen yritysten kanssa aiheuttavat jatkuvaa selvitystyötä ulkomaisten viranomaisten kanssa. Kansainvälisiin oikeus- ja virka-apupyynnöihin saatavien vastausten nopeus vaihtelee maittain. Tiettyihin maihin lähettyihin pyyntöihin saadaan vastaukset vuosien kuluttua ja joissakin tapauksissa vastausta ei ole saatu ollenkaan. Vastauksen saaminen voi kuitenkin usein olla olennainen edellytys esitutkinnan loppuunsaattamiseksi ja voi siten kasvattaa tutkintaan käytettyä aikaa merkittävästi.

Toisaalta pelkästään talousrikosten kansainväliset yhteydet tekevät talousrikokset monimutkaisiksi selvittää. Toisaalta taas talousrikoskokonaisuuden laajuus kansallisten rajojen sisällä pysyenkin pitkittää kokonaisuuden tutkintaan. Varsinkin harmaaseen talouteen liittyvissä ns. kuittikauppajutuissa tulee esitutkintaa suoritettaessa jatkuvasti esille uusia yhtiöitä ja henkilöitä joihin esitutkinta tulisi ulottaa, koska on syytä epäillä (törkeää) rikosta. Voimassa oleva lainsäädäntö ei tältä osin mahdollista tutkinnan rajoittamista ja kohdentamista vain tiettyihin tekoihin.

Osaltaan tutkinnan aloittamista viivästyttää puutteellisesti tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö, josta ei selvitä minkä rikoksen on syytä epäillä tapahtuneen. Asiasta kuitenkin kirjataan talousrikosilmoitus rikosilmoitusjärjestelmään ja pyydetään rikosilmoituksen tai tutkintapyynnön tekijältä lisäselvitystä tapahtumista. Ilmoituksen tekijästä riippuen riittävän lisäselvityksen saamiseen voi kulua pitkäkin aika.

2.3. Tutkijoiden ja tutkinnanjohtajien ammattitaito ja rekrytointi

2.3.1. Talousrikostutkintakoulutus

Talousrikostutkintakoulutusta on poliisihallinnossa järjestetty vuodesta 1980 alkaen. Talousrikostutkinnan kurssi oli ennen nykyisen koulutusmallin käyttöönottoa jaettu kahteen osaan. Ensimmäisen osan laajuus oli 6 opintoviikkoa ja toisen osan laajuus 2 opintoviikkoa. Ensimmäinen osa sisälsi talousrikosten tutkintaan tarvittavia perustietoja ja toisessa osassa keskityttiin liikekirjanpidon tarkastuksiin ja taloudellisen tilan analysointiin.

Uudistettu talousrikostutkintakoulutuksen malli otettiin asteittain käyttöön vuosina 1996 ja 1997. Kehittämistyötä on tehty kaiken aikaa, mutta koulutuksen perusrakenne on edelleen käytössä. Nykyisin talousrikostutkintakoulutus sisältyy poliisihallinnon valtakunnalliseen koulutusohjelmaan ja kuuluu siinä ammatillisen koulutuksen opintoihin.

Talousrikostutkijoiden peruskoulutuksena on Talousrikostutkintakurssi⁵, joka muodostuu perusjaksosta sekä valinnaisista moduuli-opinnoista. Kurssi on tarkoitettu talousrikostutkinnassa, sen johtamisessa tai talousrikostutkintaa tukevissa tehtävissä toimiville henkilöille, joilla on joko kaupallista koulutusta tai vähintään vuoden kokemus talousrikostutkintatehtävistä tai suoritettuna Talousrikostutkinnan perusteet -kurssi. Talousrikostutkinnan perusteet -kurssi on lyhyempi ja se on tarkoitettu henkilöille, jotka muiden tehtävien ohella tutkivat myös talousrikoksia tai ovat juuri siirtyneet talousrikostutkintaan.

Talousrikostutkintakurssiin sisältyvä perusjakso sisältää perustietoa talouselämästä, talousrikollisuudesta ja sen tutkinnasta sekä lainsäädännöstä. Merkittävä osa kurssista on kirjanpidon perusteiden opiskelua. Koulutuksen valinnainen osa mahdollistaa tietojen syventämisen ja valmiuksien kehittämisen haluttuun suuntaan sekä ammattitaidon ajan tasalla pitämisen. Valinnaisien moduulien opetussisältö koostuu aiheeseen liittyvästä teoriasta ja case-harjoituksista. Valinnaiset moduulit määritellään vuosittain, joten kaikki kurssit eivät ole joka vuosi ohjelmassa. Muutamat kurssit ovat laajemmalle kohderyhmälle, eli kurssille osallistuu muitakin kuin talousrikostutkijoita (esim. rahanpesu ja rikoshyödyn jäljittäminen).

Vuosittain järjestetään lisäksi talousrikosseminaari ajankohtaisista aiheista ja tarvittaessa myös teemaseminaareja aiheista, joista tarvitaan nopeasti koulutusta alueellisesti tai valtakunnallisesti. Valtakunnallisen koulutuksen lisäksi lääneissä ja yksiköissä järjestetään alaan liittyvää koulutusta alueellisen tarpeen mukaan. Poliisin edustajille on myös varattu paikkoja sidosryhmien talousrikoskoulutuksessa.

Koulutuksen suunnittelusta ja toteuttamisesta päävastuu kuuluu keskusrikospoliisille. Suunnittelu-, kehittämis-, opetussuunnitelmien päivitys- ja kurssien toteutustehtäviä hoitaa ko. aihealueen koulutusvastaava yhdessä kurssien vetäjien ja suunnittelutyöryhmien kanssa. Kurssien järjestelyistä sekä taloushallintoasioista vastaavat poliisioppilaitokset.

Koulutusmallin käyttöönoton myötä muutettiin myös hakumenettelyä, jotta koulutus kohdentuisi oikeille henkilöille ja vältettäisiin ns. hukkakoulutusta. Kurssipaikkoja ei enää kiintiöity etukäteen vaan käyttöön otettiin haku- ja valintamenettely. Erillinen talousrikostutkijoille suunnattu koulutustarvekartoitus suoritettiin 1997 ja koulutustarvetietoja on päivitetty senkin jälkeen.

Todettakoon, että kyselytutkimusten mukaan vielä 1990-luvun alkupuolella talousrikostutkijat mielsivät koulutuksen puutteen keskeiseksi talousrikostutkinnan ongelmaksi, mutteivät enää vuosikymmenen loppupuolella (Laitinen ja Alvesalo 1994, Laitinen ja Virta 1997). Järjestetyllä talousrikostutkintakoulutuksella on siten ollut selvä vaikutus. Sen sijaan työ- ja ympäristörikosten tutkintaan liittyvä koulutus on jäänyt suhteellisen vähälle huomiolle. Varsinaista työrikoskoulutusta on viimeksi järjestetty vuonna 1995 ja sitä ennen vuonna 1991. Nämä molemmat ovat olleet ns. oto-kouluttajakursseja. Ympäristörikosten tutkintakurssi on järjestetty viimeksi vuosina 2001-2003 ja aikaisemmin vuosina 1990 ja 1995 on järjestetty ympäristörikostutkijoiden oto-koulutuspäivä. Tulevaisuudessa tulee koulutuksen kehittämisessä huomioida talousrikostutkijoiden jatko- ja täydennyskoulutus.

Vuosina 1980-2003 on talousrikostutkinnan pitkän peruskurssin suorittanut yhteensä 643 poliisihallinnon henkilöä sekä 105 sidosryhmän edustajaa. Osa näistä henkilöistä on kuitenkin vuosien aikana poistunut talousrikostutkintatehtävistä. Kun huomioidaan talousrikostutkijoiden

⁵ Talousrikostutkintakurssi muodostuu perusjaksosta, talousrikostutkinnan perusjaksosta ja valinnaisista moduuleista, joita ovat velallisen rikokset, verorikokset, kirjanpitorikokset, rahanpesu ja rikoshyödyn jäljittäminen, EU-petosten tutkinta, tietotekniikkarikosten tutkinta ja petosrikosten tutkintakurssi.

normaali siirtyminen toisiin tehtäviin, talousrikostutkijoiden suhteellisen korkea ikärakenne ja siitä johtuvat siirtymät eläkkeelle, on vaihtuvuutta tulossa myös tulevaisuudessa, joten nykyistä peruskoulutustakin edelleen tarvitaan.

Tietoverkkojen hyödyntäminen koulutuksessa on vielä alkutekijöissään. Talousrikostutkinnan peruskoulutusmateriaalin saaminen hyödynnettäväksi poliisiyksikön intranet-verkossa (kuten talousrikoskäsikirja) olisi jo suuri askel tällä saralla.

Talousrikostutkintakoulutus tapahtuu pääasiassa siinä vaiheessa kun henkilö jo toimii talousrikostutkintatehtävissä. Poliisin peruskoulutukseen ei kuulu varsinaisia talousrikostutkintaan liittyviä oppijaksoja eikä talousrikostutkintaan erikoistuvassa koulutuksessa ole erikseen tutkinnanjohtajien koulutusta. Esimerkiksi valittaessa henkilöitä poliisin peruskoulutukseen, ei henkilön aikaisemman koulutuksen merkitys vaikuttaa saman arvoisesti, olkoonpa se mille alalle tahansa suuntautunut. Poliisikoulun peruskoulutukseen rekrytoinnin alkuvaiheessa on lähtökohdaksi otettu poliisiksi yleensä sopivien kandidaattien etsiminen. Toistaiseksi ei ole selvitetty ovatko hakijat erityisen kiinnostuneita tutkintatehtävistä yleensä tai talousrikostutkinnasta. Tulevaisuudessa saattaisi olla tarpeellista ainakin pyrkiä tunnistamaan rikostutkintaan motivoituneet hakijat.

Tässä yhteydessä on syytä todeta, että yksiselitteisesti ei voida sanoa missä määrin talousrikostutkinnan rekrytoitumisongelmat johtuvat koulutuksesta, talousrikostutkinnan työnkuvasta vai jostakin muusta asiasta. Selvää on, että poliisin peruskoulutus ei voi sisältää joidenkin erikoistumisosa-alueiden pitkälle vieviä koulutusjaksoja. Peruskoulutuksen aikana pyritäänkin käymään läpi rikostutkinta kokonaisuudessaan. On kuitenkin syytä huomioida, että talousrikostutkinnan näkyvyys poliisin peruskoulutuksen yhteydessä helpottaisi myös talousrikostutkintaan rekrytoimista sekä lisäksi talousrikostutkinnan tunnettavuutta ja houkuttelevuutta erityisesti vasta valmistuvien poliisien keskuudessa.

Poliisin päällystökoulusta ollaan parhaillaan uudistamassa. Uudistettu tutkinto, jonka antaa kelpoisuuden tutkinnanjohtajan tehtäviin, tulee koostumaan A- ja B-jaksoista. Varsinkaan aikaisempi tutkinnanjohtajien koulutus ei sisältänyt varsinaisesti talousrikosten tutkinnanjohtamiseen erikoistuvaa koulutusta, vaikka talousrikosten tutkinta poikkeaa merkittävästi tavanomaisten rikosten tutkinnasta. Yksi merkittävä eroavaisuus on tutkinnan kestossa, sillä tyypillisesti yksittäisen talousrikoksen tutkinta kestää kuukausia tai jopa useita vuosia. Talousrikoksen tutkinta saattaa siten viedä tutkijan ja tutkinnanjohtajan työpanoksen erittäin pitkäksi ajaksi. Talousrikosten tutkinta tulisikin nähdä prosessina, jonka osavaiheita kehittämällä tutkintaa voitaisiin nopeuttaa ja tehostaa merkittävästi.

Poliisiammattikorkeakoulun mukaan poliisipäällystön koulutuksessa on pidetty lähtökohtana niitä osaamistarpeita, joita päällystötyössä yleisesti tarvitaan. Tavoitteena on antaa jokaiselle uudistetun päällystökoulutuksen A-jakson opinnot suorittaneelle perusosaamisen taso, jonka perusteella voidaan sanoa, että henkilö hallitsee talousrikostutkinnan ja sen johtamisen perusteet. Vanhan poliisipäällystön tutkinnon opetuksessa ja uudistuvan koulutuksen A-jaksolla käsitellään suhteellisen runsaasti talousrikostutkinnalle tyypillisiä pakkokeinoja (erityisesti turvaamistoimenpiteet) ja eräitä muita talousrikostutkinnalle ominaisia kysymyksiä, kuten esimerkiksi rikoshyötyä ja rahanpesua. Pakkokeinoja yleensäkin käsitellään päällystökoulutuksessa nykyisin suhteellisen paljon.

Uudistetun koulutuksen B-jakson sisältöä ollaan parhaillaan suunnittelemassa. Tarkoituksena on, että osion valinnaisia jaksoja voisivat olla muun muassa tutkinnanjohtajakurssit ja -

seminaarit. Kyseiselle kurssille on tarkoitus suunnitella sellaisia kokonaisuuksia, joissa korostetaan vaativan rikostutkinnan tutkinnanjohtajalle tarvittavia tehtäviä.

2.3.2. Rekrytointi

Talousrikostutkijoiden rekrytoimisessa on useiden viime vuosien aikana ollut merkittäviä ongelmia. Avoimena oleviin talousrikostutkijoiden virkoihin ei ole ollut juurikaan tai ei ollenkaan hakijoita. Osaltaan rekrytoimisongelmiin vaikutti se, että muiden poliisivirkojen peruspalkka on noussut 1990-luvun lopulla samalle tasolle kuin talousrikostutkijoilla. Lisäksi rikostutkinnassa, ja erityisesti talousrikostutkinnassa, kokonaispalkka jää pienemmäksi kuin järjestyspoliisin tehtävissä, jossa muun muassa työaikakorvaukset nostavat merkittävästi henkilön kokonaispalkkaa.

Sisäasiainministeriön vuoden 2003 lopulla suorittamien talousrikostutkijoiden palkkauskehittämistoimenpiteiden ansiosta vuoden 2004 alussa on ollut havaittavissa parannusta halukkuudessa rekrytoitua talousrikostutkintatehtäviin. Avoimena oleviin talousrikostutkijoiden virkoihin on ollut useita hakijoita, jolloin hakijoiden kesken on voitu tehdä jopa tosiasiallista valintaa. Talousrikostutkinnan palkkauksen kehittämistä on jatkettu vuoden 2004 keväällä. Jatkossa tulee seurata, mikä vaikutus tehdyillä palkkaratkaisuilla on halukkuuteen rekrytoitua talousrikostutkintaan.

Talousrikostorjunnan yksi suurimmista ongelmista on kuitenkin jo tällä hetkellä talousrikostutkijoiden ikääntyminen, jaksaminen ja talousrikostutkinnan jatkuvuuden turvaaminen. Talousrikosten tutkiminen vaatii poliisilta erityistä ammattitaitoa, poikkeuksellista pitkäjännitteisyyttä ja sitoutuneisuutta, jonka vuoksi talousrikostutkijoiksi on perinteisesti hakeutunut kokeneita poliisimiehiä ja -naisia. Talousrikostutkijoiden keski-ikä on lähes 45 vuotta, joten talousrikostutkijoiden ikääntyminen tulee olemaan tulevaisuudessa entistä suurempi haaste niin rekrytoinnin kuin koulutuksenkin osalta.

2.4. Talousrikostorjuntaohjelmat ja muut tehostamistoimet

Valtioneuvosto on tehnyt kolme periaatepäätöstä koskien talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelmia vuosiksi 1996-1998 (torjuntaohjelma I), 1999-2001 (torjuntaohjelma II) ja 2002-2005 (torjuntaohjelma III). Ohjelmien tavoitteena on ollut talousrikostorjunnan kehittäminen ja tehostaminen.

Talousrikostorjuntaan on panostettu jo ennen torjuntaohjelmia. Suomea 1990-luvun alussa koettelleen laman ja siitä johtuneiden ilmiöiden seurauksena myönnettiin vuonna 1992 yhteensä 2 Mmk, vuonna 1993 yhteensä 12 Mmk ja vuonna 1994 yhteensä 7 Mmk lisärahoitusta, jotka käytettiin lähinnä konkurssirikostutkijoiden palkkaamiseen ja pankkikriisistä johtuneiden pankkirikosten tutkimiseen.

Talousrikostorjuntaohjelma I toi poliisille lisärahoitusta vuodelle 1996 noin 13,3 Mmk ja vuosiksi 1997-1999 yhteensä 19,7 Mmk. Lisärahoituksella pystyttiin palkkaamaan noin 60 uutta talousrikostutkijaa. Talousrikostorjuntaohjelma II toi lisärahoitusta vuosiksi 1999-2001 yhteensä 6,5 Mmk. Viimeisin eli talousrikostorjuntaohjelma III on päättymässä ensi vuoden lopussa. Lisärahoitusta ohjelmalla ei myönnetty.

Talousrikostorjuntaohjelmilla on saavutettu muun muassa seuraavaa:

- Talousrikosten tutkintavoimavarojen merkittävä lisääminen. Ensimmäisen torjuntaohjelman yhteydessä perustettiin muun muassa 60 talousrikostutkijan virkaa poliisiin. Toisen ohjelman myötä perustettiin edelleen 17 rikostutkijan virkaa sekä muun muassa 12 määrääikaista talousrikossyyttäjän virkaa. Myös muiden kontrolliviranomaisten voimavaroja vahvistettiin.
- Poliisi on luonut valtakuntaan keskusrikospoliisin lisäksi noin 20 ammattitaitoista alueellista talousrikostutkintaan ja -torjuntaan erikoistunutta yksikköä paikallispoliisin yhteyteen. Talousrikostutkinta on kytketty osaksi poliisin perustoimintaa.
- Perustettujen yksiköiden myötä on kehitetty yhdessä yhteistyöviranomaisten kanssa menestyksekkäs toimintatapa (ns. reaaliaikainen talousrikostutkinta), joka tähtää meneillään olevan talousrikoksen keskeyttämiseen, rikoshyödyn takaisinsaamiseen ja esitutkinnan sekä verotarkastusten nopeaan käynnistämiseen. Toimintatavalla on kyetty paljastamaan ja keskeyttämään lukuisten pimeää työvoimaa käyttävien yritysten toiminta.
- Rikoslakiin on luotu uusia kriminalisointeja talousrikollisuuden torjumiseksi ja entisiä kriminalisointeja on parannettu vastaamaan nykyajan tekotapoja.
- Poliisiin on luotu kansainvälisesti ainutlaatuinen talousrikoskoulutusjärjestelmä, johon on tarjottu opiskelupaikkoja myös sidosryhmäviranomaisille. Koulutuksen ja tutkinnan ammattimaistumisen myötä talousrikostutkinnan laatu on kohonnut merkittävästi.
- Viranomaisten välisen tiedonkulun esteitä on poistettu lainsäädäntöä kehittämällä. Viranomaisten työtavat ovat lähentyneet entisistä peräkkäin suoritetuista toimenpiteistä samaan aikaan suoritettaviksi toimenpiteiksi. Yhteistyökohteita, elinkeinoelämän ongelmatoimialoja, on kartoitettu ja selvitetty samanaikaisesti tehtyjen riskianalyyysien avulla. Näiden perusteella on kyetty käynnistämään muun muassa ravintola-alaan, saatohoitotoimintaan sekä arvopaperimarkkinoihin kohdistuvia yhteistyöhankkeita. Viranomaisyhteistyön kohteena on ollut sekä on vireillä useita itäkauppaan liittyviä tutkintaja selvityshankkeita muun muassa Venäjän mafian ja muun itärikollisuuden torjumiseksi.
- Valtakuntaan on perustettu erityisiä talousrikossyyttäjän virkoja. Poliisi- ja syyttäjäviranomaisten esitutkintayhteistyötä kehitetään jatkuvasti.
- Talousrikostorjunnan vaikuttavuutta on lisätty keskittämällä huomiota takaisinsaataavan rikoshyödyn konfiskointiin. Vuosien 1997–2003 aikana on poliisin tutkimissa talousrikosasioissa saatu takaisin rikosten tuottamaa hyötyä 214.878.145 euroa.
- Laajamittainen viranomaisyhteistyö on käynnistetty ja sitä kehitetään jatkuvasti suunnitelmallisesti useiden viranomaisten yhteistyöhön perustuvassa viranomaisyhteistyön kehittämiprojektissa (Virke-projekti).
- Viranomaisille kehitetään uusia analyysityökaluja talousrikollisuuden havaitsemiseksi ja ennalta torjumiseksi. Uudet työkalut (verohallinnon TAHTO -tietokanta, poliisin valmis-teilla oleva TAISTO -tietokanta) ovat mahdollistaneet ja tulevat mahdollistamaan viranomaisten entistä aikaisemman puuttumisen meneillään oleviin talousrikostapahtumiin.
- Talousrikosten seurantalilastojen tuottaminen.

- Vahva tieteellinen tutkimustyö, jota rahoitetaan muun muassa sisäasiainministeriön myöntämin tutkimusvaroin yliopistoissa ja korkeakouluissa. Poliisiammattikorkeakouluun on palkattu kolme tutkijaa talousrikostorjunnan tarpeisiin.

Viime aikaisten kehittämistoimien ansiosta poliisin talousrikostutkinnan vielä viime kesänä varsin synkältä näyttänyt resurssikehitys on kääntynyt positiiviseksi. Sisäasiainministeriö siirsi syksyllä 2003 miljoona euroa sisäisin siirroin talousrikostutkinnan kehittämiseen. Varoilla perustettiin 12 uutta talousrikostutkijan virkaa ja kehitettiin talousrikostutkinnan palkkausta ns. vaativan talousrikostutkinnan talousrikostutkintalisällä. Edelleen syksyllä 2003 II lisätalousarviolla talousrikostutkinnan kehittämiseen varattiin miljoona euroa, jolla perustettiin keskusrikospoliisiin 9 hengen erityisryhmä ulkomaisen työvoiman käyttöön liittyvien väärinkäytösten paljastamista ja tutkintaa varten. Osa tästä lisärahoituksesta on vielä kohdentamatta.

3. TALOUSRIKOKSET JA TALOUSRIKOSTUTKINNAN RESURSOINTI

3.1. Poliisille tilastoituneet talousrikokset

3.1.1. Talousrikokset ennen vuotta 1997

Poliisin tulostietojärjestelmästä on saatavissa talousrikostutkinnan tilastotietoja vuodesta 1997 alkaen ja Tilastokeskuksesta tätä aiemmalta ajalta. Eri tilastolähteistä johtuen talousrikollisuuden ja talousrikostutkinnan kehitys on tässä raportissa eritelty siten, että tässä yhteydessä käsitellään tilannetta ennen vuotta 1997 ja jäljempänä olevat talousrikostilastot koskevat vuosia 1997-2004.

Tilastoja keskenään arvioitaessa on huomioitava, että talousrikosten tunnusmerkistöt ja rikosnimikkeet ovat kyseisenä ajanjaksona muuttuneet ja poliisin omat kirjaamiskäytännöt vaihdelleet. Myös talouselämän taantuma ja yritysten taloudelliset vaikeudet ovat heijastuneet talousrikosten määrässä ja laadussa. Tilastot eivät ole siten täysin vertailukelpoisia keskenään.

Voidaan kuitenkin todeta, että keskusrikospoliisin talousrikostoimiston 1990-luvun alussa tutkimista talousrikoksista suurin osa on liittynyt laman jälkeisten konkurssirikosten tutkimiseen. Rahoituslaitoksiin kohdistuneiden petosten määrä on ollut myös korkea. Laajojen pankkijuttujen tutkinta ajoittuu myös osittain ko. aikaan, kun vielä vuonna 1994 oli vireillä rahalaitoksiin kohdistuneita petoksia ja luottamusaseman väärinkäyttötapauksia. Keskusrikospoliisin talousrikostutkintaa rasitti tällöin erityisesti lukumääräisesti vähäiset, mutta tutkinnallisesti laajat rahoitustoimintaan liittyvät väärinkäytökset.

Tilastokeskuksen mukaan talousrikoksiksi luettavia rikoksia, kuten veropetoksia, kirjanpitorikoksia ja velallisen rikoksia tuli poliisin tietoon vuonna 1992 yhteensä 1069 kappaletta. Vuonna 1993 määrä oli 3320 kappaletta, vuonna 1994 yhteensä 2117 kappaletta, vuonna 1995 yhteensä 2864 kappaletta ja vuonna 1996 yhteensä 3771 kappaletta⁶. Asiassa on huomioitava, että kyseessä on *talousrikosnimikkeiden* määrä, joka on suurempi kuin *talousrikosilmoitusten* määrä. Toisin sanoen jäljempänä kuvatut talousrikosilmoitukset pitävät sisällään yhden tai useamman talousrikosnimikkeen. Lisäksi on huomioitava, että tilastovuosi suljetaan seuraavan vuoden tammikuussa eikä aikaisempien vuosien tilastot enää tämän jälkeen ”päivitys”.

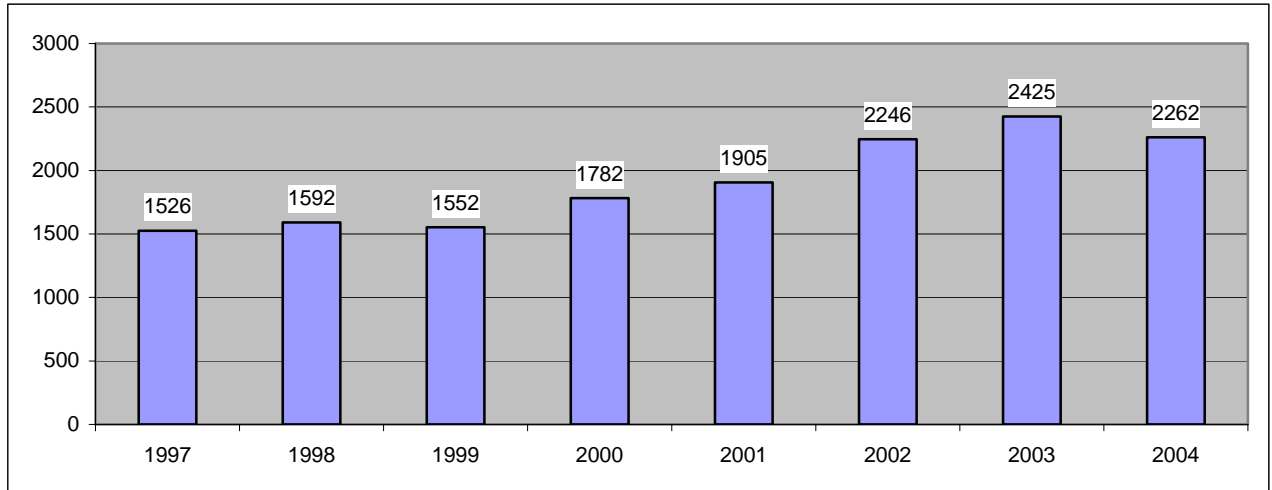
3.1.2. Avointen talousrikosten määrä 1997-2004

Oheisessa kaaviossa on koko valtakunnan avoimena olevien talousrikosilmoitusten määrällinen kehitys vuosien 1997-2004 aikana⁷.

⁶ Tilastokeskuksen tilastoista talousrikokset on poimittu omaisuusrikos -otsikon alta, koska rikosten luokittelu on tullut käyttöön vasta myöhemmin.

⁷ Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä. Vuoden 2004 tilanne on 31.5.2004. Ellei toisin mainita, myös jäljempänä olevat tilastotiedot perustuvat poliisin tulostietojärjestelmän tietoihin 31.5.2004. Avomilla talousrikosilmoituksilla tarkoitetaan tutkinnassa olevaan ilmoitusta, jonka tutkintaa ei ole päätetty. Ilmoitukset voivat sisältää yhden tai useamman rikos- tai tutkintanimikkeen.

Kaavio 1. Avointen talousrikosilmoitusten määrä 1997-2004

Avointen talousrikosten eli tutkittavana olevien talousrikosten määrä on noussut tasaisesti vuodesta 1999 lähtien, saavuttaen nykytasonsa viime vuoden aikana. Ilmoitusten kappalemäärä vaihtelee jonkin verran vuoden sisällä, jolloin vuoden 2004 tilanne ei ole täysin vertailukelpoinen aikaisempien vuosien kanssa. Osaltaan vuosittaiset muutokset kuuluvat normaaliin vaihteluun, mutta viime aikainen kehitys näyttää siltä, että avointen talousrikosten vuosittainen määrän on vakiintumassa noin 2 200 ilmoituksen tasolle. Avoimia talousrikosilmoituksia on siten noin 700 kappaletta enemmän kuin viisi vuotta sitten.

Oheisessa taulukossa on sekä läänien että keskusrikospoliisin ja Helsingin poliisilaitoksen avointen talousrikosten määrällinen kehitys vuosina 1997-2004.

Taulukko 2. Avointen talousrikosten määrä lääneissä, HPL:ssä ja Krp:ssä

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
- Etelä-Suomi	336	438	503	546	601	672	608	558
- Länsi-Suomi	569	505	471	585	631	677	571	516
- Itä-Suomi	81	73	46	39	40	63	64	76
- Oulu	107	154	97	94	111	164	149	135
- Lappi	13	22	25	33	33	25	30	34
- Ahvenanmaa	0	0	0	0	0	1	0	1
- Helsinki	230	249	293	292	331	447	768	679
- Krp	190	151	117	193	158	197	235	258
Yhteensä	1 526	1 592	1 552	1 782	1 905	2 246	2 425	2 262

Kuten taulukosta voi päätellä, suurin osa avoimista talousrikoksista keskittyy Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen läänien alueelle. Kun Etelä-Suomen läänin lukuihin lisätään Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen avoimet ilmoitukset ja osa keskusrikospoliisin pääosastossa tutkittavana olevista ilmoituksista, voidaan todeta, että yli puolet talousrikosilmoituksista on tutkittavana Etelä-Suomen läänin alueella.

Edelleen voidaan todeta, että vuosittain avointen talousrikosilmoitusten kokonaismäärän kasvu muodostuu suurimmalta osin Helsingin poliisilaitoksen avoimena olevien ilmoitusten määrän noususta muutaman viimeisen vuoden aikana.

3.1.3. Uudet ja päätetyt talousrikosilmoitukset

Oheisessa taulukossa on poliisille ilmoitettujen uusien ilmoitusten ja päätettyjen ilmoitusten kehitys vuosina 1997-2004⁸.

Taulukko 3. Uudet ja päätetyt talousrikosilmoitukset

Yksikkö/lääni	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Keskusrikospoliisi								
- ilmoitetut	177	119	115	146	157	148	186	66
- päätetyt	229	153	152	98	260	173	188	78
Juttuvaranto +/-	-52	-34	-37	+48	-114	-25	-2	-12
Helsingin poliisilaitos								
- ilmoitetut	243	226	192	219	185	279	448	114
- päätetyt	261	205	148	247	194	175	315	184
Juttuvaranto +/-	-18	+21	+44	-28	-9	+104	+133	-70
Etelä-Suomen lääni								
- ilmoitetut	323	340	341	334	335	367	390	145
- päätetyt	372	234	275	343	339	327	382	220
Juttuvaranto +/-	-49	+106	+66	-9	-4	+40	+8	-75
Länsi-Suomen lääni								
- ilmoitetut	599	476	415	483	493	503	493	242
- päätetyt	505	539	447	423	510	484	537	268
Juttuvaranto +/-	+94	-63	-32	+60	-17	+19	-44	-26
Itä-Suomen lääni								
- ilmoitetut	108	131	67	58	70	84	79	47
- päätetyt	97	139	95	81	82	81	88	68
Juttuvaranto +/-	+11	-8	-28	-23	-12	+3	-9	-21
Oulun lääni								
- ilmoitetut	108	127	82	75	68	121	97	40
- päätetyt	104	81	137	75	50	66	121	58
Juttuvaranto +/-	+4	+46	-55	+/-0	+18	+55	-24	-18
Lapin lääni								
- ilmoitetut	15	24	19	29	21	15	36	9
- päätetyt	21	15	16	24	20	22	31	10
Juttuvaranto +/-	-6	+9	+3	+5	+1	-7	+5	-1
KAIKKI YHTEENSÄ								
- ilmoitetut	1573	1443	1231	1344	1329	1519	1729	669
- päätetyt	1590	1367	1270	1291	1455	1329	1662	888
Juttuvaranto +/-	-17	+76	-39	+53	-126	+190	+67	-219

Kaavion kohdassa 'Juttuvaranto' luvun edessä oleva miinus-merkki tarkoittaa, että ko. yksikössä tai läänissä on kyseisenä vuonna päätetty enemmän ilmoituksia kuin uusia on tullut tilalle. Vastaavasti plus-merkki tarkoittaa, että uusia ilmoituksia on tullut enemmän kuin vanhoja ilmoituksia on ehditty päättämään. Luvut ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia, sillä tutkintayksiköissä ilmoitus on saatettu myöhemmin luokitella talousrikokseksi, luokituskoodi on voitu myöhemmin poistaa, ilmoitus on voitu myöhemmin siirtää ja kirjata "uutena" ilmoituksena, ilmoituksia voidaan avata ja sulkea uudelleen jne. Erityisesti on huomioitava, että edellisten vuosien juttuvaranto ei näy ko. vuoden luvuissa.

Helsingin vuosien 2002 ja 2003 ilmoitettujen määrän kasvu johtuu tutkintayksikön mukaan osittain tarkemmasta talousrikosasioiden luokittelusta ja syyttäjäviranomaisilta tulevien ilmoitusten määrän kasvusta. Lisäksi vuonna 2003 verorikkomusten määrä lisääntyi selvästi kun veroviranomaiset kohdensivat resursseja verorikkomuksia paljastavaan toimintaan.

⁸ Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä 30.4.2004.

Vuonna 2004 lähes kaikissa lääneissä, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa ja keskusrikospoliisissa on päätetty enemmän talousrikosilmoituksia kuin uusia on tullut tilalle. Osaltaan tämä johtuu tehostamistoimista, joita on tehty talousrikostutkinnan kehittämiseksi niin sisäasiainministeriössä kuin talousrikostutkintayksiköissä.

3.1.4. Tutkitut talousrikokset

Edellä on käynyt ilmi, että suurin osa talousrikosilmoituksista keskittyy Etelä- ja Länsi-Suomen alueelle. Talousrikoksiksi luokiteltujen asioiden (rikos- ja tutkintanimikkeet) tilanne on luonnollisesti vastaava. Vuosina 1997-2004 eniten rikoksia on kirjattu Länsi-Suomen läänissä (7404), seuraavaksi eniten Etelä-Suomen läänissä (4776) ja kolmanneksi eniten Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa (3306). Keskusrikospoliisin osuus on myös varsin suuri (2840).

Oheisessa taulukossa talousrikosten jakautuminen lääneittäin sekä Helsingin poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin osalta vuosina 1997-2004⁹.

Taulukko 4. Tutkitut talousrikokset

	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Oulu	Lappi	Helsinki	Krp	Yhteensä
1997	809 (19,3%)	1651(39,4%)	248 (5,9%)	243 (5,8%)	23 (0,5%)	733 (17,5%)	485 (11,6%)	4192 (100%)
1998	808 (22,5%)	1263 (35,1%)	276 (7,7%)	362 (10,1%)	46 (1,3%)	477 (13,3%)	367 (10,2%)	3599 (100%)
1999	684 (28,6%)	779 (32,6%)	161 (6,7%)	123 (5,1%)	49 (2,0%)	299 (12,5%)	296 (12,4%)	2391 (100%)
2000	601 (19,1%)	927 (29,4%)	101 (3,2%)	347 (11,0%)	45 (1,4%)	358 (11,4%)	774 (24,5%)	3153 (100%)
2001	605 (26,3%)	828 (40,0%)	142 (6,2%)	144 (6,3%)	46 (2,0%)	295 (12,8%)	243 (10,6%)	2303 (100%)
2002	573 (21,3%)	873 (32,4%)	404 (15,0%)	168 (6,2%)	20 (0,7%)	425 (15,8%)	232 (8,6%)	2695 (100%)
2003	597 (22,2%)	886 (32,9%)	132 (4,9%)	115 (4,3%)	66 (2,5%)	623 (23,1%)	274 (10,2%)	2693 (100%)
2004	99 (15,6%)	197 (31,1%)	36 (5,7%)	28 (4,4%)	8 (1,3%)	96 (15,2%)	169 (26,7%)	633 (100%)
Yhteensä	4776 (22,1%)	7404 (34,2%)	1500 (6,9%)	1530 (7,1%)	303 (1,4%)	3306 (15,3%)	2840 (13,1%)	21659 (100%)

Itä-Suomen lääni ja Oulun lääni ovat lukumääräisesti tarkasteltuna vertailukelpoisia. Lapin läänissä kirjattujen talousrikosten määrä on muihin verrattuna vähäinen.

Seuraavassa on käsitelty talousrikosten luonnetta ja muutoksia eri vuosina lääneissä, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa ja keskusrikospoliisissa. Tarkastelu on kuitenkin rajoitettu kunakin vuonna vain neljään suurimpaan (yleisimpään) talousrikokseksi luokiteltuun asiaan, mikä hieman rajoittaa tunnuslukujen perusteella tehtäviä tulkintoja.

Etelä-Suomen läänin talousrikosten tilanne ei juurikaan poikkea valtakunnallisesta talousrikosten kuvasta vuonna 1997. Kirjanpitorikokset olivat talousrikosten suurin ryhmä ja neljänneksi suurimpana oli velallisen epärehellisyys. Vuoden 1998 tilanne poikkeaa edellisestä siinä, että törkeä petos on tullut velallisen epärehellisyyden sijaan ja kirjanpitorikosten lukumäärä on lisääntynyt noin 20:llä. Vuosi 1999 poikkeaa puolestaan edellisistä siinä, että verorikosten (törkeä veropetos ja veropetos) yhteismäärä on varsin huomattava muihin rikoksiin verrattuna. Kyseisten rikosten yleistyminen korostaa myös väistämättä yhteistyötä veroviranomaisen kanssa. Vuonna 2000 kirjanpitorikosten asema talousrikoksina on edelleen vahva Etelä-Suomen läänissä, mikä voi johtua osaltaan siitä, että tutkittavana on ollut verorikoksia ja velallisen rikoksia. Vuoden 2001 tilanne ei tuo esille juurikaan yllätyksiä. Tutkinta liiketoimintakiellon määräämiseksi näyttäytyy neljän suurimman ryhmässä. Verorikosten määrä on edelliseen vuoteen verrattuna lähes ennallaan, mutta törkeiden veropetosten osuus on lisääntynyt. Talousrikosten neljän

⁹ Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä 31.3.2004.

suurimman nimikkeen ryhmässä on havaittavissa kirjanpitorikosten ja verorikosten lukumäärien lasku vuonna 2002. Muutoin talousrikollisuuden kuva näyttyy varsin yllätyksellisenä. Vuoden 2003 kuva talousrikoksista vastaa edellistä vuotta lukuun ottamatta velallisen epärehellisyttä.

Länsi-Suomen luvuista on havaittavissa, että talousrikollisuuden kuva ei neljän suurimman nimikkeiden ryhmän osalta poikkea merkittävästi Etelä-Suomen läänin tilanteesta. Kirjanpitorikokset ja verorikokset ovat olleet suurimmat talousrikostutkinnan aiheet lukuun ottamatta vuosia 2002 ja 2003, jolloin petosrikoksia on ollut varsin merkittävä määrä. Luvuista on vielä havaittavissa, että velallisen epärehellisyys on vienyt vuosina 2000, 2002 ja 2003 varsin tasaisen osuuden tutkinnan voimavaroista.

Itä-Suomen läänin tilanne poikkeaa Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneistä siinä, että velallisen epärehellisydet ja petokset ovat muodostaneet verorikoksia suuremman osan talousrikostutkintatyöstä, vaikka lukumäärät ovatkin Etelä- ja Länsi-Suomen lääniin verrattuna huomattavasti alhaisemmat. Vuoden 2002 tiedoissa on havaittavissa voimakas väärennysrikosten nousu, mikä johtunee tietoon tulleesta rikossarjasta. Verorikosten tutkinta on tunnuslukujen valossa tarkasteltuna vienyt varsin tasaisen osuuden voimavaroista, mutta vuonna 2003 verorikokset muodostivatkin kirjanpitorikosten ohella talousrikostutkinnan neljän yleisimmän talousrikosnimikkeen ryhmän.

Oulun läänin alueen talousrikoksien lukumäärät vastaavat varsin pitkälle Itä-Suomen tietoja, mutta vuodesta 1999 lukien neljän suurimman nimikkeen ryhmässä on havaittavissa verorikkomuksia. Vuoden 2000 lukuihin sisältyy myös ilmeisesti törkeitä petoksia koskeva rikossarja.

Lapin läänin tietoon tulleiden talousrikosten määrä on huomattavasti muihin lääneihin, Helsinkiin ja keskusrikospoliisiin verrattuna alhaisempi. Kirjanpitorikokset ovat vuotta 1999 lukuun ottamatta olleet suurin rikos- ja tutkintanimikkeiden ryhmä. Muutoin nimikkeiden osalta on vuosittaista vaihtelua. Huomattavaa on myös Itä-Suomen läänin tavoin, että neljän suurimman nimikkeen joukkoon lukeutuu rikkomuksia, mutta myös törkeitä rikoksia.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon tulleet talousrikokset eivät juurikaan poikkea valtakunnallisesta talousrikosten kuvasta. Kirjanpitorikokset ovat vuotta 1997 lukuun ottamatta olleet talousrikosten suurin ryhmä. Muutoinkin neljän rikos- ja tutkintanimikkeen enemmistö muodostuu pääsääntöisesti verorikoksista. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen tiedoissa on merkille pantavaa myös varsin suuri törkeiden rikosten lukumäärä ja se, että törkeät rikokset ovat sijoittuneet neljän yleisimmän nimikkeen joukon kärkeen lähes jokaisena vuonna.

Keskusrikospoliisin tiedoissa näkyy varsin suuri törkeiden rikosten sekä niitä koskevien rikossarjojen määrä. Rikosnimikkeissä on myös muihin edellä käsitelyihin verrattuna enemmän vaihtelua. Talousrikosten suurimmat ryhmät eivät ole keskusrikospoliisin osalta samalla tavoin homogeenisia, vaikkakin verorikokset muodostavat myös keskusrikospoliisin osalta varsin suuren talousrikosten ryhmän.

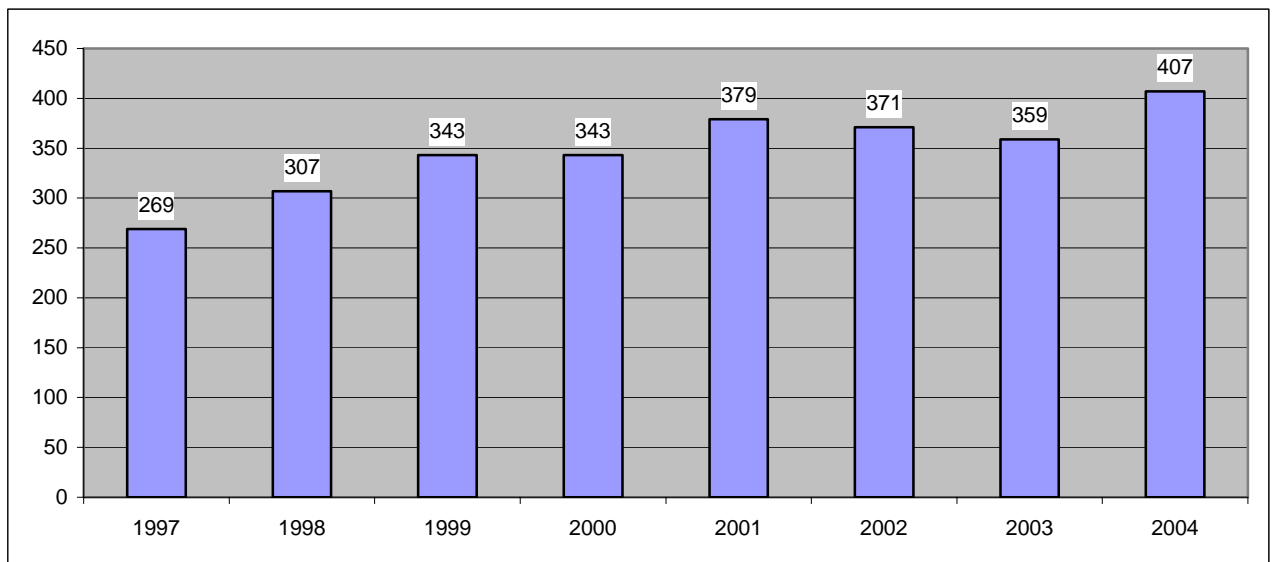
Yhteenvedona voidaan todeta, että talousrikoksiksi luokiteltuja asioita on kirjattu eniten Länsi-Suomen läänissä. Lukumääräisesti tarkasteltuna Länsi-Suomen rikos- ja tutkintanimikkeiden määrä vastaa lähes Etelä-Suomen läänin ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen yhteenlasketua määrää vuosina 1997-2004. Myös keskusrikospoliisin osuus on huomattava. Itä-Suomen ja Oulun lääneissä talousrikoksia on ollut kyseisellä tarkastelujaksolla lähes yhtä paljon – Lapin läänissä niitä on ollut huomattavasti muita vähäisempi määrä. Talousrikosten kuvassa ei ole ha-

vaittavissa suuria eroavaisuuksia eri läänien kesken vaikka vuosittaista vaihtelua neljän suurimman ryhmän osalta onkin joidenkin läänien ja Helsingin poliisilaitoksen osalta havaittavissa. Edellä esitetyn perusteella voidaan sanoa, että kirjanpitorikosten, verorikosten, petosrikosten ja velallisen epärehellisyys tutkinta muodostaa suurimman osan talousrikostutkintatyöstä. Niimikkeiden perusteella ei kuitenkaan voida tehdä pitkälle meneviä päätelmiä juttujen laadusta tai niiden tutkinnan vaikeudesta. Keskusrikospoliisin tutkittavana olevat rikokset ja rikoskokonaisuudet eroavat muiden poliisiyksiköiden tutkinnasta oletettavasti virastolle poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 9 §:n ja tehtävämääräyksen mukaisten tehtävien vuoksi. Tutkittavat asiakokonaisuudet ovat siten usein laajoja, monialaisia, ennakkotapausluonteisia ja teot omaavat kansainvälistä ulottuvuutta.

3.1.5. Talousrikosten tutkinta-aika

Oheisessa kaaviossa on koko valtakunnan päätettyjen talousrikosten keskimääräinen tutkinta-aika vuorokausina vuosina 1997-2004¹⁰.

Kaavio 2. Talousrikosten valtakunnallinen tutkinta-aika

Oheisessa taulukossa on eritelty päätettyjen talousrikosilmoitusten keskimääräinen tutkinta-aika lääneittäin sekä Helsingin poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin osalta.

¹⁰ Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä 31.5.2004. Päätetyillä talousrikosilmoituksilla tutkinta-aika lasketaan ensisijaisesti tutkinnan aloittamispäivästä, mutta mikäli aloittamispäivää ei ole merkitty, lasketaan tutkinta-aika ilmoituspäivästä. Jos tutkinnan aloittamispäivä < ilmoituspäivä, lasketaan tutkinta-aika ilmoituspäivästä. Avoimilla talousrikosilmoituksilla tutkinta-aika lasketaan ensisijaisesti tutkinnan aloittamispäivästä, mutta mikäli aloittamispäivää ei ole merkitty, lasketaan tutkinta-aika edellisen vuoden viimeisestä päivästä jos se ei ole ilmoituspäivää vanhempi ja jos on, käytetään ilmoituspäivää.

Taulukko 5. Talousrikosten tutkinta-aika lääneissä, HPL:ssä ja krp:ssä

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
- Etelä-Suomi	276	335	368	372	425	339	423	394
- Länsi-Suomi	245	271	323	290	270	359	302	318
- Itä-Suomi	247	240	257	250	319	196	261	119
- Oulu	283	369	414	311	512	467	301	432
- Lappi	272	268	293	329	624	372	260	590
- Helsinki	288	329	354	400	517	420	367	625
- Krp	297	386	345	460	396	471	476	443
Keskiarvo	270	306	343	345	378	372	359	407

Talousrikosten keskimääräinen tutkinta-aika on kasvanut tasaisesti vuodesta 1997 vuoteen 2001 saakka ja on sen jälkeen vakiintunut noin 360-370 vuorokauden tasolle. Alkuvuonna 2004 keskimääräinen tutkinta-aika on noussut joissakin lääneissä ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa. Ainoastaan Itä-Suomen läänissä tutkinta-aika on laskenut huomattavasti. Alkuvuoden tilanne ei ole kuitenkaan vertailukelpoinen aikaisempien vuosien kanssa, koska alkuvuoden tilastoa vääristää päätettyjen talousrikosilmoitusten kappalemääräinen vähyys.

Joka tapauksessa keskimääräinen tutkinta-aika on noussut tarkastelujaksolla alle 300 vuorokaudesta noin 350 vuorokauteen. Pienempi osa tutkinta-ajan noususta muodostuu päätetyistä liiketoimintakiellon edellytysten tutkintailmoituksista, joista vanhimmat on kirjattu rikosilmoitusjärjestelmään vuonna 1999. Ilmoitukset ovat olleet rikosilmoitusjärjestelmässä avoimina, koska ne ovat toimineet liiketoimintakiellon edellytysten tutkinnan jälkeen liiketoimintakieltoon määrätyn henkilön valvontailmoituksina, mikäli henkilö on määrätty liiketoimintakieltoon. Alkuvuoden aikana on päätetty myös muita talousrikosilmoituksia, jotka ovat tulleet tutkintaan 1990-luvun loppupuolella. Kun niiden tutkinta päätetään, realisoituu pitkä tutkinta-aika myös tilastoihin. Myös avointen ilmoitusten tutkinta-aikaa voidaan seurata, mutta jos ilmoitukseen ei ole merkitty tutkinnan aloitusaikaa, käytetään edellisen vuoden viimeistä päivää ja silloin pituus näkyy tutkintaviiveessä. Merkittävän osan alkuvuoden tutkinta-ajan noususta muodostavatkin näiden vanhojen ilmoitusten päättäminen vuoden 2004 alussa.¹¹

Alkuvuoden kehitys ja poliisiyksiköiden toiminta alkuvuonna näyttäisi johtavan siihen, että vuoden 2004 tutkinta-aika tulee todennäköisesti olemaan korkeampi kuin aikaisempina vuosina tai se ei ainakaan merkittävästi laske. Tutkintayksiköissä on kiinnitetty erityisesti huomiota vanhojen talousrikosilmoitusten tutkinnan päättämiseen ja tästä johtuen vanhoja ilmoituksia tullaan todennäköisesti päättämään kuluvan vuoden aikana muita vuosia enemmän.

Arvioinnissa on huomioitava, että kyseessä on *keskimääräinen* tutkinta-aika. Tällöin niissä lääneissä tai yksiköissä, joissa talousrikosten määrällinen volyyymi on suhteellisen pieni, voi jo muutama vanha talousrikosilmoitus tehdä merkittävän nousun ko. läänin tai yksikön keskimääräiseen tutkinta-aikaan¹². Luonnollisesti vaikutus voi olla jossain tapauksissa myös päinvastainen. Tarkoituksenmukaisempaa olisi suorittaa arviointi *mediaaneja* käyttäen, mutta toistaiseksi poliisin tulostietojärjestelmästä on saatavissa ainoastaan keskiarvot.

Läänien keskimääräinen tutkinta-aika muodostuu luonnollisesti paikallispoliisissa tutkittavana olevien talousrikoksiksi luokiteltujen asioiden tutkinnasta. Seuraavassa tarkastellaan läänien talousrikosten keskimääräistä tutkinta-aikaa ja sen kehitystä. Kun keskimääräistä tutkinta-aikaa

¹¹ Vanhoista talousrikosilmoituksista tarkemmin jäljempänä (3.3.2. *Tutkinnassa olevat vanhat ilmoitukset*).

¹² Läänin keskiarvossa ovat tasapuolisesti mukana kaikki läänin jutut riippumatta kihlakuntien tai tutkivien yksiköiden koosta tai niiden keskiarvoista. Vastaavasti kihlakuntien keskiarvossa ovat tasapuolisesti mukana kaikki tutkivien yksiköiden jutut riippumatta tutkivien yksiköiden koosta tai niiden keskiarvoista.

tarkastellaan poliisiyksikkökohtaisesti, voidaan todeta, että erityisen pitkät talousrikosten tutkinta-ajat keskittyvät poliisiyksiköihin, joissa ei ole varsinaista alueellista tai maakunnallista talousrikostutkintaryhmää tai -yksikköä.

Etelä-Suomen läänin poliisiyksiköissä on vuotta 2004 lukuun ottamatta yhteensä 37 yli viiden sadan vuorokauden ylitystä. Niistä 19:ssä on ylittynyt 700 vrk:n keskimääräinen tutkinta-aika. Joukkoon mahtuu myös erittäin pitkiä yli 1000 vrk:n tutkinta-aikoja. Pitkät tutkinta-ajat keskittyvät pieniin poliisiyksiköihin, sillä alueellisista talousrikostutkintayksiköistä vuosina 1997-2003 yli 500 vuorokauden tutkinta-ajan ylityksiä on ollut ainoastaan Hämeenlinnan (neljänä vuonna) ja Vantaan (yhtenä vuonna) kihlakunnan poliisilaitoksilla. Näistä ainoastaan Hämeenlinnan vuoden 2003 keskimääräinen tutkinta-aika ylittää 700 vuorokautta (739).

Länsi-Suomen läänin poliisiyksiköissä on vuotta 2004 lukuun ottamatta 38 viidensadan vuorokauden ylitystä. Niistä 17:ssä on ylittynyt 700 vrk:n keskimääräinen tutkinta-aika. Joukossa on myös 1000 vrk:n ylityksiä. Erityisen pitkiä tutkinta-aikoja on useilla pienillä poliisiyksiköillä, mutta esimerkiksi Turun, Jyväskylän, Tampereen ja Seinäjoen poliisilaitoksilla, joissa toimii talousrikostutkintayksiköt, ei ole vuosina 1997-2003 ylittynyt 400 vuorokauden keskimääräinen tutkinta-aika kertaakaan.

Itä-Suomen läänin poliisiyksiköissä on 7 yli 500 vuorokauden keskimääräisen tutkinta-ajan ylitystä. Niistä 4 koskee yli 700 vuorokauden ylitystä. Myös Itä-Suomessa pisimmät tutkinta-ajat kohdistuvat pienimpiin poliisiyksiköihin. Itä-Suomen läänin poliisiyksiköiden tilanteessa on huomattava se, että vuoden 2001 jälkeen keskimääräinen tutkinta-aika ei ole ylittänyt 400 vuorokaudella missään poliisiyksikössä. Itä-Suomen läänin keskimääräinen tutkinta-aika onkin ollut vuonna 2002 selvästi valtakunnan paras ja vuonna 2003 yhdessä Lapin läänin kanssa valtakunnan parhaimpia.

Oulun läänin poliisiyksiköissä on yhteensä 14 yli 500 vuorokauden ylitystä. Niistä 4 on yli 700 vuorokauden ylityksiä. Joukkoon mahtuu yksi yli 1000 vuorokauden keskimääräinen tutkinta-aika. Yli 500 vuorokauden keskimääräisen tutkinta-ajan ylityksiä (571 vrk ja 504 vrk) on vuonna 2001 ja 2002 myös Oulun kihlakunnan poliisilaitoksella, jossa on alueellinen talousrikostutkintayksikkö.

Lapin läänin poliisiyksiköissä on vuotta 2004 lukuun ottamatta yhteensä seitsemän 500 vuorokauden ylitystä. Niistä viidessä on ylitetty myös 700 vuorokauden keskimääräinen tutkinta-aika. Yli 500 vuorokauden (545) keskimääräinen tutkinta-ajan ylitys on ollut vuonna 2000 myös Rovaniemen kihlakunnan poliisilaitoksella, jossa toimii talousrikostutkintaryhmä.

3.1.6. Talousrikosten ilmoitus- ja tutkintaviive

Ilmoitusviiveellä tarkoitetaan talousrikosilmoitukseen kirjatun tekoajankohdan ja ilmoitusajankohdan välistä erotusta. *Tutkintaviiveellä* tarkoitetaan puolestaan ilmoitusajankohdan ja aktiivisen tutkinnan välistä erotusta. Seuraavasta taulukosta ilmenee keskusrikospoliisin, Helsingin poliisilaitoksen ja läänien talousrikosilmoitusten (avoimet ja päätetyt) keskimääräiset ilmoitus- ja tutkintaviiveet vuosina 1997-2004¹³.

¹³ Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä 31.3.2004.

Taulukko 6. Ilmoitus- ja tutkintaviiveet lääneissä, HPL:ssä ja krp:ssä

Yksikkö/lääni	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Krp								
- ilmoitusviive	303	302	407	431	412	443	585	608
- tutkintaviive	52	56	58	46	31	42	61	72
Helsinki								
- ilmoitusviive	478	380	387	404	358	405	353	370
- tutkintaviive	53	70	86	76	69	102	94	117
Etelä-Suomi								
- ilmoitusviive	398	371	359	342	416	442	410	366
- tutkintaviive	181	144	89	116	132	142	135	134
Länsi-Suomi								
- ilmoitusviive	399	398	361	365	355	293	297	327
- tutkintaviive	82	84	70	84	93	88	104	104
Itä-Suomi								
- ilmoitusviive	324	214	268	254	255	267	310	256
- tutkintaviive	35	22	28	49	34	26	40	75
Oulu								
- ilmoitusviive	355	373	345	268	296	308	303	362
- tutkintaviive	73	55	53	59	60	59	74	87
Lappi								
- ilmoitusviive	595	448	376	365	298	319	279	308
- tutkintaviive	21	39	57	61	5	34	39	21
KAIKKI								
- ilmoitusviive	393	365	363	362	373	370	370	376
- tutkintaviive	92	85	73	85	87	95	99	108

Ilmoitusviiveen kasvaessa on mahdollista, että ilmoitetun talousrikoksen selvittäminen, rikoshyödyn jäljittäminen ja takaisinsaanti vaikeutuvat. Selvittämisen vaikeutuminen voi puolestaan heijastua tutkinta-aikaan. Oheisesta taulukosta on havaittavissa, että ilmoitusviive on laskenut vuodesta 1997 vuoteen 2000, jonka jälkeen on havaittavissa kasvua. Muutokset ovat kuitenkin vähäisiä. Keskimääräinen ilmoitusviive on varsin pitkä.

Ilmoitusviiveen jakaumassa läänien, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin osalta on havaittavissa eroja. Etelä-Suomen läänissä keskimääräinen ilmoitusviive on pysynyt vuosina 1997-2004 varsin tasaisena. Ilmoitusviive on laskenut Länsi-Suomessa, ollen 297 vuorokautta vuonna 2003. Itä-Suomen osalta kehitys on vaihteleva ja sama koskee myös Oulun läänin tilannetta vaikka vuosittaiset vaihtelut ovatkin pienempiä. Lapin läänissä on havaittavissa laskeva kehitys. Vuonna 1997 keskimääräinen ilmoitusviive oli 595 vuorokautta ja vuonna 2003 luku oli enää 279. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa on puolestaan havaittavissa pääsääntöisesti laskusuuntainen kehitys vuodesta 1997 lukien. Keskusrikospoliisin keskimääräisen ilmoitusviiveen kehittyminen on päinvastainen.

Ilmoitusviiveen tavoin pitkä tutkintaviive saattaa vaikeuttaa asian selvittämistä. Mikäli tutkinta-aikaa tarkastellaan rikosprosessin asianosaisten kannalta, tutkinta-aikaan on lisättävä vielä tutkintaviive, joten todellisuudessa keskimääräinen tutkinta-aika on pidempi. Tieto on merkityksellinen siksi, että tosiasialliset talousrikosten tutkinta-ajat (asianosaisten kannalta tarkasteltuna) ovat näin ollen noin 100 vuorokautta pidempiä. Luonnollisesti kirjaamiskulttuuri ja -käytännöt vaikuttavat tutkinta-ajan sekä ilmoitus- ja tutkintaviiveen muodostumiseen.

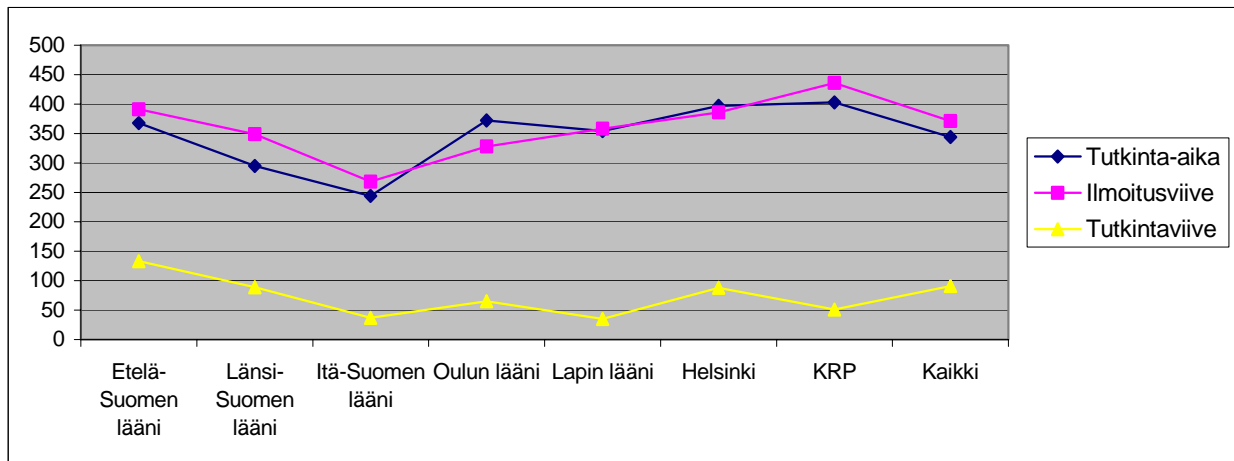
Tutkintaviiveen jakaumasta läänien, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen sekä keskusrikospoliisin välillä voidaan havaita, että Etelä-Suomen läänissä tutkintaviiveen laskun jälkeen (vuodet 1997-1999) se on pysynyt varsin tasaisena. Vuonna 2003 se oli 135 vuorokautta. Länsi-Suomen

länissä tutkintaviive on vaihdellut 70 ja 104 vuorokauden välillä. Itä-Suomen länissä tutkintaviive on ollut vuosina 1997-2003 varsin alhainen – alle 50 vuorokautta. Sama koskee Lapin läänin vuosia 1999 ja 2000 lukuun ottamatta. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa on puolestaan havaittavissa pääsääntöisesti kasvua vuodesta 1997 lukien, jolloin keskimääräinen tutkintaviive oli 53 vuorokautta. Keskusrikospoliisissa tutkintaviive on ollut alhainen.

Ilmoitusviive niin kuin tutkintaviivekin vaikuttavat talousrikosten keskimääräiseen tutkinta-aikaan. Ilmoitusviive on ollut valtakunnallisesti tarkasteltuna vuosina 1997-2004 varsin pitkä, kun tutkintaviive on puolestaan ollut huomattavasti lyhyempi. Mikäli tutkintaviive lisätään tutkinta-aikaan on *tosiasiallinen* talousrikosten tutkinta-aika huomattavasti pidempi. Jatkossa onkin tarkoituksenmukaisempaa seurata ilmoitusten sisälläoloaika, kun poliisin tulostietojärjestelmä tulee tämän mahdollistamaan. Päätetyillä ilmoituksilla sisälläoloaikaan kuuluu ilmoitusajan ja päätöspäivän välinen aika.

Huomioitavaa on se, että ilmoitusviiveen ja keskimääräisen tutkinta-ajan kehitys ovat graafisesti ilmaistuna lähes identtiset. Kuten oheisesta kaaviosta voidaan havaita, ilmoitusviiveen laskiessa myös keskimääräinen tutkinta-ajan kehitys on vastaava ja päinvastoin.

Kaavio 3. Tutkinta-ajan sekä ilmoitus- ja tutkintaviiveiden kehitys

3.1.7. Talousrikostutkintaan käytetyt henkilötyövuodet

Talousrikostutkinnan tehokkuuden arviointi ja vertailu on vaikeaa. Jäljempänä oleva vertailu on muodostettu talousrikostutkintaan käytetystä työajasta. Siihen on lisättävä myös informaatioteknologiaa hyväksikäyttäen ja informaatioteknologiaan kohdistuneiden rikosten tutkintaan (”atk-rikostutkinta”) käytetty työaika. Poliisin tulostietojärjestelmästä saatavat tuntimäärät on muutettu henkilötyövuosiksi (jäljempänä myös *htv*) jakamalla tunnit 1650:llä.

Talousrikostutkintaan on kirjattu käytetyksi vuonna 2001 281,5 henkilötyövuotta, määrien ollessa vuonna 2002 284,9 henkilötyövuotta ja 2003 286,4 henkilötyövuotta. Talousrikostutkintaan kirjatut henkilötyövuodet ovat valtakunnallisesti lisääntyneet vuonna 2002 noin kolmella ja vuonna 2003 noin kahdella¹⁴. Työajan (*htv*) jakauma läänien, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin kesken ilmenee oheisesta taulukosta.

¹⁴ Laskelmissa ei ole huomioitu Ahvenanmaalla talousrikostutkintaan käytettyä työaika.

Taulukko 7. Henkilötyövuodet lääneissä, HPL:ssä ja krp:ssä

	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Oulu	Lappi	Helsinki	Krp	Yhteensä
2001	59,2 (21,0%)	52,2 (18,5%)	10,2 (3,6%)	16,9 (6,0%)	4,5 (1,6%)	54,4 (19,3%)	84,1 (29,9%)	281,5 (100%)
2002	63,2 (22,2%)	53,5 (18,8%)	9,7 (3,4%)	17,4 (6,1%)	3 (1,1%)	50,8 (17,8%)	87,3 (30,6%)	284,9 (100%)
2003	63,7 (22,2%)	56,8 (19,8%)	9,4 (3,3%)	17,9 (6,3%)	3,7 (1,3%)	45,2 (15,8%)	89,7 (31,3%)	286,4 (100%)
Keskiarvo	62	54,2	9,8	17,4	3,7	50,1	87	

Taulukosta voidaan havaita, että Etelä-Suomen läänissä talousrikostutkintaan kirjatut henkilötyövuodet ovat lisääntyneet noin neljällä vuosina 2001-2003. Kokonaisuudessaan vuosina 2001-2004 talousrikostutkintaan kirjattiin keskimäärin yhteensä 199,2 henkilötyövuotta. Länsi-Suomen läänin luvuissa on havaittavissa Etelä-Suomen lääniin verrattava kasvu vuosina 2001-2003. Kokonaisuudessaan Länsi-Suomen läänissä on käytetty talousrikostutkintaan huomattavasti vähäisempi määrä henkilötyövuosia. Itä-Suomen läänissä puolestaan henkilötyövuosia on vuosittain ollut noin kuudesosa Etelä-Suomen vastaavasta ja viidesosa Länsi-Suomen läänin luvuista. Oulun läänissä on sen sijaan käytetty Itä-Suomen lääniin verrattuna huomattavasti enemmän työaikaa ja Lapin läänissä on puolestaan käytetty valtakunnan alhaisin talousrikostutkinnan työpanos. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen luvuista on havaittavissa vuosina 2001-2003 varsin voimakas laskujohteinen kehitys. Talousrikostutkintaan on käytetty (kirjattu) vuonna 2003 noin 10 henkilötyövuotta vähemmän kuin vuonna 2001. Laskua selittää se, että henkilöitä on poistunut talousrikostutkinnasta. Esimerkiksi vuonna 2003 on 11 henkilöä poistunut Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen talousrikostutkintayksiköstä muihin tehtäviin. Keskusrikospoliisissa on puolestaan käytetty talousrikostutkinnan suurimmat henkilötyövuosiluvut ja kasvua on vuosina 2001 – 2003 ollut noin 5 henkilötyövuotta.¹⁵

Yhteenvedona voidaan todeta, että talousrikostutkintaan käytetty henkilötyövuosimäärä on kasvanut jonkin verran valtakunnallisesti vuosina 2001-2003. Tunnuslukujen perusteella Etelä-Suomen, Länsi-Suomen ja Oulun läänin talousrikostutkintaan käytettyjen henkilötyövuosien määrä on lisääntynyt – kahden ensin mainitun osalta merkittävästi. Itä-Suomen läänin osalta laskua on noin yhden henkilötyövuoden verran, mikä merkitsee noin kymmenesosaa (10 %) vuosittaisesta työajasta. Lapin läänin osalta laskua on vuosien 2001 ja 2003 välillä Itä-Suomen lääniä vastaava määrä. Pudotus merkitsee Lapin läänin talousrikostutkinnan voimavaroihin suhteutettuna noin neljäsosaa (25 %). Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen lähes 10 henkilötyövuoden poistuminen merkitsee noin 20 %:n pudotusta poliisiyksikön vuoden 2001 tilanteeseen. Keskusrikospoliisissa puolestaan kasvua on Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääniin verrattava määrä.

3.1.8. Henkilötyövuodet suhteessa tutkittuihin talousrikosilmoituksiin

Talousrikostutkinnan sujuvuuden kannalta tarkasteltuna erittäin merkittävä tekijä on se, kuinka paljon talousrikosilmoituksia on saatu päätettyä. Mikäli tutkintaa ei saada riittävän nopeasti päätökseen, avoinna olevien ilmoitusten määrä kasvaa. Tutkintaa odottamassa olevan juttuvarannon kasvu puolestaan vaikeuttaa mahdollisuutta tehdä käytännössä tehokkaaksi todettua reaaliaikaista talousrikostutkintaa. Seuraavassa tarkastellaan päätettyjen talousrikosilmoitusten lukumäärää talousrikosten tutkintaan kirjattujen henkilötyövuosien valossa.

Tarkastelussa on syytä huomioida, että talousrikostutkinnan henkilötyövuosiin sisältyy kaikki talousrikostorjuntaan käytetty työaika eikä pelkästään varsinaisiin tutkintatoimiin (kuulustelut

¹⁵ Henkilötyövuodet ja niiden perusteella tehdyt vertailut ovat mahdollisia ainoastaan vuosien 2001-2004 tietojen perusteella. Tietoja ei ole saatavissa tätä aiemmalla ajalla.

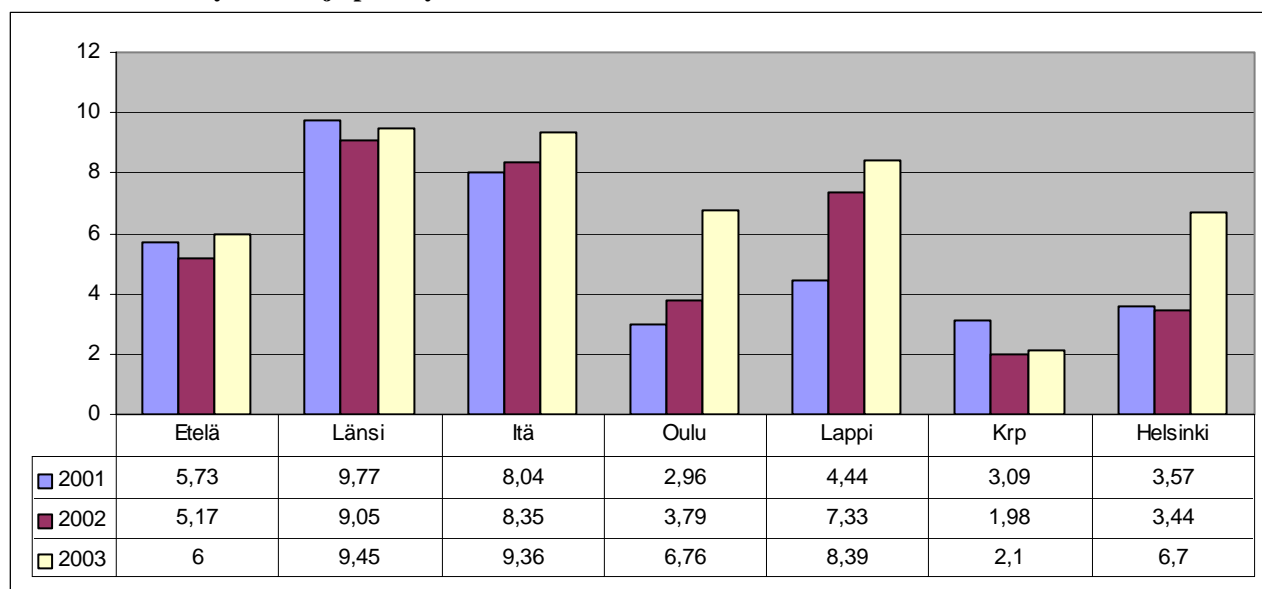
jne.) kuuluva työaika. Lisäksi talousrikostutkinnan henkilötyövuosiin kirjautuu mm. rahanpesun selvittelykeskuksen käyttämä työaika ja atk-rikosten tutkintaan käytetty työaika. Esimerkiksi vuonna 2003 keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksessa talousrikostutkintaan on kirjattu 4 henkilötyövuotta, pääosaston rikoshyödyn jäljittämisryhmässä 5 henkilötyövuotta, pääosaston laskentatoimessa ja rikosanalyysissä on kirjattu 5 henkilötyövuotta talousrikostutkintaan. Informaatioteknologiarikosten tutkinnan osuus on niin ikään merkittävä eli yhteensä 11 henkilötyövuotta. Lisäksi keskusrikospoliisi on sijoittanut yhden henkilön (1 htv) Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektiin.

Etelä-Suomen läänissä on arvioitu, että noin viiden talousrikostutkijan työpanos kuluu muuhun kuin varsinaiseen talousrikosten tutkimiseen. Länsi-Suomen läänissä on vastaavasti arvioitu, että talousrikostutkintaan rekrytoitujen kokonaistyöajasta menee ainakin 25-30 % muuhun kuin varsinaisten talousrikosten tutkimiseen. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen osalta määrä riippuu henkilön toimenkuvasta. Muuhun kuin talousrikostutkintaan menee talousrikostutkijoiden työajasta 0-15 %. Tutkinnanjohtajien työajasta menee muuhun toimintaan enemmän eli noin 20 %.

Kaikki yllä kuvatut seikat ovat toimia, joiden liityntä talousrikostutkintaan saattaa olla hyvinkin etäinen. Joka tapauksessa kyseiset toiminnot eivät välittömästi tuota suhdeluvuissa kuvattuja esitutkintapöytäkirjoja. Tästä johtuen seuraavassa esitettävistä ”suhdeluvuista” ei ole syytä tehdä kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Valtakunnallisesti vuonna 2001 päätettiin keskimääräisesti 5,17 talousrikosilmoitusta henkilötyövuotta kohden. Vuonna 2002 vastaava luku oli 4,66 ja vuonna 2003 se oli 5,8. Vuosien 2001-2003 keskiarvo on siten 5,21 ilmoitusta henkilötyövuotta kohden. Oheisessa kaaviossa on läänittäin sekä keskusrikospoliisin ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen päätettyjen talousrikosilmoitusten lukumäärä henkilötyövuotta kohden vuosina 2001-2003.

Kaavio 4. Henkilötyövuodet ja päätetyt talousrikosilmoitukset

Etelä-Suomen läänissä talousrikosilmoituksia on saatu päätettyä jokaisena tarkasteltavana olevana vuonna valtakunnallista vuosittaista määrää enemmän. Vuonna 2001 päätettiin yhtä henkilötyövuotta kohden 5,73 ilmoitusta, vuonna 2002 vastaava luku oli 5,17 ja vuonna 2003 tehokkuus oli lukujen perusteella noussut kuuteen ilmoitukseen henkilötyövuotta kohden.

Länsi-Suomen läänin tehokkuusluvut ovat huomattavasti korkeammat kuin Etelä-Suomen läänissä. Vuonna 2001 päätettiin 9,77 talousrikosilmoitusta henkilötyövuotta kohti, vuonna 2002 vastaava luku oli noin yhdeksän ja vuoden 2003 puolestaan 9,45.

Itä-Suomen läänin luvut on huomattavasti valtakunnallisen keskiarvon yläpuolella. Vuonna 2001 päätettyjä talousrikosilmoituksia päätettiin noin kahdeksan henkilötyövuotta kohti, vuonna 2002 luku oli 8,35 ja vuonna 2003 9,36.

Oulun läänissä päätettyjä talousrikosilmoituksia on ollut vuosina 2001 ja 2002 huomattavasti vähäisempi määrä vuoteen 2003 verrattuna. Ensin mainittuna vuonna niitä oli noin kolme ja vuonna 2002 kyseinen luku oli 3,79. Tehokkuus nousi lukujen perusteella huomattavasti vuonna 2003, jolloin talousrikosilmoituksia päätettiin 6,76 henkilötyövuotta kohden.

Lapin läänissä tehokkuus on lukujen perusteella kehittynyt Oulun läänin tavoin myönteiseen suuntaan. Vuonna 2001 talousrikosilmoituksia päätettiin 4,44 henkilötyövuotta kohden, mikä on alle valtakunnallisen keskiarvon. Vuonna 2002 tehokkuus oli noussut yli seitsemään ja vuonna 2003 yli kahdeksaan.

Keskusrikospoliisin luvut ovat valtakunnan alhaisimmat ja sinällään huomattavasti alle valtakunnallisen keskiarvon. Vuonna 2001 päätettiin noin kolme talousrikosilmoitusta henkilötyövuotta kohden, vuonna 2002 vastaava luku oli 1,98 ja vuonna 2003 se oli 2,10. Tilannetta tulkittaessa on kuitenkin huomioitava se, että keskusrikospoliisin tutkittavana olleiden talousrikosten ja rikoskokonaisuuksien erityispiirteet vaikuttavat luonnollisesti päätettyjen talousrikosilmoitusten lukumäärään. Lisäksi keskusrikospoliisin talousrikostutkintaan käytettyihin henkilötyövuosiin sisältyy suhteellisen paljon työaikaa, jotka eivät välittömästi tuota esitutkintapöytäkirjoja. Tällaisia toimia ovat muun muassa rahanpesun selvittelykeskuksessa ja informaatioteknologiarikosten tutkintaan käytetty työaika.

Tehokkuuslukuina ilmaistuna Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa on vuosina 2001 ja 2002 saatu päätettyä talousrikosilmoituksia huomattavasti valtakunnallista määrää vähemmän. Vuonna 2003 vastaava luku oli 6,70, mikä ylittää valtakunnallisen keskiarvon. Tilanteessa on huomattava se, että Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa talousrikostutkintaan käytetyt henkilötyövuodet olivat vastaavana ajanjaksona vähentyneet ja erityisesti se, että vuosina 2001 ja 2002 yksikön tutkittavana on poikkeuksellisen suuritöisiä talousrikoksia. Yksikön selvityksen mukaan esimerkiksi ajalla 1.3.-30.8.2000 viisi tutkijaa ja ajalla 1.1.-30.8.2001 kolme tutkijaa tutki päätoimisesti yhtä talousrikosjuttua. Yhden jutun tutkintaan meni siis ko. aikana yhteensä 5 henkilötyövuotta. Vastaavanlaisia tapauksia on myös muita.

Kun ”suhdelukuja” arvioidaan ko. läänien ja tutkintayksiköiden tyypillisimpien rikosnimikkeiden valossa, voidaan todeta, ettei Etelä-Suomen läänin ja Länsi-Suomen läänin välillä ole ollut suurta eroa tutkittavana olleissa rikosnimikkeissä. Sen sijaan Itä-Suomen lääni ja Oulun lääni eroavat Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneistä siten, että idässä ja Oulussa velallisen rikokset ja petosrikokset muodostavat suurimman osan poliisin tutkimista talousrikoksista. Etelässä ja lännessä verorikokset ovat suurimmassa osassa. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin tutkimissa rikoksissa on suhteellisen paljon törkeitä rikosnimikkeitä, mikä osaltaan näkyy ko. yksiköiden suhdeluvuissa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että päätettyjen talousrikosilmoitusten lukumäärissä henkilötyövuotta kohden on havaittavissa suuria eroja. Etelä-Suomen läänissä päätettyjä ilmoituksia on

valtakunnan keskiarvoa vastaava määrä kyseisellä tarkastelujaksolla. Länsi-Suomessa valtakunnallinen keskiarvo ylittyy huomattavasti. Kyseessä olevan aikavälin keskiarvo on noin 9,4 päätettyä ilmoitusta henkilötyövuotta kohti. Se on noin neljä yksikköä enemmän kuin valtakunnallinen keskiarvo. Itä-Suomen läänin keskiarvo vuosilta 2001-2003 on lähes yhtä hyvä. Useassakin suhteessa toisiinsa tunnuslukujen perusteella verrannollisten Oulun ja Itä-Suomen läänit eroavat toisistaan tehokkuuslukujen valossa. Oulun läänin yhtä henkilötyövuotta kohti päätettyjen talousrikosilmoitusten keskiarvo on huomattavasti alhaisempi kuin Itä-Suomen läänissä. Lapin läänin keskiarvo ylittää valtakunnallisen keskiarvon. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen lukujen perusteella tehokkuuden keskiarvo vastaa Oulun läänin lukua, mutta pelkkien tunnuslukujen perusteella alhaisin päätettyjen talousrikosilmoitusten ja henkilötyövuosien suhde on keskusrikospoliisissa. Tässä kohdassa on kuitenkin huomattava tutkittavien rikoksien ja rikoskokoisuuksien tutkintayksikkökohtaiset eroavaisuudet.

3.1.9. Avointen talousrikosilmoitusten vahinkomäärät sekä takaisinsaatu rikoshyöty

Vuosien 1997-2004 aikana talousrikosilmoituksiin liittyvät vahinkoarvot ovat vaihdelleet valtakunnallisesti noin 153-287 miljoonan euron välillä. Osaltaan vuoden 2000 jälkeistä vahinkomäärien kasvua on edistänyt kunkin vuoden lopussa avoimena olevien talousrikosilmoitusten määrän lisääntyminen. Oheisessa taulukossa on kunkin vuoden lopussa avoimena olevien talousrikosilmoitusten vahinkomäärät lääneittäin sekä Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisiin osalta.

Taulukko 8. Avointen talousrikosilmoitusten kokonaisvahinkomäärät euroina vuoden lopussa

	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Oulu	Lappi	HPL	Krp	Yhteensä
1997	37 914 950	35 416 271	3 216 555	7 760 651	4 927 188	32 068 866	60 861 049	182 165 530
1998	62 122 344	26 595 034	3 246 000	8 182 091	3 005 680	26 052 790	69 849 173	199 053 112
1999	31 230 210	20 728 879	1 602 770	5 057 844	920 080	23 706 532	69 530 992	152 777 307
2000	36 764 982	29 081 787	2 287 869	6 178 069	2 091 040	17 107 552	62 969 605	156 480 905
2001	36 473 497	37 069 357	1 294 023	6 290 599	1 719 105	35 262 953	92 046 811	210 156 345
2002	39 864 026	38 269 368	2 149 532	4 390 501	591 852	23 461 302	86 455 346	195 181 926
2003	51 731 010	32 064 650	2 284 033	3 229 415	786 156	23 343 427	87 606 778	201 045 470
2004	47 868 760	32 888 652	2 927 458	2 935 043	872 483	59 847 011	139 631 494	286 970 902

Oheisessa taulukossa takaisinsaadun rikoshyödyn jakauma lääneissä, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa ja keskusrikospoliisissa vuosina 1997 – 2004¹⁶.

Taulukko 9. Takaisinsaatu rikoshyöty lääneissä, HPL:ssä ja krp:ssä

	Etelä	Länsi	Itä	Oulu	Lappi	HPL	Krp	Yhteensä
1997	6 535 309	6 712 725	1 098 235	1 610 366	-	2 769 964	6 138 193	24 864 793
1998	8 410 145	4 979 586	700 487	575 758	149 572	3 366 301	11 824 051	30 005 900
1999	7 186 594	4 069 534	817 766	715 442	231 925	3 407 594	12 195 127	28 623 982
2000	13 058 624	4 771 826	356 578	240 460	743 391	5 361 245	16 853 538	41 385 662
2001	7 537 666	7 518 523	473 433	223 765	399 569	6 993 633	12 425 107	35 571 696
2002	5 895 860	5 406 354	277 367	247 783	746 010	4 155 118	13 477 883	30 170 376
2003	7 012 944	5 287 080	64 523	224 927	191 907	3 005 979	8 468 376	24 255 736
2004	3 020 180	2 107 488	111 871	143 424	7 000	379 081	12 341 395	18 110 439

¹⁶ Lukuja arvioitaessa on huomioitava, että alueelliset kirjaamiskäytännöt vaihtelevat. Joissakin talousrikostutkintayksiköissä takaisinsaatu rikoshyöty kirjataan siten, että se näkyy keskusrikospoliisiin sarakkeessa.

Takaisinsaadun rikoshyödyn määrä lisääntyi vuosina 1997-2000, jolloin se kasvoi 25 miljoonasta eurosta noin 41 miljoonaan euroon. Vuodesta 2001 lukien kehitys on ollut laskeva ja takaisin saadun rikoshyödyn määrä oli laskenut vuoden 1997 tason alapuolelle (noin 24 miljoonaa euroa).

Tarkasteltaessa tilannetta läänien, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin osalta voidaan todeta, että Etelä-Suomen läänissä, Länsi-Suomen läänissä, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa ja keskusrikospoliisissa saadaan suurimmat määrät rikoshyötyä takaisin vuosittain. Näissä tutkitaan myös suurin osa valtakunnan talousrikosilmoituksista. Takaisinsaadun rikoshyödyn määrä on riippuvainen myös ilmoitetuista rikosvahingoista. On selvää, että mikäli talousrikoksilla aiheutetut vahingot laskevat, tämä vaikuttaa myös takaisin saadun omaisuuden määrän ylärajaa alentavasti. Näin ollen takaisinsaadun rikoshyödyn määrästä ei voida tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä.

Oheisessa taulukossa on verrattu tiettyinä vuonna talousrikosilmoitusten perusteella takaisin saadun rikoshyödyn kokonaismäärää edellisenä vuonna poliisille ilmoitettujen talousrikosilmoitusten kokonaisvahinkomäärään.

Taulukko 10. Takaisinsaatu rikoshyöty ja edellisen vuoden rikosvahingot

Kokonaismäärät/€	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Edellisenä vuonna ilmoitetut vahingot yht./€	182 165 530 (1997)	199 053 112 (1998)	152 777 307 (1999)	156 480 905 (2000)	210 156 345 (2001)	195 181 926 (2002)
Takaisinsaatu rikoshyöty yht./€	30 005 900	28 623 982	41 385 662	35 571 696	30 170 376	24 255 736
Osuus	16,5%	14,4%	27,1%	22,7%	14,4%	12,4%

Kun takaisinsaadun rikoshyödyn vuosittaista kokonaismäärää verrataan edellisenä vuonna avoimena olevien talousrikosilmoitusten vahinkojen kokonaismäärään, voidaan todeta, että vuosittain poliisi on saanut takaisin vähintään 14 prosenttia ja enintään 27 prosenttia edellisenä vuonna avoimena olevien talousrikosilmoitusten vahinkomäärästä.

3.2. Poliisin talousrikostutkintatilanne keväällä 2004

3.2.1. Avoimena olevien talousrikosten määrä ja tutkittavat rikokset

Vuoden 2004 huhtikuun alussa oli valtakunnallisesti tutkittavana yhteensä 2 369 talousrikokseksi luokiteltua avointa ilmoitusta¹⁷. Oheisessa taulukossa on näiden ilmoitusten jakaantumisen r- ja s-ilmoituksittain sekä vuodet, jolloin ilmoitukset on kirjattu rikosilmoitusjärjestelmään.

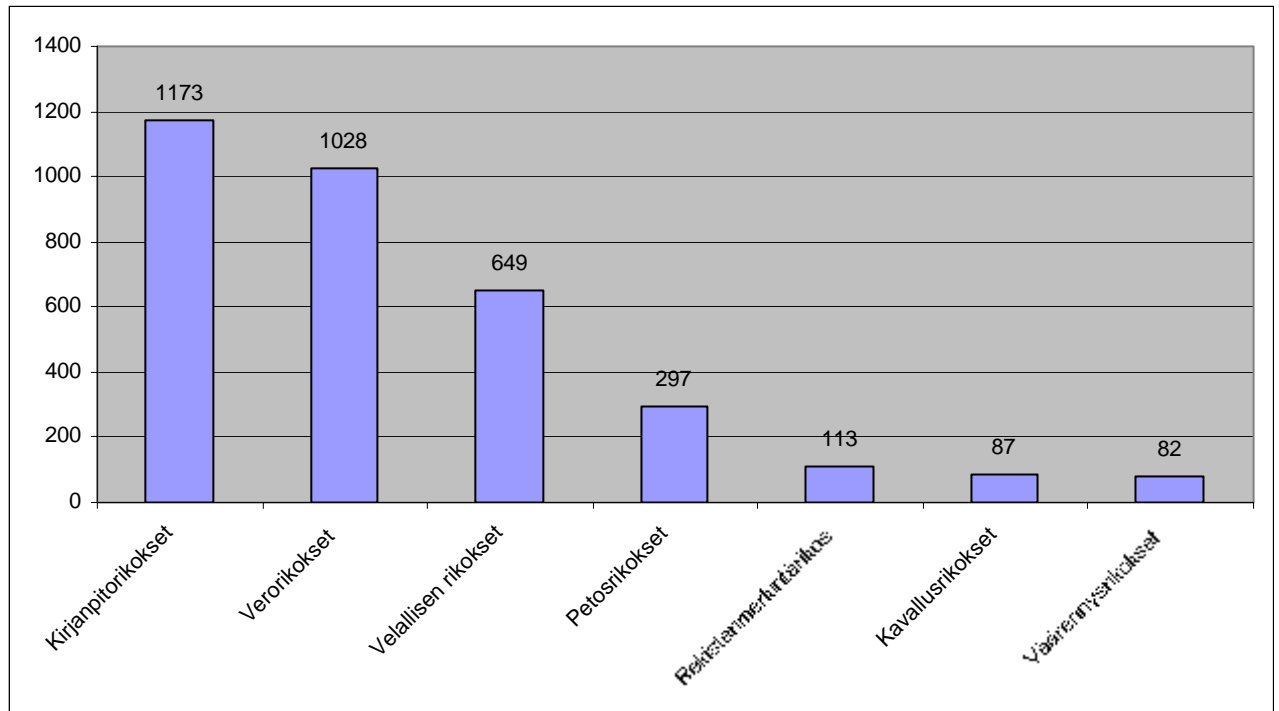
¹⁷ Lähde: Poliisin rikosilmoitusjärjestelmä. Rikiritrip 2.4.2004.

Taulukko 11. Avoimet talousrikosilmoitukset vuosittain

Kirjausvuosi	R-ilmoitus (kpl)	S-ilmoitus (kpl)	Yhteensä (kpl)
1995	4	0	4
1996	6	0	6
1997	7	0	7
1998	27	2	29
1999	45	6	51
2000	121	13	134
2001	220	41	261
2002	491	63	554
2003	863	107	970
2004	309	44	353
Yhteensä	2 093	276	2 369

Tutkinnassa olevat talousrikosilmoitukset sisältävät yhteensä 3 429 rikosnimikettä. Rikosnimikkeillä tarkoitetaan siten yksittäistä rikosta, kuten esimerkiksi kirjanpitorikosta, joka sisältyy yksin tai yhdessä muiden rikosnimikkeiden kanssa samaan talousrikosilmoitukseen. Oheisessa kaaviokuvassa on ilmoitusten tyypillisimmät rikoslajit¹⁸.

Kaavio 5. Tyypilliset rikoslajit

Tyypillisimmät rikokset ovat erilaiset kirjanpitorikokset, verorikokset ja velallisen rikokset, joiden joukkoon kuuluu yli 80 % tutkittavana olevista talousrikosnimikkeistä.

3.2.2. Tutkinnassa olevat vanhat talousrikokset

Vuosien 1995-1999 aikana kirjattuja rikosilmoituksia oli vuoden 2004 keväällä edelleen tutkittavana 89 kpl ja vuonna 2000 kirjattuja ilmoituksia 121 kpl. Oheisessa taulukossa on eritelty

¹⁸ Lähde: Poliisin rikosilmoitusjärjestelmä. Rikitrup 2.4.2004. Kaaviossa näkyvät rikoslajit, lukuun ottamatta rekisterimerkintärikosta, pitävät sisällään niihin kuuluvat eri tekemuodot ja rikosnimikkeet. Esimerkiksi verorikoksiin sisältyy lievä veropetos, veropetos, törkeä veropetos, verorikkomus, arvonlisäverorikkomus ja ennakkoperintärikkomus. S-ilmoituksia ja niiden nimikkeitä ei ole tässä yhteydessä huomioitu.

nämä ilmoitukset lääneittäin, poliisiyksiköittäin ja -laitoksittain. Taulukon jälkeen on todettu poliisiyksiköiden tai -laitosten ilmoittamat yleiset tai erityiset syyt tutkinnan pitkittymiseen¹⁹.

Taulukko 12. Vanhat rikosilmoitukset

Lääni / poliisilaitos	1995 kpl	1996 kpl	1997 kpl	1998 kpl	1999 kpl	2000 kpl	Yhteensä kpl
Krp	1	4	-	1	4	84	94
Helsinki	1	2	4	11	21	59	98
Etelä-Suomi	-	-	-	3	11	38	52
- Espoo	-	-	-	2	4	12	18
- Vantaa	-	-	-	-	4	4	8
- Hämeenlinna	-	-	-	-	2	6	8
- Imatra	-	-	-	-	1	-	1
- Järvenpää	-	-	-	1	-	-	1
- Lappeenranta	-	-	-	-	-	4	4
- Kouvola	-	-	-	-	-	8	8
- Kotka	-	-	-	-	-	1	1
- Lahti	-	-	-	-	-	3	3
Länsi-Suomi	3	2	6	8	3	18	40
- Turku	-	-	-	-	-	1	1
- Tampere	3	-	-	-	-	9	12
- Salo	-	-	-	5	2	3	10
- Kaarina	-	-	2	2	-	1	5
- Närpiö	-	1	1	-	1	-	3
- Turunmaa	-	-	-	1	-	1	2
- Pori	-	-	-	-	-	2	2
- Jyväskylä	-	-	-	-	-	1	1
- Kauhajoki	-	1	-	-	-	-	1
- Vakka-Suomi	-	-	1	-	-	-	1
- Vaasa	-	-	2	-	-	-	2
Itä-Suomi	-	-	-	-	-	4	4
- Mikkeli	-	-	-	-	-	4	4
Oulu	-	-	-	1	8	7	16
- Oulu	-	-	-	1	8	7	16
Lappi	-	-	-	-	-	1	1
- Rovaniemi	-	-	-	-	-	1	1
Yhteensä/kpl	5	8	10	24	47	211	305

Kuten edellä on talousrikosten tutkinta-ajan käsittelyn yhteydessä todettu, on tutkintayksiköissä kiinnitetty huomiota erityisesti vanhoihin talousrikosilmoituksiin. Kun yllä olevan kaavion tilannetta verrataan tilanteeseen 30.4.2004, on vuosien 1995-2000 talousrikosilmoituksia avoimena enää 231 kappaletta.

Keskusrikospoliisi

Keskusrikospoliisilla on avoimena yhteensä 94 vanhaa talousrikosilmoitusta. Ilmoitukset jakaantuvat siten, että 90 ilmoituksista on tutkittavana pääosastossa, 2 läntisessä osastossa, 1 pohjoisessa osastossa ja 1 itäisessä osastossa. Läntisen, pohjoisen ja itäisen osaston avoimena olevien talousrikosten tutkinnan viivästymiset ovat johtuneet seuraavista syistä. Rikoksesta epäillyt henkilöt oleskelevat ulkomailla tai heitä ei ole muutoin tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta.

¹⁹ Poliisin ylijohdon 9.2.2004 pyytämä selvitys vanhoista, ennen vuotta 2001 tutkintaan tulleiden ja edelleen avoimena olevien talousrikosjuttujen tutkintatilanteesta. Muiden kuin keskusrikospoliisin ja Helsingin poliisilaitoksen tiedoissa on hyödynnetty lisäksi poliisin rikosilmoitusjärjestelmän tietoja 2.4.2004.

ta. Osassa ilmoituksista tutkinta on päätetty, koska niissä on rikosten syyteoikeus vanhentunut tai syytekynnys ei ole ylittynyt.

Keskusrikospoliisin pääosaston avoimet ilmoitukset jakaantuvat viiteen erilliseen juttukokonaisuuteen. Suurin osa näistä ilmoituksista muodostuu kahdesta laajasta petossarjasta. Juttukokonaisuuksien viiveet ovat johtuneet muun muassa seuraavista syistä. Kyse on ollut erittäin laajoista ja monimutkaisista talousrikoksista, joihin liittyy laajat kytkennät ulkomaille kätkeytyihin varoihin. Varojen jäljittämiseen on käytetty runsaasti aikaa vieviä oikeusapuja. Epäilty henkilöt ovat käyttäneet kaikkia käytettävissä olevia oikeussuojakeinoja esitutinnan kaikissa vaiheissa ja erityisesti pakkokeinojen käyttämisen yhteydessä. Oikeussuojakeinoja on käytetty myös esitutinnan viivyttämistarkoituksessa. Epäiltyjä henkilöitä on jouduttu etsintäkuuluttamaan, koska he eivät asu tai oleskele Suomessa tai muissa pohjoismaissa. Henkilöiden tavoittaminen on kuitenkin ollut esitutkintapöytäkirjan valmistamisen edellytys. Lisäksi epäilty henkilö saattaa nauttia Suomeen tapahtuneen luovutuksen jälkeen ns. immuniteettisuoja.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos

Helsingin poliisilaitoksella on yhteensä 98 avoimena olevaa talousrikosilmoitusta, jotka on kirjattu rikosilmoitusjärjestelmään vuosien 1995-2000 aikana. Avoimena olevat vuosina 1995-2000 kirjatut talousrikosilmoitukset jakaantuvat jaoksittain ja tutkinnanjohtajittain. Vähentyneiden henkilöstöresurssien vuoksi yksi tutkintajaoksista on kokonaan lakkautettu vuosien 2002-2003 vaihteessa ja vanhat talousrikosilmoitukset on siirretty muille tutkintajaoksille. Seuraavassa on tutkinnan pitkittymiseen johtaneita syitä käsitelty kolmen yleisjaoksen, reaaliaikaisen jaoksen ja atk-rikosten tutkintajaoksen vuosien 1995-1999 talousrikosilmoitusten osalta sekä yleisesti kaikkien jaosten vuoden 2000 talousrikosilmoitusten osalta.

Yleisjaoksen vuoden 1997 jutussa on tehty kaikki esitutkintatoimenpiteet lukuun ottamatta ns. päätekijän kuulustelua, jota ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta. Vuoden 1998 jutut ovat samaa juttukokonaisuutta, johon liittyy lisäksi kolme vuoden 1999 juttua. Tähän juttusarjaan kuuluvia useita juttuja on jo toimitettu syyttäjälle ja kaikkien juttujen tutkinta saadaan päätökseen maaliskuun loppuun mennessä. Muut vuoden 1999 jutut ovat samaa juttukokonaisuutta. Juttujen tutkinta eteni alkuvaiheessa normaalisti, mutta tutkinta on sittemmin pitkittynyt, koska tutkija on määrätty hoitamaan muita kiireellisempiä juttuja. Tutkintaa on hidastanut edelleen tutkijan siirtyminen alkuvuonna 2003 toisen poliisiyksikön palvelukseen. Jutut ovat nyt muiden tutkijoiden hoidettavana ja ne saataneen valmiiksi kuluvan kevään aikana.

Yleisenä syynä nykyiseen tutkintatilanteeseen on se, että tutkijoiden siirtyminen muualle on jatkuvasti kuormittanut muiden tutkijoiden työtaakkaa. Esimerkiksi viime vuodelta on useita isoja tutkintaprojekteja, joissa tutkija yllättäen siirtyi muualle. Nämä aloitetut ja kesken jääneet työt ovat entisestään pahentaneet tutkintaruuhkaa. Toisen yleisjaoksen avoimena olevien viiden 1999 vuoden jutun tutkinta on jouduttu resurssipulan vuoksi siirtämään useamman kerran. Tutkinnalle ei ole niin sanottuja teknisiä esteitä. Kolmannella yleisjaoksella on avoimena yhteensä 10 vuoden 1999 tai sitä vanhempaa talousrikosilmoitusta. Ilmoituksiin liittyviä rikoksesta epäiltyjä henkilöitä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta tai niihin on tehty oikeusapupyyntö, joiden vuoksi ilmoitusten tutkinta on viivästynyt. Reaaliaikaisen jaoksen vuoden 1996 kahdessa talousrikosilmoituksessa on pyydetty syyttäjältä kannanottoa siitä, onko kyseessä törkeä vai tavallinen tekemuoto velallisen rikoksessa. Syyttäjä on vaihtunut kolmesti jutun tutkinnan aikana. Mikäli kyse on tavallisesta tekemuodosta, jutut ovat vanhentuneet.

Vuoden 1997 kahdessa talousrikosilmoituksessa on tutkinnan lopettamispäätös tehty aikanaan, mutta niissä on aloitettu hiljattain tutkinta uudelleen uuden näytön vuoksi. Samaan asiaan liittyy

myös yksi 1999 vuoden talousrikosilmoitus. Vuoden 1998 jutut ovat samaa juttukokonaisuutta kuin yleisjaoksen vuoden talousrikosilmoitukset. Yhdessä vuoden 1999 talousrikosilmoituksessa on ulkomaalainen henkilö ollut etsintäkuulutettuna pitkään.

Atk-rikosten tutkintajaoksessa on avoimena kaksi talousrikosilmoitusta vuodelta 1998. Toisessa on voimassa oleva etsintäkuulutus, mutta rikoksesta epäiltyä ei ole tavoitettu. Toinen on vakava ja laaja kansainvälinen talousrikosjuttu, jossa päätekijä asuu ulkomailla. Tutkinnan pitkittyminen johtuu osittain henkilöstön puutteesta ja runsaasta esitutkinta-aineistosta, joka on englannin ja hollannin kielistä.

Vuodelta 2000 avoimista talousrikosilmoituksista osassa on voimassa oleva etsintäkuulutus tai oikeusapupyynnö tai ne liittyvät jollakin tavalla jonkin toisen talousrikosilmoituksen tutkintaan. Osassa ilmoituksista tutkinta on aloittamatta kokonaan.

Etelä-Suomen lääni

Etelä-Suomen läänissä vanhoja talousrikosilmoituksia on avoimena kahdeksalla kihlakunnan poliisilaitoksella. Espoon kihlakunnan poliisilaitokselta saadun selvityksen mukaan toisen vuoden 1998 ilmoituksen tutkinnan viivästymiseen on vaikuttanut useat tutkija- ja tutkinnanjohtajavaihdokset. Henkilövaihdosten lisäksi tutkinnan kestoon on vaikuttanut myös se, että verotarkastus ja verottajan lopullinen kannanotto asiaan on kestänyt huomattavan kauan. Toisen Espoon poliisilaitoksella tutkittavana olevan ilmoituksen tutkinta on viivästynyt, koska rikoksesta epäiltyä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta.

Vuosien 1999 talousrikosilmoitusten tutkinnan viivästymiseen ovat vaikuttaneet seuraavat syyt. Kaksi ilmoituksista on otettu vastaan ja kirjattu Lohjan ja Vihdin poliisilaitoksilla vuonna 1999, mutta ilmoitusten tutkinta on siirretty Espoon poliisilaitokselle vuoden 2000 lopussa ja vuonna 2001. Kahden muun vuoden 1999 talousrikosilmoituksen tutkintaa on pitkittänyt tutkinnanjohtajan vaihtuminen tai se, että rikoksesta epäiltyä ei ole tavoitettu. Vastaavantyyppiset tekijät ovat hidastaneet myös vuoden 2000 talousrikosilmoitusten tutkintaa.

Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksella on edelleen tutkittavana neljä vuoden 1999 talousrikosilmoitusta ja neljä vuoden 2000 ilmoitusta. Vuosien 1999 ilmoitusten tutkinnan viivästymiseen ovat vaikuttaneet muun muassa seuraavat tekijät. Kiireellisempiä asioita on jouduttu priorisoimaan näiden ilmoitusten edelle, tutkija, tutkinnanjohtaja tai syyttäjät on vaihtunut, toisen viranomaisen toimet ovat kestäneet kauan tai se, että rikoksesta epäiltyä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta. Vuoden 2000 ilmoitusten tutkintaan on vastaavasti vaikuttanut se, että rikoksesta epäiltyä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta tai se, että tutkittava talousrikoskokonaisuus on niin laaja, että se vaatii koko yksikön työpanoksen.

Hämeenlinnan vuosien 1999 ja 2000 ilmoitusten tutkintaa on pitkittänyt käytettävissä olevien resurssien rajallisuus, rikoksesta epäiltyä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta tai kansainväliseen oikeusapupyynnöön vastauksen odottaminen.

Imatran vuoden 1999 talousrikosilmoituksen tutkinta on pitkittänyt kansainvälisen oikeusapupyynnön vuoksi.

Järvenpään poliisilaitoksen selvityksen mukaan vuoden 1998 ilmoitus on edelleen tutkittavana, koska rikoksesta epäiltyä henkilöä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta.

Lappeenrannan kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksen mukaan neljää vuoden 2000 rikosilmoitusta ei ole ehditty tutkimaan, koska kahden tutkijan työpanos on käytetty näiden edelle priorisoituneiden asioiden tutkintaan.

Kouvolan kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksen mukaan kaikki avoimena olevat vuoden 2000 ilmoitukset liittyvät yhden talousrikoskokonaisuuden tutkintaan. Juttukokonaisuuden tutkinta on kestänyt kauan, koska tutkinnan kuluessa on tullut ilmi uusia rikoksia, jotka kaikki ovat liittyneet samaan rikoksesta epäiltyyn henkilöön. Tämän johdosta yksittäiset ilmoitukset tutkitaan yhtenä kokonaisuutena ja yksittäisten ilmoitusten perusteella syntyvä esitutkimateriaali tullaan toimittamaan syyteharkintaan samanaikaisesti.

Kotkan kihlakunnan poliisilaitoksella avoimena olevan vuoden 2000 ilmoituksen tutkinta on viivästynyt, koska rikoksesta epäiltyä koskien on vireillä toinen, uudempi rikosilmoitus ja näiden pöytäkirjat tullaan toimittamaan syyttäjälle samanaikaisesti.

Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen selvityksen mukaan kahden avoimena olevan rikosilmoituksen esitutkinta tulee valmistumaan kesäkuussa 2004 ja yhden rikosilmoituksen tutkinta on viivästynyt, koska rikoksesta epäilty henkilö oleskelee ulkomailla.

Länsi-Suomen lääni

Länsi-Suomen läänissä vanhoja talousrikosilmoituksia on edelleen avoimena 11 kihlakunnan poliisilaitoksella.

Tampereen poliisilaitoksen vuoden 1995 kolmen ilmoituksen tutkinta on edelleen kesken, koska rikoksista epäiltyä henkilöä ei ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta. Muiden ilmoituksen tutkinta on pitkittynyt, koska ne liittyvät laajaan talousrikoskokonaisuuteen, jonka tutkinta tulee ainakin osaltaan kestämaan kauan.

Salon poliisilaitoksen vuosien 1998-2000 ilmoitusten tutkinta on viivästynyt, koska ilmoituksia on paljon suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin.

Vaasan poliisilaitoksen selvityksen mukaan toisen vuoden 1997 ilmoituksen tutkinta on viivästynyt, koska sen tutkinta on liitetty yhteen samojen rikoksesta epäiltyjen henkilöiden uusien rikosilmoitusten kanssa. Toisen ilmoituksen tutkinta on viivästynyt, koska se edellyttää ruotsinkielentaitoista tutkijaa ja tämä on ollut työllistettynä muiden tehtävien vuoksi. Viimeksi mainittu ongelma tulee korjaantumaan, sillä Vaasaan on rekrytoitu täysin ruotsinkielentaitoinen talousrikostutkija, joka aloittaa työt 1.6.2004.

Kaarinan poliisilaitoksen ilmoitusten tutkintaa on hidastanut eläkepoistumat ja tutkinnanjohtajan vaihdokset. Poliisilaitoksessa on ollut pääsääntöisesti vain yksi talousrikostutkija käytössä.

Turunmaan poliisilaitoksen selvityksen mukaan kiireellisiä asioita on jouduttu priorisoimaan ja tällöin talousrikosilmoituksia on jouduttu siirtämään myöhemmin tutkittavaksi, koska ne sietävät jonkinasteista viivytystä. Selvityksen mukaan ilmoituksen tutkinta on kuitenkin tullut liian kauan lykättyksi ja tilannetta on pahentanut tutkintahenkilöstön vaihtuminen.

Kauhajoen poliisilaitokselta saadun selvityksen mukaan vuoden 1996 ilmoituksen tutkinta tullaan keskeyttämään. Syytä tai perusteista tutkinnan keskeyttämiselle ei ole selvityksessä ilmoitettu.

Vakka-Suomen poliisilaitokselta saadun selvityksen mukaan vuoden 1997 ilmoitus tulee hoide-
tuksi kuluvan vuoden aikana. Poliisilaitoksen selvityksessä ei ole mainittu erityisiä syitä tutkin-
nan viivästymiseen.

Närpiön poliisilaitokselta saadun selvityksen mukaan talousrikosilmoitusten tutkintaan ei ole
pystytty resursoimaan riittävän kielitaitoista tutkinnanjohtoa. Myöskään pitkäjänteiseen ja vaa-
tivaan talousrikostutkintaan pystyviä tutkijoita ei ole ollut riittävästi käytössä.

Itä-Suomen lääni

Itä-Suomen läänissä on 4 avointa talousrikosilmoitusta vuodelta 2000. Ilmoitukset ovat tutkitta-
vana Mikkelin kihlakunnan poliisilaitoksella. Poliisilaitoksen selvityksen mukaan ilmoitukset
liittyvät laajaan petossarjaan, josta on kirjattu rikosilmoituksia eri puolilla maata. Ilmoitusten
tutkinta on viivästynyt, koska rikoksesta epäiltyjä henkilöitä ei ole tavoitettu.

Oulun lääni

Oulun läänissä vanhoja tutkinnassa edelleen olevia talousrikosilmoituksia on yhteensä 16 kap-
paletta. Suurin osa Oulussa avoimena olevista ilmoituksista muodostuu erään talousrikossarjan
tutkinnasta, joka koostuu yhteensä 27 rikosilmoituksesta. Ilmoitukset on tehty poliisille vuosina
1998-2002. Oulun talousrikosyksikön henkilöstön lisäksi tutkintaan on koko ajan osallistunut
myös keskusrikospoliisin tutkija ja lisäksi on tehty yhteistyötä veroviranomaisten kanssa. Vaik-
ka talousrikossarjan tutkinta onkin nyt loppusuoralla, on tutkinnan kestoon vaikuttanut se, että
juttusarja on laajimpia Oulun läänissä koskaan tutkituista juttukokonaisuuksista. Lisäksi jutun
tutkinnanjohtaja on vaihtunut työpaikan vaihdon vuoksi kolme kertaa.

Muiden Oulun läänin vanhojen talousrikosilmoitusten tutkinnan viivästymiseen ovat vaikutta-
neet talousrikostutkijoiden rekrytointivaikeudet, veroviranomaisen toimenpiteiden kestäminen
ja em. juttusarja.

Lapin lääni

Lapin läänissä on avoimena yksi Rovaniemen poliisilaitoksen vuonna 2000 kirjattu talousri-
kosilmoitus. Ko. ilmoituksen tutkinta on kuitenkin päätetty ja lähetetty syyteharkintaan jo vuon-
na 2002. Sama ilmoitus on myöhemmin jouduttu kirjaamaan rikosilmoitusjärjestelmään uudel-
leen avoimeksi teknisistä syistä johtuen. Ilmoitukseen lisättäneen muun muassa rikosnimikkeitä.

3.3. Poliisin talousrikostutkintaresurssien määrä ja kohdentuminen

3.3.1. Poliisin talousrikostutkinnan organisointi

Poliisitoimintaa johtaa Suomessa poliisin ylijohdona toimiva sisäasiainministeriön poliisiosasto.
Sen alaisuudessa ovat poliisin lääninjohtot, keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, liikkuva poliisi,
poliisioppilaitokset, poliisin tekniikkakeskus ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitos. Ahvenan-
maan maakunnan poliisipiiri vastaa toiminnastaan Ahvenanmaan hallintoviranomaisille. Poliisin
lääninjohtojen alaisuudessa toimivat kihlakuntien poliisilaitokset, joita vuonna 1997 toteutetun
kihlakuntauudistuksen jälkeen on yhteensä 90. Kihlakunnat jakaantuvat siten, että Etelä-
Suomen läänissä on 21 kihlakuntaa, Länsi-Suomen läänissä 34 kihlakuntaa, Itä-Suomen läänissä
14 kihlakuntaa, Oulun läänissä 11 kihlakuntaa ja Lapin läänissä 10 kihlakuntaa.

Suomessa talousrikosten esitutkintaa ja talousrikostorjuntaa suorittavat valtakunnallisesti toimi-
va keskusrikospoliisi, alueelliset talousrikostutkintayksiköt ja eräiden kihlakuntien poliisilaitos-

ten talousrikostutkintayksiköt ja -ryhmät tai poliisilaitoksen yksittäinen talousrikostutkija. Tullilaitoksen toimivalta esitutkinnassa rajoittuu tullilain mukaisiin tullirikoksiin, joista on talousrikkoksia.

Keskusrikospoliisilla on talousrikostutkintayksiköitä pääosastossa, läntisessä osastossa, itäisessä osastossa ja pohjoisessa osastossa. Suurin osa keskusrikospoliisin resursseista on Vantaalla sijaitsevassa tulosyksikössä ja lääneihin sijoitetut alueyksiköt tukevat tätä toimintaa. Keskusrikospoliisin tehtävänä on ammattimaisen ja järjestäytyneen talousrikollisuuden torjunta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksella on talousrikostutkintayksikkö. Alueellisia talousrikostutkintayksiköitä on seuraavien kihlakuntien poliisilaitoksilla: Espoo, Vantaa, Turku, Kuopio, Lahti, Hämeenlinna, Tampere, Kouvola, Pori, Jyväskylä, Kokkola, Oulu, Seinäjoki ja Vaasa. Lisäksi pienempiä talousrikostutkintaryhmiä tai yksittäisiä talousrikostutkijoita on useilla kihlakuntien poliisilaitoksilla. Kihlakuntien poliisilaitokset vastaavat ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta siinä määrin kuin se alueittain on tarkoituksenmukaista ja poliisin lääninjohdon ja valtakunnallisten yksiköiden yhteistoiminnasta ja keskinäisestä työnjaosta on sovittu toimintasopimuksessa. Alueellisten ja maakunnallisten talousrikostutkintayksiköiden toiminta on järjestetty yhteistoimintamääräyksin ja niiden toiminta kattaa useamman kihlakunnan alueen. Etelä-Suomen, Länsi-Suomen, Oulun ja Lapin läänien alueelliset tutkintaorganisaatiot on muodostettu yksinomaan paikallispoliisin henkilöstöstä. Itä-Suomen läänissä alueellinen tutkinta on järjestetty paikallispoliisin ja keskusrikospoliisin yhteistoimintana.

3.3.2. Talousrikostutkijoiden määrä ja talousrikostutkintaan käytetty työpanos

Talousrikostutkijoiden määrästä 1990-luvun alusta ei ole tarkkoja tietoja. Tutkimuksen mukaan vuosikymmenen alussa oli alle 300 poliisin henkilökuntaan kuuluvaa, jotka olivat jollakin tavalla mukana talousrikosten tutkinnassa (Alvesalo 2003). Tutkimuksesta ei selviä mitä tehtäviä nämä henkilöt ovat tehneet tai kuinka suuri osa heidän työpanoksestaan on käytetty talousrikostutkintaan.

Vuonna 1999 oli sisäasiainministeriön tietojen mukaan 417 talousrikostutkijaa eli noin 5 % koko poliisin henkilöstöstä. Vuonna 2000 talousrikostutkijoita oli 334 (Alvesalo-Tombs 2001).

Oheisessa taulukossa Helsingin kaupungin sekä läänien asukasluku 31.12.2003 ja talousrikostutkinnan resursointi toukokuussa 2004²⁰. Lisäksi taulukon lopussa on joitakin suhdelukujia, joiden perusteena ovat edellä esitetyt tilastot.

²⁰ Lähde: Helsingin kihlakunnan poliisilaitokselle, keskusrikospoliisille ja läänin poliisin lääninjohdoille lähetetyn kyselyn vastaukset päätoimisista talousrikostutkijoista ja talousrikostutkijoiden viroista toukokuussa 2004. ”Muut virat” sisältää muut kuin varsinaista talousrikosten tutkinnanjohtamista (esim. ekonomitarkastaja, tutkintasihteeri) tai varsinaista talousrikosten tutkimista (esim. rikosyhödyn jäljitys, tiedustelu) koskevat virat.

Taulukko 13. Henkilöresursointi sekä avoimet, uudet ja päätetyt talousrikosilmoitukset

	Krp	HPL	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Itä-Suomi	Oulu	Lappi
Täytetyt virat yhteensä	122	59	93	64	16	21	9
- tutkinnanjohtajat	24	9	13	7	1	2	1
- varsinaiset tutkijat,	58	33	64	52	13	16	8
joista ruotsinkielentaitoisia	7	1	6	5	1	1	0
- muut virat	40	17	16	5	2	3	0
Kaikki virat yhteensä	129	69	102	66	17	21	10
- tutkinnanjohtajat	24	9	13	7	1	2	1
- varsinaiset tutkijat	63	43	72	54	14	16	9
- muut virat	42	17	17	5	2	1	0
Väkiluku	-	559 330	2 116 914	1 848 269	582 781	458 504	186 917
- asukkaita/virat yht.	-	8 106	20 754	28 004	34 281	21 833	18 692
Avoimet ilmoitukset 2004	258	679	558	516	76	135	33
- per kaikki varsinaiset tutkijavirat	4,1	15,8	7,8	9,6	5,4	8,4	3,7
- per kaikki virat	2	9,8	5,5	7,8	4,5	6,4	3,3
Uudet ilmoitukset 2003	186	448	390	493	79	97	36
- per kaikki varsinaiset tutkijavirat	3,0	10,4	5,4	9,1	5,6	6,1	4,0
- per kaikki virat	1,4	6,5	3,8	7,5	4,6	4,6	3,6
Päätetyt ilmoitukset 2003	188	315	382	537	88	121	31
- per kaikki varsinaiset tutkijavirat	3,0	7,3	5,3	9,9	6,3	7,6	3,4
- per kaikki virat	1,5	4,6	3,7	8,1	5,2	5,8	3,1
Takaisin saatu rikoshyöty 2003 (euroa)	8468376	3005979	7012944	5287080	64523	224927	191907
- per kaikki varsinaiset tutkijavirat	134 419	69 906	97 402	97 909	4 609	14 058	21 323
- per kaikki virat	65 646	43 565	68 754	80 107	3 795	10711	19 191

Keskusrikospoliisin määriin sisältyy pääosaston, läntisen osaston, itäisen osaston ja pohjoisen osaston talousrikostutkijat ja tutkinnanjohtajat. Rahanpesun selvittelykeskuksen, tietotekniikka-rikosten tutkintayksikön ja rikostietopalvelun oikeusapuyksikön resurssit näkyvät kohdassa muut virat. Lapin läänin lukuihin sisältyy Rovaniemen kihlakunnan ja Kemin kihlakunnan poliisilaitosten talousrikostutkintavirat. Helsingin ”Kaikki virat yhteensä” perustuu talousrikostutkintayksikön tilanteeseen vuonna 1999. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan laitoksella on avoimena yhteensä yli 100 virkaa eikä näitä voi eritellä erikseen talousrikostutkijoiden virkoihin.

Taulukon lopussa olevat suhdeluvut ovat luonnollisesti ainoastaan suuntaa antavia, mutta niiden perusteella voidaan todeta, että avointen talousrikosilmoitusten määrä suhteessa varsinaisten talousrikostutkijoiden virkoihin vaihtelee paljon. Kun Lapin läänissä on 3,7 avointa talousrikosilmoitusta jokaista talousrikostutkijan virkaa kohden, on Helsingin poliisilaitoksessa 15,8 avointa talousrikosilmoitusta jokaista talousrikostutkijan virkaa kohden. Kun työn määrää suhteessa henkilöresursointiin verrataan tutkinta-aikoihin, voidaan todeta, että esimerkiksi vuonna 2003 matalin tutkinta-aika oli Lapin ja Itä-Suomen lääneissä, joissa oli myös vähiten avoimia talousrikosilmoituksia suhteessa henkilöresursointiin. Myös Länsi-Suomen ja Oulun lääneissä oli valtakunnan keskimääräistä tutkinta-aikaa matalampi tutkinta-aika, mutta niissä taas on enemmän avoimia talousrikosilmoituksia suhteessa henkilöresursointiin kuin esimerkiksi Etelä-Suomen läänissä, jonka keskimääräinen tutkinta-aika on pidempi kuin valtakunnan keskiarvo. Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen vuoden 2003 tutkinta-aikaa voidaan pitää hyvänä, kun sitä verrataan yksikön henkilöresursointiin ja työn määrään.

Vastaavasti takaisinsaadun rikoshyödyn määrä suhteessa varsinaisten talousrikostutkijoiden virkoihin ja kaikkiin talousrikostutkinnan virkoihin nähden vaihtelee alueittain. Keskusrikospoliisissa, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksessa sekä Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneissä takaisinsaadun rikoshyödyn määrä talousrikostutkinnan henkilöresursointiin nähden on huomattavasti suurempi kuin muissa lääneissä. Itä-Suomen läänin osalta on huomioitava, että vuonna 2003 Itä-Suomen läänissä takaisinsaadun rikoshyödyn määrä oli poikkeuksellisen pieni. Mikäli henkilöresursseja verrataan vuoden 2002 takaisinsaadun rikoshyödyn määrään, ovat suhdeluvut huomattavasti paremmat (19 812 euroa/varsinaiset talousrikostutkijat ja 16 316 euroa/kaikki talousrikostutkintavirat).

Talousrikostutkinnan resursoinnista voidaan yleisesti todeta, että talousrikoksia paljastavat toiminnot ovat selkeästi vahvistuneet suhteessa varsinaisiin tutkijaresursseihin, joiden määrä on vähentynyt huippuvuodesta 1997. Tuolloin myös tutkinta-ajat olivat lyhyimmillään. Talousrikostorjunnan keskeisin ongelma onkin varsinaista konkreettista tutkintatyötä tekevien resurssien riittämättömyys. Osaltaan tästä johtuen tutkinnassa avoinna olevien talousrikosten määrä on kasvanut huomattavasti vuodesta 1997 lukien. Keskimääräinen tutkinta-aika on niin ikään kasvanut huomattavasti.

Talousrikostutkinnassa on jouduttu 2000 luvulla tekemään muutoksia tutkintatapoihin. Talousrikostutkinnassa keskityttiin 1990-luvulla niin sanottuun reaaliaikaiseen tutkintaan, joka tapahtuu rikollisen toiminnan ollessa meneillään. Toiminnalla pyrittiin erityisesti rikoshyödyn takaisinsaannin tehostamiseen ja asian saattamiseen syyteharkintaan mahdollisimman nopeassa aikataulussa. Viime vuosina on kuitenkin jouduttu palaamaan perinteisempään malliin, kun tutkijaresurssien kohdentaminen odottavien juttujen tutkintaan on ollut välttämätöntä.

3.3.3. Liiketoimintaa harjoittavien yritysten sijainti

Verorikokset muodostavat suhteellisen suuren osan talousrikostutkinnassa tutkittavista talousrikoksista, jolloin toiminnan alueellista kohdentamista on hyvä tarkastella myös verohallinnon näkökulmasta. Verohallinnon tekemän oman alueellisen jaottelun mukaan liiketoimintaa harjoittavat veroasiakkaat jakaantuvat seuraavasti²¹.

²¹ Lähde: Tahto-tietokanta 12.5.2004. Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti. Määrät sisältävät ainoastaan liiketoimintaa harjoittavat veroasiakkaat. ”Suurella riskillä” tarkoitetaan yrityksen vakavia laiminlyöntejä, ”kohenneella riskillä” laiminlyöntejä ja ”normaalilla riskillä” sitä, että yrityksellä ei ole laiminlyöntejä. Alueellinen jaottelu on verohallinnon mukainen eikä sitä voi täysin verrata esimerkiksi lääni- tai kihlakuntajakoon. Yritysluokituksella ”uudet” tarkoitetaan yrityksiä, jotka on rekisteröity kaupparekisteriin viimeisen kahden vuoden aikana. ”Kove” tarkoittaa konserniverokeskusta.

Taulukko 14. Liiketoimintaa harjoittavat yritykset veroalueittain

YRITYS- LUOKITUS	Koko maa kpl	Kaakkois- Suomi	Kove	Lappi	Lounais- Suomi	Länsi- Suomi	Oulu ja Kai- nuu	Savo- Karjala	Sisä- Suomi	Uusi- maa
Normaali riski	231153	55,85%	0,00%	55,99%	55,95%	61,31%	57,87%	55,27%	54,75%	48,68%
Kohonnut riski	32562	7,46%	0,00%	8,01%	8,04%	7,89%	8,53%	8,02%	7,30%	7,15%
Suuri riski	28689	6,58%	0,00%	5,77%	6,42%	5,23%	5,49%	6,24%	6,94%	7,27%
Uudet	30794	7,23%	0,00%	6,20%	7,05%	6,76%	7,16%	6,97%	7,47%	7,18%
Suuret	2770	0,00%	88,73%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Toimimattomat	78009	15,15%	0,00%	16,09%	15,54%	12,26%	12,47%	15,59%	16,19%	23,40%
Lakanneet	30517	7,72%	0,00%	7,95%	7,00%	6,55%	8,49%	7,91%	7,35%	6,33%
Yhteensä/kpl	434494	30785	3122	14360	58840	35632	26763	26097	81394	157501
%-osuus	100%	7,09%	0,72%	3,30%	13,54%	8,20%	6,16%	6,01%	18,73%	36,25%

Vaikka suuresta otannasta ei voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, näyttäisi siltä, että yli kolmannes (36,25 %) verohallinnon asiakkaista sijaitsee Uudellamaalla. Lisäksi toimimattomista yrityksistä noin neljännes sijaitsee Uudellamaalla.

Kohonneen riskin yritysten osuus ko. alueen yrityskannasta vaihtelee 7,15 %-8,53 % välillä ja suuren riskin yritysten osuus vaihtelee 5,23 %-7,27 % välillä. Näyttäisi siltä, että suuren riskin yrityksiä on suhteellisesti enemmän Uudellamaalla kuin esimerkiksi Länsi-Suomessa. Luonnollisesti kappalemääräiset erot ovat suuria.

4. TOIMENPIDESUOSITUKSET

4.1. Talousrikostutkinnan rakenteet ja organisointi

4.1.1. Pääkaupunkiseudun talousrikostutkinnan tehostaminen

Pääkaupunkiseudun talousrikostutkinnan tehostamiseksi tulee järjestää yhdenmukainen käsittely tutkintaan tuleville talousrikoksille

Työryhmässä on yhtenä keskeisenä käsittelyasiana ollut sisäisen turvallisuuden ohjelmassa esitetty pääkaupunkiseudun talousrikostutkintayksiköiden mahdollisesta fyysisestä sijoittamisesta samoihin tiloihin seuraavien haittojen ja hyötyjen arviointi. Työryhmässä on käsitelty Talousrikosasioiden läpivirtaus -työryhmän suosittelemaa talousrikosten keskitettyä sisäänottojärjestelmää pääkaupunkiseudulle. Keskitetyllä sisäänotolla kyseinen työryhmä tarkoittaa sitä, että kaikki pääkaupunkiseudun talousrikosasiat ohjataan yhteen paikkaan esitutkinnan alkutoimenpiteiden suorittamista varten. Alkutoimenpiteisiin sisältyy muun muassa arviointi siitä, mitkä mahdolliset tunnusmerkit rikosilmoituksen perusteella näyttäisivät täyttyvän, mitkä ovat esitutkinnassa selvitettäväksi tulevat relevantit oikeustositteikat, tutkinnan kiireellisyyden määrittely, alustavan tutkintasuunnitelman laadinta, tutkinnan kohdentaminen ja analysointi sekä sen selvittäminen, liittyykö epäilty rikos laajempaan rikoskokonaisuuteen ja onko henkilöllä esitutkinnassa vireillä muita epäiltyjä rikoksia. Lisäksi kyseisen esiselvityksen aikana selvitetään verottajan mahdollisuus suorittaa verotarkastus ja syyttäjän mahdollisuus osallistua esitutkintalain 15 §:n perusteella suoritettavaan esitutkintaan. Läpivirtaus-työryhmän arvion mukaan näiden toimintojen ansiosta esitutkinta tulisi suoritetuksi mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, jolloin talousrikosilmoitusten yhdenmukainen käsittely turvaisi myös asianosaisten perusoikeuksien toteutumista.

Pääkaupunkiseudun tilannetta ja sen tehostamista arvioidessaan työryhmä on kuullut asiantuntijoina valtionsyyttäjä Jarmo Rautakoskea Valtakunnansyyttäjänvirastosta, johtaja Turkka Lehtosta Uudenmaan verovirastosta ja projektipäällikkö Markku Hirvosta Viranomaisyhteistyön kehittämisprojektista (Virke-projekti). Lisäksi työryhmän puheenjohtaja on keskustellut Etelä-Suomen läänin lääninpoliisijohtaja Kauko Aaltomaan, keskusrikospoliisin päällikön poliisineuvos Rauno Rannan, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen päällikön poliisikomentaja Jukka Riikosen, Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen poliisipäällikön Olli Vuorion ja Vantaan kihlakunnan poliisilaitoksen poliisipäällikön Yrjö Laihion kanssa.

Työryhmä on pohtinut, mitä seuraisi jos varsinaisen talousrikostutkinnan suorittamistoiminnot sijoitettaisiin samoihin tiloihin pääkaupunkiseudulla. Sijoittamisen ansiosta esitutkinnan suorittamispaikan valinta luonnollisesti yksinkertaistuisi. Laajoissa talousrikoskokonaisuuksissa, joissa on yhteyksiä pääkaupunkiseudun kaikkiin kihlakuntiin ja jopa muualle maahan, on tutkintapaikan vastuuttamisessa ollut vaikeuksia. Mikäli pääkaupunkiseudulla toimisi vain yksi talousrikostutkintayksikkö tai yhteistyötä tutkintayksiköiden välillä muuten tehostettaisiin, voitaisiin olettaa ongelman merkittävästi pienenevän.

Talousrikostutkintayksiköiden yhteisen sijoittamispaikan ansiosta viranomaisyhteistyö selkeytyisi ja tehostuisi myös yleisesti, kun muilla viranomaisilla olisi kolmen poliisin talousrikostutkintayksikön sijaan yksi tutkintayksikkö tai muu taho yhteistyötahonaan keskusrikospoliisin lisäksi. Nopeita tutkintatoimenpiteitä vaativissa tapauksissa esitutkinta tulisi käynnistymään mahdollisimman reaaliaikaisesti. Lisäksi talousrikosten sarjoittamista, maaliajattelua, tutkinnan priorisointia ja muita vastaavia seikkoja voitaisiin kehittää ja tehostaa. Pääkaupunkiseudun talo-

usrikostutkinnan tiivistämisen ansiosta myös talousrikostutkinnan ja -torjunnan tilan, talousrikosilmiöiden seurannan sekä talousrikostutkintaan osoitettujen resurssien seuranta ja valvonta tehostuisivat. Tutkintayksiköiden toiminnan tiivistäminen mahdollistaisi erikoistumisen ja osaamisen kehittämisen, jolloin voitaisiin olettaa nykyisten voimavarojen käytön tehostuvan. Edelleen asianosaisten yhdenvertainen kohtelu toteutuisi, mikäli talousrikokset käsiteltäisiin yhdenmukaisella tavalla pääkaupunkiseudun alueella.

Talousrikostutkintayksiköiden keskitetyn sijoittamisen haittavaikutuksena puolestaan olisi (pakko)sijoittamisesta seuraava henkilöstön motivaation ja sitoutuneisuuden väheneminen, joiden palauttaminen on pitkäaikainen prosessi. Sijoittamisen haittoina voidaan olettaa seuraavan negatiivisia vaikutuksia myös poliisin ohjausjärjestelmän toimivuudelle. Ohjausjärjestelmien uskottavuutta tulevaisuudessa heikentäisi se, että tässä tapauksessa yhden tutkintayksikön ongelmat jaettaisiin sellaisten yksiköiden hoidettavaksi, jotka ovat kyenneet kohtuullisesti täyttämään talousrikostorjunnalle asettuja tavoitteita. Keskitettyä sijoittamista vastaan puhuu myös se, että talousrikostutkinta edellyttää asiantuntijapalveluita ja tukitoimintoja, jotka nykyisellään tukevat kaikkea rikostutkintaa. Vakavan rikollisuuden ollessa nykyisin yhä useammin monialaista, sijoittaminen ei välttämättä tukisi nykyisin tekijäkeskeisyyteen perustuvaa torjuntastrategiaa. Keskitettyä sijoittamista ei puolla myöskään se, että jo nykyisellään kaikilla pääkaupunkiseudun yksiköillä on riittävästi töitä, jolloin keskitetty sijoittaminen ei sinänsä vapauttaisi tutkintaresursseja käytettäväksi esimerkiksi Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen jutturuuhkan purkamiseen. Lisäksi haittana on arvioitu olevan sen, että tällainen yhteinen toiminto hämärtäisi nykyistä tehokkuuden kannalta olennaista aluevastuu-periaatetta, jolloin vaarana voi olla se, että ei kukaan päällikkö enää mieltäisi olevansa vastuussa talousrikosten tutkinnasta.

Mahdollisesta pääkaupunkiseudun talousrikostutkintayksiköiden yhdistämisestä seuraavien hyötyjen ja haittojen arvioinnin jälkeen työryhmä on päättänyt siihen, että pääkaupunkiseudun talousrikostutkintayksiköitä koskevia organisaatiomuutoksia ei ole nykytilanteessa realistista toteuttaa. Pääkaupunkiseudun talousrikostutkintatilannetta tulee tehostaa muilla toimenpiteillä ja yksi keino on talousrikostorjunnan ottaminen poliisin tulosohjauksen painopistealueeksi. Tätä on käsitelty tarkemmin jäljempänä. Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin todeta, että kaikkien työryhmän esittämien toimenpidesuosittelujen käyttöönotto ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen talousrikostutkinnan ruuhkautumisen selvittäminen edellyttävät, että lähtökohtaisesti Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen tulee sisäisin toimin kohdentaa lisäresursseja avoimena olevien talousrikosten hoitamiseksi. Muiden pääkaupunkiseudun talousrikostutkintayksiköiden tulee osallistua Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen talousrikosten juttuvarannon purkamiseen mahdollisuuksiensa mukaan.

Pääkaupunkiseudun talousrikostutkintaa tulee työryhmän arvion mukaan kehittää siten, että läpivirtaus-työryhmän esittämä talousrikosten kohdennettu sisäänottojärjestelmä toteutetaan osittain. Työryhmän ehdotukseen on vaikuttanut alueen poliisipäällikköiden kuuleminen. Ne työryhmän jäsenet, jotka ovat osallistuneet läpivirtaus-työryhmän työskentelyyn ja Anne Alvesalo, näkivät, että kaikki talousrikokset tulee saattaa yhteisesti suoritettavaan esiselvitykseen esitutkinnan kohdentamiseksi yhdessä syyttäjätahon kanssa ennen tutkintayksikköön siirtämistä. Työryhmä on painottanut ettei talousrikosten läpivirtauksen ongelmana ole ollut rikosten sarjoittaminen tai niiden kytkeytyminen ammattimaiseen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, vaan tutkintayksiköiden johtajien ja tutkinnanjohtajien puutteelliset mahdollisuudet syventyä tulleisiin rikosilmoituksiin ja sen myötä liian pinnallinen tutkintapyyntöjen sisällöllinen analysointi esitutkinnan kohdentamiseksi ja nopeuttamiseksi.) Keskusrikospoliisin, Etelä-Suomen läänin alaisuudessa olevien yksiköiden ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen edustajat puolestaan näkivät, että niin sanotut helpoimmat ja yksinkertaisimmat rikosilmoitukset tulisi voida käsitellä

ilmoituksen vastaanottaneissa yksiköissä muun muassa sen välttämiseksi, ettei perustettava yhteinen toiminto ruuhkautuisi. Kyseiset tahot olivat myös sitä mieltä, että kaikille talousrikosilmoituksille pitää tehdä yhteismitallisesti esiselvitystyö, mutta kuten edellä todettiin, tulisi se voida tehdä muuallakin kuin perustettavassa toiminnossa. Ko. tahot hyväksyivät myös sen, että kaikista rikosilmoituksista toimitetaan kopiot tai muutoin tiedot yhteiselle toiminnolle, jotta se tarvittaessa kykenee toiminnassaan huomioimaan nämä epäillyt talousrikokset, joista on tehty ilmoitus ja joita käsitellään pääkaupunkiseudun poliisiyksiköissä.

Edellä kerrotun perusteella on päädytty esittämään, että pääkaupunkiseudulla rikosilmoitukset ja tutkintapyynnöt tulee ottaa edelleen vastaan nykyisissä talousrikostutkintayksiköissä, joissa tehdään tarvittava esityö yhteismitallisella tavalla. Tämän jälkeen tutkintayksiköissä tehdään ratkaisu tarkemman selvittämisen tarpeesta ja tarkempaa alkuselvittelyä vaativat talousrikokset lähetetään erilliselle esitoimenpiteitä suorittavalle taholle. Tämän tahon toimien, niin kuin tutkintayksiköiden itsensä tekemän esityön, tulee sisältää esitutkinnan kohdentamiseen, rajaamiseen ja luokitteluun liittyviä toimia sekä myös alustavan tutkintasuunnitelman laatimisen. Luokittelulla tutkintapyynnöt ja rikosilmoitukset arvioidaan tutkinnan arvioituun keston, laatuun ja laajuuteen sekä tarvittaessa vakavan rikollisuuden torjuntakohteen valintamenettelyyn liittyviin kriteereihin perustuen.

Ehdotettu toiminto, jossa tehdään tarkempi esiselvitystyö, on tarkoituksenmukaista järjestää perustettavana olevan Etelä-Suomen läänin alueellisen rikostiedustelu- ja analyysiryhmän yhteyteen. Talousrikosasioiden analysointi alueellisen rikostiedustelu- ja analyysiryhmän yhteydessä edellyttää erillistä talousrikostorjuntaosaamisen resursointia. Käytyjen keskustelujen perusteella yksiköt voisivat olla valmiita resursoimaan toiminnon. Poliisin varsinainen talousrikosanalyysiosaaminen keskittyy lähinnä aikaisemmin talousrikoksiin syyllistyneiden henkilöiden ja näiden yritysten toiminnan seuraamiseen. Yhteiskunnan kannalta merkittävän talousrikollisuuden havaitsemiseksi ja kokonaisvaltaisen näkemyksen saamiseksi sisällöllisen analyysin yhteydessä olisi tehokasta hyödyntää valtiovarainministeriön asettaman Virke-projektin toimintaa. Valtiovarainministeriön kanssa tulee erikseen neuvotella, miten Virke-toimintaa hyväksi käyttäen yksittäisten rikosilmoitusten esiselvitystyötä voidaan tehdä.

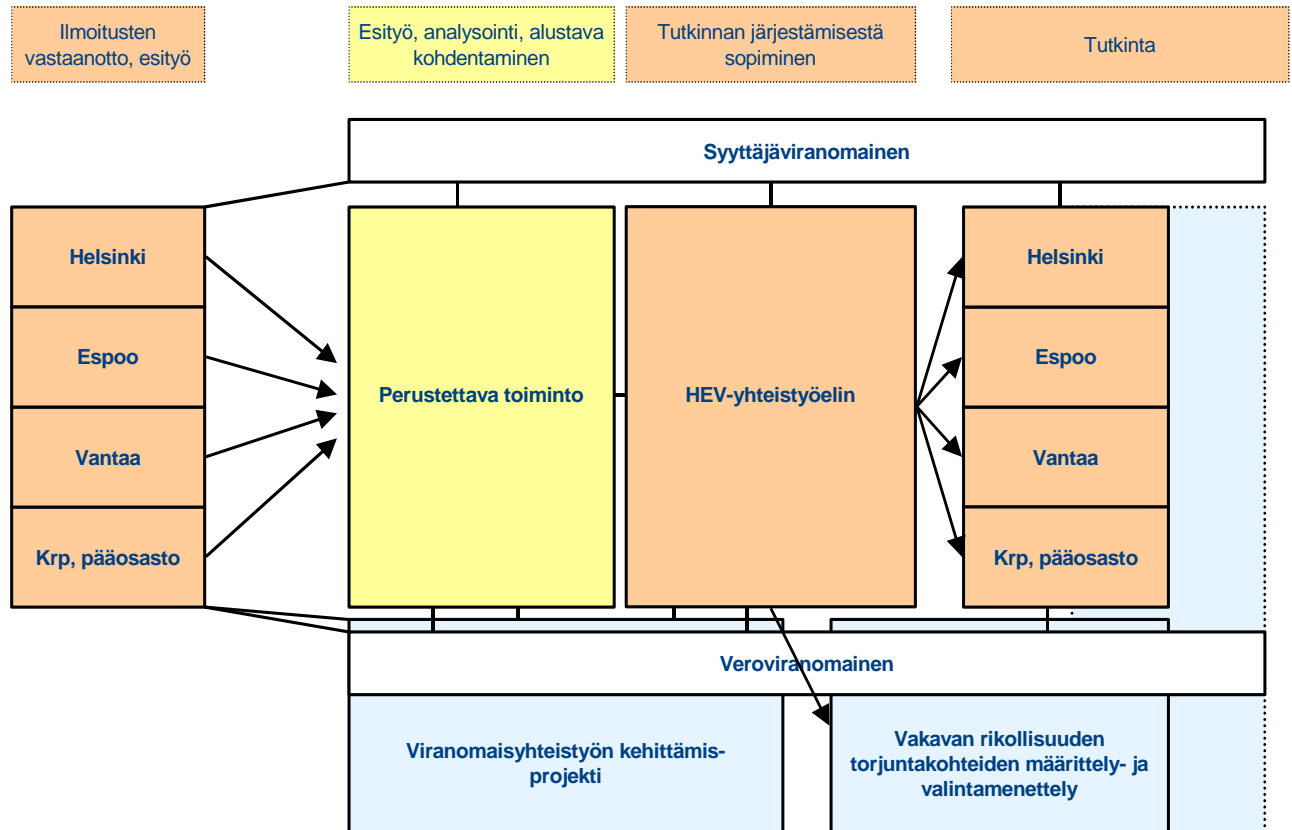
Edellä mainitussa alueellisessa ryhmässä suoritettuna esityön (taustaselvitykset, tarvittava analysointi ja rikoksen kohdentaminen yhdessä syyttäjän kanssa) jälkeen tehdään talousrikostorjunnasta vastaaville henkilöille esitys tutkintapaikasta. Kyseisten tahojen tulee keskenään sopia, minkä yksikön vastuulla yksittäisten rikosilmoitusten esitutkinta on sekä kiireellisten ja vaativimpien rikosten osalta sopia yhteisistä tutkintajärjestelyistä. Lisäksi sovitaan yksittäisten vakavien rikosten viemisestä varsinaiseen vakavien rikosten määrittely- ja valintamenettelyyn. Mikäli jostakin yksittäisen rikosasian tutkintatoimista ei kyetä sopimaan, asia viedään varsinaiseen HEV-yhteistyöfoorumiin, jossa ko. yksiköiden esimiehet sopivat asiasta. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, nykyiset ohjausjärjestelmät mahdollistavat sen, että joko lääninpoliisijohtaja tai poliisin ylijohdo päättävät tutkintajärjestelyistä.

Syyttäväviranomaisten esitutkinnan keskeisestä roolista ja verorikollisuuden suuresta määrästä johtuen tulee yhteistoimintaa vero- ja syyttäväviranomaisten kanssa tehostaa tutkintayksiköiden lisäksi myös edellä kuvatun toiminnon yhteydessä. Asiantuntijasyyttäjän ja tarvittaessa myös verottajan roolia tulee hyödyntää esiselvitysvaiheessa, jotta esitutkinta tulee suoritetuksi tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Toiminnan järjestämisestä tulee sopia tarkemmin Valtakunnansyyttäjänviraston ja pääkaupunkiseudun johtavien kihlakunnansyyttäjien sekä verohallituksen kanssa. Viimeistään tutkintayksiköstä päätettäessä tulee yhdessä veroviranomaisten kanssa

priorisoida verorikosten tutkinnan suorittamisjärjestys sekä määritellä tarkasti miten verorikoksiin liittyvät verotarkastukset tullaan suorittamaan.

Oheisessa kaaviossa työryhmän esittämä talousrikosasioiden käsittelyprosessi pääkaupunkiseudulla.

Kaavio 6. Talousrikosten käsittelymalli pääkaupunkiseudulle

Toimenpidesuosituksen vastuutahot²² ja aikataulu:

- Poliisin yliojohto vastaa siitä, että esitetty malli toteutuu sekä seuraa sen täytäntöönpanoa. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Poliisin yliojohto sopii tarvittaessa Valtakunnansyyttäjänviraston ja verohallituksen kanssa siitä, miten syyttäjien ja verottajan asiantuntemus tulisi riittävästi hyödynnetyksi ja valtionvarainministeriön kanssa siitä, miten Virke-projekti kytetään mukaan esitettyyn toimintaan. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Etelä-Suomen poliisin lääninjohto, Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen johto ja keskusrikospoliisin johto huolehtivat mallin käytännön toteutuksesta. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Poliisin yliojohto seuraa toiminnan toteutusta ja erikseen arvioi vuoden 2005 lopussa ovatko tehostamistoimet toteutuneet ja ovatko ne olleet riittäviä.

²² Kaikissa toimenpidesuosituksissa vastuutahona mainittu poliisin lääninjohto koskee soveltuvin osin myös Helsingin kihlakunnan poliisilaitosta ja keskusrikospoliisia.

4.1.2. Alueellisen ja maakunnallisen talousrikostorjunnan tehostaminen

Poliisin lääninjohtojen roolia talousrikostorjunnassa korostetaan

Raportissa esitetyn tilastollisen tarkastelun perusteella (kohta 3.1.5. *Talousrikosten tutkinta-aika*) talousrikosten tutkintaa suoritetaan pääpääntöisesti nopeammin alueellisissa ja maakunnallisissa talousrikostutkintayksiköissä kuin kihlakuntien poliisilaitoksissa muuten.

Siltä osin kuin talousrikosten tutkintaa ei suoriteta pääkaupunkiseudulla tai keskusrikospoliisissa, vakavan talousrikollisuuden tutkinta ja torjunta tulee keskittää mahdollisuuksien mukaan suurimpien poliisilaitosten yhteydessä toimiviin alueellisiin ja maakunnallisiin tutkintayksiköihin. Alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien toimintaa sekä edellä kuvatun pääkaupunkiseudun tehostamiskokeilun tuloksia tulee hyödyntää alueellisesti soveltuvin osin, jotta esitutkintaan liittyvä esityö (kuten analysointi, sarjoittaminen yms.) tehtäisiin yhteismitallisella tavalla.

Edellä luvussa 4.1.1. todettu toiminto, jolla varmistetaan kaikkien talousrikosilmoitusten yhteismitallinen luokiteltu, sarjoittaminen ja oikeudellisen teonkuvauksen arviointi, tulee järjestää soveltuvin osin kattavasti myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Toiminta organisoidaan yhteistyössä keskusrikospoliisin kanssa hyödyntäen perustettavia rikostiedustelu- ja analyysiryhmiä sekä Virke-projektia.

Poliisin lääninjohtojen tulee edelleen seurata, koordinoita ja kehittää talousrikostorjunnan alueellista tilaa ottaen huomioon poliisin yleiset linjaukset. Poliisin ylijohdon tulee seurata, koordinoita ja kehittää Helsingin poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin talousrikostorjunnan valtakunnallista tilaa yhteistyössä poliisin lääninjohtojen, Helsingin poliisilaitoksen ja keskusrikospoliisin kanssa. Lääninjohdon ja poliisin ylijohdon vastuulla olevassa seurannassa tulee erityisesti kiinnittää huomiota talousrikostutkintaan kohdennettujen voimavarojen määrään ja pysyvyyteen sekä voimavarojen tarkoituksenmukaiseen alueelliseen kohdistamiseen.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin lääninjohdot huolehtivat siitä, että vakavan talousrikollisuuden tutkinta ja torjunta tarkoituksenmukaisella tavalla keskitetään paikallispoliisin alueellisiin tai maakunnallisiin tutkintayksiköihin tai suurimpiin poliisilaitoksiin. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viimeistään vuoden 2005 aikana.
- Poliisin lääninjohdot, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos ja keskusrikospoliisi vastaavat siitä, että talousrikostorjuntaa kehitetään poliisin ylijohdon linjausten mukaisesti. Toimenpidesuosituksen toteutus tulee aloittaa viipymättä.
- Poliisin lääninjohdot huolehtivat siitä, että talousrikostutkintayksiköissä tehdään kaikille talousrikoksille esityö yhteismitallisella tavalla. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Poliisiyksiköiden päälliköiden tulee huolehtia siitä, että talousrikostutkintayksiköt hyödyntävät alueellisia rikostiedustelu- ja analyysiryhmiä talousrikosten analysoinnissa ja sarjoittamisessa. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien perustamisen ja toiminnan käynnistymisen jälkeen.

4.2. Poliisin tulosohtaus ja johtamisjärjestelyt

4.2.1. Talousrikostorjunta tulosohtausjärjestelmän painopistealueena

Talousrikostorjunta ja sille asetetut tulostavoitteet tulee ottaa yhdeksi poliisin tulosohtausjärjestelmän painopistealueeksi

Erityisesti poliisin toimintaympäristön kansainvälistymisestä ja rajojen avautumisesta johtuen poliisitoiminnan yhtenä painopistealueena on ollut viime vuosina huumausainerikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunta, joiden jälkeen jouduttiin massarikostutkinnassa esiintyneiden puutteiden johdosta ottamaan se painopistealueeksi. Näiden osalta on hyviä kokemuksia siitä, että tulosohtauksella ja painopistealueiden määrittelyllä on voitu vaikuttaa poliisin toimintasektoreiden tilaan, mutta on syytä huomioida, että poliisitoiminnan painopistealueina eivät voi olla kaikki toimintasektorit samanaikaisesti. Koska järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa on muun muassa BSC-arvioinnin perusteella onnistuttu ja massarikosten osalta vireillä olevat kehittämistoimenpiteet näyttävät tuottavan tuloksia, voisi olla sopiva ajankohta muuttaa nykyisiä painopistealueita.

Talousrikostutkinnan ottaminen poliisin painopistealueeksi tarkoittaa muun ohella sitä, että niissä poliisin talousrikostutkintayksiköissä, joissa talousrikosasioiden käsittely on ruuhkautunut, tulisi ko. yksikön ensisijaisesti sisäisin toimin tehostaa talousrikosten käsittelyä. Tämä edellyttää muun muassa joissakin yksiköissä resurssien kohdentamista talousrikostutkintaan sisäisin toimin.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdon tulee ottaa talousrikostorjunta yhdeksi poliisin tulosohtausjärjestelmän painopistealueeksi. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa välittömästi huomioiden kuitenkin poliisihallinnon suunnitteluajankalau.
- Poliisin lääninjohtojen tulee huolehtia, että poliisiyksiköiden päälliköt arvioivat valittujen painopistealueiden mukaisesti yksiköiden talousrikostorjunnan resurssintarpeet ja ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin asian johdosta. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.2.2. Talousrikostorjunnan tilastointi- ja seurantajärjestelmien kehittäminen

Talousrikosten seurantajärjestelmiä tulee kehittää ja käyttöä ohjeistaa

Työryhmän tekemä selvitystyö, niin kuin aikaisemmatkin selvitykset, ovat osoittaneet nykyisten seurantajärjestelmien puutteellisuuden ja sen kuinka vaikeaa oikeiden johtopäätösten tekeminen järjestelmistä saatujen tietojen perusteella voi olla. Kuten raportin kohdassa 3.5.1. *Talousrikosten tutkinta-aika* on todettu, esimerkiksi keskimääräistä tutkinta-aikaa käytettäessä niissä läänneissä tai yksiköissä, joissa talousrikosten määrällinen volyyymi on suhteellisen pieni, voi jo muutama vanha talousrikosilmoitus tehdä merkittävän nousun ko. läänin tai yksikön keskimääräiseen tutkinta-aikaan. Vaikutus voi olla joissain tapauksissa myös päinvastainen. Tutkinta-aikaa laskettaessa onkin tarkoituksenmukaisempaa käyttää mediaania keskiarvon sijaan. Talousrikosten keskimääräisen tutkinta-ajan tilastointitapaa tulee kehittää siten, että tilastoista saa tutkinta-ajat mediaaneina.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdo vastaa siitä, että poliisin tulostietojärjestelmiä kehitetään siten, että ne tuottavat riittävää ja luotettavaa tietoa. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisin ylijohdo vastaa siitä, että poliisin tietojärjestelmien käyttöön on riittävä ohjeistus. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Läänin poliisijohdot ja poliisiyksiköiden päälliköt valvovat, että rekisterien käyttöön liittyviä ohjeistuksia noudatetaan, jotta rekisterimerkinnät ovat asianmukaisia ja ajan tasalla olevia. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisin ylijohdo huolehtii yhdessä keskusrikospoliisin, poliisiammattikorkeakoulun ja Virke-projektin kanssa siitä, että tilastotietoa talousrikollisuudesta tuotetaan säännöllisesti. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.2.3. Lainsäädäntövalmistelussa talousrikostorjunnallisten vaikutusten huomioiminen

Talousrikostorjuntaan liittyvän lainsäädäntövalmistelun yhteydessä tulee lainsäädännön talousrikostorjunnalliset ja mahdolliset taloudelliset vaikutukset huomioida aikaisempaa tarkemmin

Talousrikostorjunnan tehostamiseksi poliisin ylijohdon tulee aktiivisesti seurata ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi tai uuden lainsäädännön valmistelemiseksi. Yleisesti voidaan todeta, että talousrikostorjuntaan liittyvän lainsäädäntövalmistelun yhteydessä lainsäädännön taloudellisten vaikutusten arviointi on jäänyt suhteellisen vähälle huomiolle. Yhtenä syynä voi olla epäily siitä, että mikäli lainsäädäntöehdotuksella olisi taloudellisia vaikutuksia, vaarantaisi se lainsäädäntöehdotuksen hyväksymistä. Lainsäädännön taloudellisten vaikutusten arvioinnista voidaan esimerkkinä mainita liiketoimintakieltolaki, joka on yksi viime vuosien talousrikostorjuntaan liittyvistä lainsäädäntöuudistuksista. Liiketoimintakieltolakia uudistettaessa ei kovinkaan syvällisesti arvioitu niitä taloudellisia vaikutuksia, mitä liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden valvonnasta aiheutuu. Nykyisin, kun liiketoimintakieltoon määrättyjä henkilöitä on jo yli 400 ja määrä kasvaa jatkuvasti, henkilöiden tosiasiallinen ja tehokas valvonta edellyttää merkittävien voimavarojen kohdistamista valvontatoimenpiteisiin. Myös muun talousrikostorjuntaan liittyvän lainsäädäntövalmistelun yhteydessä on uusista tehtävistä tai toimista johtuvien asioiden taloudellisten vaikutusten arvioiminen jäänyt vähälle huomiolle.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdo vastaa omalta osaltaan siitä, että talousrikostorjunnan tehostamiseksi sisäasiainministeriön vastuulle kuuluvan ja muunkin talousrikostorjuntaan liittyvän lainsäädäntövalmistelun yhteydessä huomioidaan lainsäädännön talousrikostorjunnalliset elementit ja lainsäädännön mahdolliset taloudelliset vaikutukset. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.3. Viranomaisyhteistyön tehostaminen

4.3.1. Syyttäjän ja tutkinnanjohtajan välinen yhteistyö

Syyttäjän ja tutkinnanjohtajan välistä yhteistyötä tulee edelleen lisätä ja tehostaa

Epäiltyjen rikosten esitutkinnalle on asetettu muun muassa esitutkintalainsäädännössä sekä huolellisuus- että joutisuusvaatimus, joista erityisesti viimeisimmän toteutumista ei voida pitää talousrikostutkinnassa kaikilta osin tyydyttävänä. Esitutkintalain 5 § asettaa rajat esitutkintaviranomaisen selvittämismääräisyyden laajuudelle. Esitutkinnassa asia on valmisteltava niin, että todistelu voidaan ottaa pääkäsittelyssä vastaan yhdellä kertaa. Vastaavasti esitutkintalain 6 §:stä voidaan puolestaan lukea esitutkinnan joutisuutta kuvaava vaatimus.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei anna poliisille mahdollisuutta jättää esitutkintaa kokonaan suorittamatta priorisoinnin perusteella, vaikka tehtävien tärkeysjärjestykseen asettaminen on poliisilain 3 §:n mukaan poliisin velvollisuus. Mahdollisuudet esitutkinnan rajaamiseen tai puutteellisen yhteistyön syyttäväviranomaisen kanssa ovat osaltaan pidentäneet talousrikosten tutkintaa ja edesauttaneet talousrikostutkinnan ruuhkautumista (kohta 2.3.3. *Syitä talousrikostutkinnan pitkäkestoisuudelle*).

Tutkinnanjohtajan ja syyttäjän esitutkinnan aikainen yhteistyö on erityisen tärkeää talousrikosten esitutkinnassa. Viime vuosina yhteistyö on tehostunut merkittävästi, mutta silti yhteistyötä tulee kehittää paikallistasolla edelleen. Mahdollisuuksia esitutkintalain 4 § 3 momentin käyttöön tulee lisätä ja laajentaa talousrikostorjuntaan vaikuttavan lainsäädännön kehittämistä selvittäneen työryhmän suositusten mukaisesti. Säännöksen mukaan syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään, jos hän muun muassa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan toimittamista. Vaikka säännös mahdollistaakin esitutkinnan rajaamisen, on sen käyttöala suppea. Lisäksi säännöksen tehokas ja tarkoituksenmukainen käyttö sekä voimavarojen tehokas suuntaaminen edellyttävät erityisen hyvin toimivaa yhteistyösuhdetta syyttäjänorganisaation kanssa ja syyttäjän varhaista mukaantuloa esitutkintaan. Tähän tulee kiinnittää huomiota myös edellä kuvatun pääkaupunkiseudun talousrikostutkinnan tehostamistoimien yhteydessä sekä erityisesti tulevaisuudessa, kun Helsingin oikeustalo siirtyy pois Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen välittömästä läheisyydestä.

Eräänä ongelmana esitutkintalain 4 § 3 momentin käyttöön on ollut poliisin haluttomuus merkitä rikos selvittämättömäksi kun pykälän perusteella on jätetty epäilty rikos tutkimatta tai sen tutkinta on keskeytetty. Mikäli pykälän perusteella tehtyyn päätökseen kirjataan rikos selvitettyksi, jäävät rikoksesta epäillyn henkilön tiedot 50 vuodeksi rikosilmoitusjärjestelmään, koska tietojärjestelmä tulkitsee ”selvitetty” merkinnän perusteella rikoksesta epäillyn henkilön syyllistyneen ko. rikokseen. Poliisin tietojärjestelmiä tulee kehittää siten, että esitutkintalain 4 §:n mukaisesti tehdyn rajaamispäätöksen yhteydessä on mahdollista kirjata tietojärjestelmään rikos selvitettyksi, ilman että rikoksesta epäillyn henkilön tiedon jäävät rekisteriin 50 vuodeksi.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdo huolehtii poliisin tietojärjestelmien kehittämisestä siten, että esitutkintalain 4 § 3 momentin mukaisesti tehty rajaamispäätös on mahdollista kirjata poliisin tietojärjestelmiin selvitettyksi rikokseksi. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Poliisiyksiköiden päälliköt huolehtivat siitä, että talousrikostutkintayksiköissä asianomaisten syyttäjien kanssa sovitaan käytännön tasolla miten esitutkintalain 4 § 3 momentin käyttöä voitaisiin edelleen tehostaa. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.3.2. Viranomaisyhteistyön tehostaminen piilorikollisuuden paljastamisessa ja rikoshyödyn jäljittämisessä

Viranomaisyhteistyötä tulee tehostaa piilorikollisuuden paljastamisessa ja rikoshyödyn jäljittämisessä

Kuten kohdassa 2.1. *Talousrikostorjunnan toimintaympäristö ja sen muutokset* on todettu, talousrikollisuus ja harmaa talous ovat jatkuvasti laajenevia ja rikoksentekevuotojaan muuttavia rikollisuuden aloja. Rakennus- ja ravintolatoimintaan liittyvät aliurakoinnin ja kuittikaupan sekä ulkomaisten työntekijöiden ja yritysten hyväksikäyttäminen ovat olleet tyypillisiä harmaan talouden toimintatapoja. Selviä viitteitä ammattimaisesta talousrikollisuudesta on saatu myös puukauppaan, metsätaloukseen, ulkomaankauppaan, huumekauppaan, hyväntekeväisyyskeräyksiin, telemarkkinointiin, tiede- ja tutkimustoimintaan, arvopaperikauppaan sekä tietotekniikkarikollisuuteen liittyvistä väärinkäytöksistä. Esimerkiksi viime vuosina arvopaperimarkkinoihin ja atk-ympäristöön liittyvät rikokset ovat talousrikostutkijoita työllistäviä uusia rikoslajeja, joita ei aiemmin ollut tutkittavana lainkaan. Piilorikollisuutta on siten paljastunut useilta eri toimialoilta. Alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien toimintaa tulee tulevaisuudessa hyödyntää piilorikollisuuden paljastamiseksi. Piilorikollisuuden paljastaminen edistää toiminnan vaikuttavuutta ja aikaisemmin ilmitulleet rikokset helpottavat myös niihin liittyvien tutkintatoimien suorittamista. Lisäksi piilorikollisuuden paljastaminen pitää sisällään operatiivista toimintaa, jolloin sen voidaan katsoa edistävän halukkuutta rekrytoitua talousrikostutkintaan.

Virke-projektin toiminta ja tietojen vaihto alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien sekä rahanpesun selvittelykeskuksen kanssa tulee turvata, jolloin myös eri rikostutkintasektoreiden toimintaan liittyvä monialarikollisuus ja siihen liittyvän piilorikollisuuden paljastaminen ja selvittäminen tulevat huomioiduiksi.

Talousrikoksiin liittyvien varojen siirrot ulkomaille, liiketoimet ulkomaalaisten yritysten sekä edelleen veroparatiisivaltioon perustettujen yritysten kanssa ovat lisääntyneet ja aiheuttavat jatkuvaa selvitystyötä ulkomaisten viranomaisten kanssa. On odotettavissa, että kehitys tulee jatkumaan tällaisena myös tulevaisuudessa, jolloin tehokas tiedonvaihto ulkomaalaisten viranomaisten kanssa tulee turvata. Keskusrikospoliisin tulee kouluttaa talousrikostutkintayksiköitä niistä kokemuksista ja mahdollisuuksista, joita on muista maista saatu rikoshyödyn jäljittämisessä ja takaisinsaannissa.

Rikoshyödyn jäljittäminen ja takaisinsaannin turvaaminen tulee järjestää valtakunnallisesti yhdenmukaisella tavalla, konkreettisen toiminnan tapahtuessa kuitenkin alueellisella tasolla esitutkinta-, vero- ja ulosottoviranomaisten yhteistoimintana.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Sisäasiainministeriö käynnistää neuvottelut valtionvarainministeriön kanssa siitä, että Virke-projektin toiminta tai sitä vastaavat poikkihallinnolliset toiminnot tukisivat talousrikostorjuntaa tehokkaasti jatkossakin koko maassa. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Toimintaan osallistuvat viranomaiset vastaavat, että pääkaupunkiseudun talousrikostorjunnan tehostamisen yhteydessä ja muualla alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien toiminnan yhteydessä rikoshyödyn jäljittämistä tehostetaan erityisesti viranomaisyhteistyön keinoin. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa pääkaupunkiseudun talousrikos-

tutkinnan tehostamistoimien yhteydessä ja alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien perustamisen ja toiminnan käynnistymisen jälkeen.

- Keskusrikospoliisi vastaa siitä, että mahdollisuudet ja parhaat toimintatavat muista maista tapahtuvaan rikoshyödyn jäljittämiseen koulutetaan talousrikostutkintayksiköille. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa vuoden 2005 aikana.

4.4. Talousrikostutkinnan työskentelytavat

4.4.1. Vakavan rikollisuuden kohdevalinta ja talousrikostorjunta

Vakavan talousrikollisuuden torjunta tulee kytkeä osaksi vakavan rikollisuuden kohdevalintaa

Poliisi- ja muut viranomaiset torjuvat vakaavaa rikollisuutta²³ torjuntakohteen määrittämisen prosessin avulla, jossa poliisin tulossuunnitelmasta ilmenevin tavoittein suunnitelmallisesti ja johdetusti hankitaan tietoja vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden valintaa varten. Vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden määrittely- ja valintaprosessi edellyttää koordinoitua toimintaa sekä valtakunnallisella että aluetasolla. Vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden määrittelyyn ja kohteiden valitsemiseen osallistuvat valtakunnallisella ja aluetasolla siihen nimetyt edustajat keskusrikospoliisista, kihlakuntien poliisilaitoksista, suojelupoliisista sekä tull- ja rajavartiolaitoksesta. Valintamenettely tapahtuu siten, että ensin kohteet valitaan alueellisella tasolla, jota kautta osa kohteista siirtyy valtakunnalliseen valintamenettelyyn.

Vakavan rikollisuuden kohdevalintatoiminta on ollut tehokas toimintatapa huumausainerikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Tutkituissa tapauksissa on rikollinen toiminta painottunut vakavan huumausainerikollisuuden lisäksi myös talousrikollisuuteen. Huumausainerikoksiin liittyvä esitutkinta on poikkeuksetta saatettu syyteharkintaan ennen talousrikoksia, jolloin kokonaisuuteen liittyvien huumausainerikosten syyteharkinta ja tuomioistuinkäsittely on myös vaikeutunut. Monialarikollisuuden esitutkinnan yhteydessä yhteistyön eri rikostutkintasektoreiden kanssa tulee olla saumatonta, jotta juttukokonaisuus saatetaan yhdellä kertaa esitutkinnan jälkeiseen rikosprosessiin. Ongelmana menettelyn suhteen tosin saattaa olla se, että juttukokonaisuudet muodostuvat liian laajoiksi ja vaikeasti hallittaviksi.

Talousrikollisuuden torjunta tulee kytkeä systemaattisesti mukaan vakavan rikollisuudet kohdevalintaan. Talousrikostorjunnan kytkemisellä vakavan rikollisuuden kohdevalinnan osaksi, saavutetaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäksi myös talousrikostutkinnan kiinnostavuuden lisääntymistä poliisihallinnon sisällä, kun talousrikostorjunta saa kiinnostavan, toiminnallisen lisäelementin. Tällä voidaan olettaa olevan positiivinen vaikutus myös halukkuudessa rekrytoitua talousrikostutkintaan. Tämän vuoksi talousrikollisuus tulee kytkeä vakavan rikollisuuden kohdevalinnan osaksi, vaikka talousrikollisuus ei kaikilta osin täyttäisikään vakavan rikollisuuden kohdevalintakriteerejä. Vakavan talousrikollisuuden kohdevalinnassa tulee hyödyntää ainakin Virke-projektin, alueellisten rikostiedustelu- ja analyysiryhmien ja rahanpesun selvittelykeskuksen tietoja sekä osaamista.

²³ Vakavalla rikollisuudella tarkoitetaan törkeää rikosta, useista rikoksista muodostunutta laajaa rikoskokonaisuutta ja ammatti- ja taparikollisten tai järjestäytyneen rikollisryhmän tekemää rikosta tai rikoksia. Vakavan rikollisuuden torjuntakohde on henkilö, henkilöryhmä tai yhteisö, jonka epäillään suunnittelevan, valmistelevan tai tekevän vakavaa rikosta, myötävaikuttavan tai myötävaikuttaneen vakavaan rikokseen tai tehneen vakavan rikoksen ja jonka tavoitteena on saavuttaa merkittäviä laittomia yksityisiä, yhteiskunnallisia tai taloudellisia tavoitteita tai merkittäviä aineellisia vahinkoja.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Vakavan rikollisuuden kohdevalintaan osallistuvat tahot vastaavat siitä, että vakava talousrikollisuus liitetään toistaiseksi osaksi vakavan rikollisuuden kohdevalintaa, vaikka talousrikollisuus ei kaikilta osin täyttäisi ko. prosessin kohdevalintaan liittyviä vakavan rikollisuuden valintakriteerejä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisin ylijohdo huolehtii siitä, että vakavan rikollisuuden kohdevalintaan perustuvaa rahoitusta kohdennetaan myös valintaprosessin kautta valituille talousrikoskohteille. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.4.2. Etsintäkuulutettujen henkilöiden etsintä

Etsintäkuulutettujen etsintää tulee tehostaa

Kuten raportin kohdassa 2.3.3. *Syitä talousrikostutkinnan pitkäkestoisuudelle* on todettu, talousrikosten tutkintaa on osaltaan viivytännyt se, ettei tutkinnan kannalta keskeisiä henkilöitä ole tavoitettu etsintäkuulutuksesta huolimatta. Keskusrikospoliisissa on nykyisellään etsintäkuulutettujen aktiiviseen etsimiseen sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla tarkoitettu toiminto. Paikallispoliisissa on vaihtelevasti järjestettyjä ja yksittäisten poliisimiesten aktiivisuuteen perustuvia toimintoja.

Talousrikostutkintayksiköissä tulee kartoittaa etsintäkuulutetut henkilöt ja aktiivisin toimin etsiä henkilöitä, jotka ovat olleet tavoittamattomissa yli puolen vuoden ajan. Vaikeasti tavoitettavien etsintäkuulutettujen henkilöiden etsimiseen tarkoitettua keskusrikospoliisin toimintoa tulee hyödyntää niiden henkilöiden etsimiseksi, joita ei ole tavoitettu talousrikostutkintayksiköiden etsintätoimenpiteistä huolimatta.

Vaikeasti tavoitettavien henkilöiden tavoittamisessa tulee tulevaisuudessa hyödyntää mahdollisuudet, joita eurooppalainen pidätysmääräys tulee todennäköisesti mahdollistamaan.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat, että talousrikostutkintayksiköissä kartoitetaan etsintäkuulutetut henkilöt ja aktiivisin toimin etsitään henkilöitä, jotka ovat olleet tavoittamattomissa yli puolen vuoden ajan. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisiyksiköiden päälliköt huolehtivat siitä, että niiden henkilöiden etsinnässä, joita ei ole tavoitettu etsintätoimenpiteistä huolimatta tai jotka todennäköisesti oleskelevat ulkomailla, tarvittavilta osin hyödynnetään keskusrikospoliisin toimintoa. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Keskusrikospoliisi huolehtii todennäköisesti ulkomailla oleskelevien henkilöiden etsinnästä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.4.3. Oikeus- ja virka-apupyynnöt

Kansainvälisten oikeus- ja virka-apupyynnöiden lisääntymiseen tulee varautua ennakolta. Poliisi- ja syyttäjäviranomaisten yhteistyötä tulee lisätä kansainvälisistä oikeus- ja virka-apupyynnöistä päätettäessä

Vaikka kansainväliset oikeus- ja virka-apupyynnöt ovat viivyttäneet talousrikosten tutkintaa (kohta 2.3.3. *Sytä talousrikostutkinnan pitkäkestoisuudelle*), ei kaikkiin kansainvälisiin oikeus- ja virka-apupyynnöistä johtuviin viivytyksiin tai jopa niiden tuloksettomuuteen voida vaikuttaa kansallisin toimin. Muun muassa EU:n laajentumisesta johtuen on odotettavissa, että tarve kansainvälisiin yhteyksiin tulee lisääntymään myös tavanomaisten talousrikosten tutkinnan yhteydessä.

Tutkittavien talousrikosten mahdolliset kansainväliset yhteydet tulee tunnistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ottaen kuitenkin huomioon, että oikeusapupyynnön tekemiselle on edellytyksenä muun muassa epäillyn rikoksen yksilöiminen ja muut tarkemmat yksilöintitiedot. Näiden saaminen edellyttää tavallisesti joidenkin esitutkintatoimenpiteiden suorittamista. Talousrikostutkintayksikössä tulee syyttäjyhteistyön keinoin arvioida, milloin ulkomailta hankittava materiaali tai muu näyttö on edellytyksenä syyteharkinnan tekemiselle. Keskusrikospoliisin on kiinnitettävä huomiota rikostietopalvelun resursointiin, jotta kansainvälisten oikeus- ja virka-apupyynnöiden kansallinen käsittely tapahtuu mahdollisimman joutuisasti.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisiyksiköiden päälliköt huolehtivat siitä, että talousrikostutkijoilla on riittävä osaaminen oikeusapupyynnöiden tekemiseksi riittävän aikaisessa vaiheessa. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Talousrikostutkintayksiköt vastaavat, että syyttäjyhteistyö tulee riittävästi huomioiduksi arvioitaessa ja päätettäessä kansainvälisen oikeus- tai virka-apupyynnön tekemisestä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Keskusrikospoliisi vastaa rikostietopalvelun riittävästä resursoinnista, jotta kansainvälisten oikeus- ja virka-apupyynnöiden kansallinen käsittely nopeutuisi. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.4.4. Liiketoimintakielto ja valvonta

Liiketoimintakiellon edellytysten tutkintaa ja liiketoimintakieltoon määrättyjen valvontaa tehostetaan

Liiketoimintakieltoon määräämisen edellytysten tutkinta tulee tehdä pääsääntöisesti aina talousrikosten esitutkinnan yhteydessä. Liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden valvontatavoissa ja valvonnan tehokkuudessa on ollut alueellisia eroja. Sisäasiainministeriön uudistama määräys koskien liiketoiminnankiellon edellytysten tutkintaa ja liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden valvontaa on tulossa voimaan vuoden 2004 aikana.

Liiketoimintakiellon määräämiseksi tehtävällä tutkinnalla, liiketoimintakieltoon määräämisellä ja liiketoimintakiellossa olevien valvonnalla voidaan estää uusien talousrikosten tekeminen. Sisäasiainministeriön määräyksen toteuttamisen lisäksi liiketoimintakieltoon määräämisen tutkintaa ja valvontaa tulee yhtenäistää ja tehostaa asiaa kartoittavan selvitysmiehen esityksiä hyödyntäen.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin lääninjohtot ja poliisiyksiköiden päälliköt huolehtivat siitä, että liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta tehdään pääsääntöisesti aina talousrikosten tutkinnan yhtey-

dessä. Lisäksi em. yksiköt huolehtivat, että liiketoimintakieltoon määrättyjä henkilöitä valvotaan säännöllisesti ja tehokkaasti. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.4.5. Talousrikostutkintayksikön sisäiset toimintatavat

Talousrikostutkintayksiköiden rutiinitoimet ja toimijoiden tehtävät tulee määritellä

Yleisesti ottaen talousrikostutkinnan vahvuutena voidaan jo nykyisellään pitää osaavaa, kokenutta, motivoitunutta, ammattitaitoista ja koulutettua henkilöstöä. Tutkintayksikön ja erityisesti tutkintaryhmän työnjakoa tulee kehittää siten, että tutkinnanjohtajan rooli tutkinnan ja prosessin johtajana korostuisi. Nykyisellään tämä edellyttää tiettyjen tutkinnanjohtajan toimien siirtämistä muille tutkintaryhmän henkilöille sekä tutkinnanjohtajan vastuulla olevien talousrikosilmoitusten määrän vähentämistä.

Kokeneiden rikosylikonstaapeleiden asemaa tutkintaryhmän johtajana tulee lisätä ja joitakin tutkinnanjohtajan tehtäviä tulee siirtää ryhmänjohtajan vastuulle. Osa toiminnoista voisi edelleen olla tutkinnanjohtajan vastuulla ja päätettävänä, mutta ne tapahtuisivat ryhmänjohtajan valmistelusta ja esittelystä. Talousrikostutkinnassa voidaan hyödyntää muilla poliisin toimintasektoreilla käytössä olevia johtamismalleja, joista esimerkkinä voidaan mainita järjestyspoliisin kenttäjohtajajärjestelmä.

Tietyt tutkintatoimiin liittyvät rutiinitoiminnot tulee siirtää kaikissa tutkintayksiköissä tutkintasihteerien vastuulle, jotta tutkijan ja tutkinnanjohtajan aikaa vapautuisi varsinaisiin tutkintatehtäviin ja tutkinnanjohtamiseen. Tutkintasihteerille kuuluvia tehtäviä liittyy ainakin rikosilmoitusten ja tutkintapyyntöjen kirjaamisvaiheeseen, esitutkinta-aineiston keräämiseen, joihinkin tutkintatoimiin ja esitutkintapöytäkirjan kokoamiseen. Myös päivittäistä yhteydenpitoa toisiin viranomaisiin ja muihin tahoihin voisi osaltaan hoitaa tutkintasihteeri.

Talousrikostutkintayksiköiden rutiinitoiminnot ja kunkin toimijan tehtävät tulee määritellä siten, että tutkinnanjohtajan vastuulla on prosessin kokonaisvaltainen johtaminen, ryhmänjohtajat vastaavat päivittäisjohtamisesta ja talousrikostutkijat varsinaisten tutkintatoimien suorittamisesta. Tutkintasihteereitä tulee hyödyntää tarkoituksenmukaisella tavalla päivittäisten toimien suorittajina.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat siitä, että tutkinnanjohtajien kokonaisvaltaista johtamista kehitetään ja työskentelymahdollisuudet turvataan, ryhmänjohtajien päivittäisjohtaminen, asema ja tehtävät määritellään aikaisempaa tarkemmin ja tutkintasihteereiden hyödyntämistä tutkintayksikön päivittäisissä toiminnoissa korostetaan. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

Kirjallisten tutkintasuunnitelmien käyttöä tulee lisätä sekä hyväksi koettuja toimintamalleja ja työvälineitä tulee hyödyntää laajasti

Erityisesti laajat ja monimutkaiset talousrikokset edellyttävät kirjallisten tutkintasuunnitelmien tekemistä ennen varsinaisten tutkintatoimenpiteiden aloittamista. Kirjallisilla tutkintasuunnitelmilla varmistetaan, että tutkinnanjohtaja ja tutkija arvioivat tapauksen juridisesti huomioiden muun muassa mikä rikos on mahdollisesti kyseessä ja mitä esitutkinnalta vaaditaan sen toteen-

näyttämiseksi. Tarkemmin tutkintasuunnitelman tarkoituksena on, että tutkija ja tutkinnanjohtaja joutuvat jo tutkinnan alkuvaiheessa määrittelemään ainakin tutkinnan kohdentamisen, mitä tutkintatoimenpiteitä tullaan suorittamaan, kuka toimenpiteet tulee suorittamaan ja missä vaiheessa toimenpiteet tullaan tekemään ja kuinka tutkinnan etenemistä seurataan. Erityisesti tutkintasuunnitelman liian väljä aikataulu tai puutteet tutkintasuunnitelman toteutumisen seurannassa saavat pitkittää yksittäisen talousrikoksen tutkinta-aikaa tarpeettomasti. Talousrikosten tutkinnan nopeutumisen lisäksi kirjallisten tutkintasuunnitelmien käytön ansiosta myös talousrikostutkinnan laatu kehittyy. Kirjallisten tutkintasuunnitelmien lisäksi tutkinnanjohtajan tulee pitää ns. tutkintapäiväkirjaa, josta käyvät ilmi muun muassa tutkinnan aikana ilmenneet ongelmat ja niiden ratkaisut.

Kirjalliset tutkintasuunnitelmat, tutkinnanjohtajien tutkintapäiväkirjat sekä kaikki muut hyvät työskentelytavat ja toimintamallit tulee tallettaa siten, että ne ovat muiden poliisin tutkintayksiköiden käytettävissä ja hyödynnettävissä myöhemmin käyttöön tulevan talousrikostutkinnan sähköisen työkalun (VirTa) välityksellä.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat siitä, että kirjallisten tutkintasuunnitelmien käyttöä lisätään talousrikostutkintayksiköissä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisin ylijohdo ja poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat siitä, että päivittäisessä tutkintatyössä käytössä olevat hyvät toimintatavat ja työvälineet tallennetaan siten, että ne ovat hyödynnettävissä myöhemmin käyttöön tulevan talousrikostutkinnan sähköisen työkalun (VirTa) välityksellä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa sähköisen työkalun käyttöönoton yhteydessä.
- Poliisin ylijohdo ja poliisiammattikorkeakoulu vastaavat yhdessä siitä, että sähköisen työkalun sisällöllinen laatu varmistetaan jatkuvalla sisällön päivittämisellä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa sähköisen työkalun käyttöönoton jälkeen.

Tiedustelutoiminnan ja talousrikostutkinnan toimintojen lähentäminen

Talousrikostutkinnan tehostamisen seurauksena talousrikokset saadaan nykyistä aikaisemmin tutkintaan, tutkintaan kuluu vähemmän aikaa ja samanaikaisesti voidaan kokonaisvaltaisesti tutkia koko rikollinen toiminta. Yhtenä vaihtoehtona tutkinnan järjestämiseksi tällöin olisi, että talousrikostutkijat saisivat itse yhdessä ammattitaitoisten tiedustelijoiden kanssa hankkia esitutkinnan käynnistämiseksi ja turvaamiseksi tarvittavat tiedot. Esitutkinnan käynnistyttyä mukana olleet rikostiedustelijat tukisivat sen suorittamista alkuvaiheessa, jonka jälkeen he siirtyisivät takaisin päätehtäviensä hoitamiseen. Nykytilanteessa rikostiedusteluhenkilöstön osaamista tulisi hyödyntää tarkoituksenmukaisella tavalla myös avoimena olevien talousrikosten tutkinnan käynnistämiseksi.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat siitä, että talousrikostiedustelu järjestetään ja yksikön talousrikostutkinnassa ja rikostiedustelussa toimivat henkilöt toimivat tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla yhteistyössä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.5. Talousrikostutkinnan rekrytointi

4.5.1. Rekrytointi poliisin peruskoulutukseen

Poliisin peruskoulutuksen valintamenettelyssä tulee huomioida koulutukseen hakevien henkilöiden talousrikostutkintaan soveltuva koulutus ja osaaminen talousrikostorjunnan kannalta

Kuten osiossa 2.3. *Tutkijoiden ja tutkinnanjohtajien ammattitaito ja rekrytointi* on todettu, poliisin peruskoulutukseen hakeutuu vuosittain merkittävä määrä henkilöitä, jotka täyttävät poliisikoulun pääsyvaatimukset. Heidän joukosta on mahdollista suorittaa valinta siten, että painotetaan myös talousrikostutkintaa tukevaa aikaisempaa koulutusta ja työkokemusta. Peruskoulutukseen henkilöitä valittaessa tulee huomioida valittavan mahdollinen erikoisosaaminen, koulutus ja työkokemus, jotta rikostutkintatehtäviin haluavat ja soveltuvat henkilöresurssit turvataan jo peruskoulutukseen rekrytoitaessa.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisikoulu yhdessä poliisin ylijohdon kanssa huolehtii siitä, että poliisin peruskoulutuksen valintakriteereissä huomioidaan riittävästi koulutukseen hakevien henkilöiden talousrikostutkintaa tukeva aikaisempi koulutus, työkokemus ja muu erikoisosaaminen. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa vuoden 2005 aikana.

Talousrikostutkinnan näkyvyyttä tulee lisätä poliisin peruskoulutuksessa

Kuten kohdassa 2.3.1. *Talousrikostutkintakoulutus* on todettu, poliisin peruskoulutukseen ei sisälly varsinaisia talousrikostutkintaan liittyviä oppijaksoja ja on selvää, ettei poliisin peruskoulutukseen voida sisällyttää joidenkin erikoisosa-alueiden pitkälle vieviä koulutusjaksoja. Peruskoulutuksen yhteydessä on kuitenkin syytä huomioida, että talousrikostutkinnan näkyvyys poliisin peruskoulutuksen yhteydessä helpottaisi myös talousrikostutkintaan rekrytoimista ja lisäisi siten talousrikostutkinnan tunnettavuutta ja houkuttelevuutta erityisesti valmistuvien poliisien keskuudessa. Mikäli talousrikostorjunta otetaan poliisin painopistealueeksi, tulee talousrikostutkinta huomioida erikseen myös poliisin peruskoulutuksessa.

Poliisin peruskoulutukseen liittyvien työharjoittelujaksojen toteutuksessa tulee kiinnittää aiempaa enemmän huomiota talousrikostutkintaan ja -torjuntaan siten, että työharjoittelussa olevilla on mahdollisuus suorittaa työharjoittelu talousrikostorjuntaan liittyvissä tehtävissä.

Talousrikostutkintayksiköissä tulee kehittää ja tehostaa uusille talousrikostutkijoille kohdistettua työnohjausta ja sisäistä koulutusta, joka tapahtuu pääsääntöisesti ennen talousrikostutkinnan erikoistumiskoulutusta. Tarvittaessa työnohjaukseen koulutettuja ja sitoutuneita henkilöitä tulee tukea palkkajärjestelyin.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisikoulu huolehtii, että poliisin peruskoulutuksen yhteydessä talousrikostutkinnan näkyvyys tulee huomioiduksi riittävällä tuntimäärällä joko vierailijaluennoin tai teoria- ja käytännönharjoitusten yhteydessä. Koulutuksen tulee korostaa talousrikostutkinnan toiminnallisia elementtejä ja monipuolisuutta. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa välittömästi kun koulutuksen sisällön muuttaminen sen mahdollistaa.

- Poliisin peruskoulutukseen liittyvän työharjoittelujakson toteuttamiseen osallistuvien poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat siitä, että osa työharjoittelijoista suorittaa työharjoittelun rikostutkintajakson talousrikostutkintatehtävissä, mikäli se on kyseessä olevassa poliisiyksikössä mahdollista. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisiyksiköiden päälliköiden tulee huolehtia siitä, että kussakin talousrikostutkintayksikössä on työharjoittelijoiden ohjaukseen koulutettu ja motivoitunut henkilö. Tarvittaessa työnohjaukseen koulutettujen sitoutuneisuus tulee huomioida poliisin palkkausjärjestelmässä. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä vuoden 2005 aikana.

4.5.2. Rekrytointi poliisihallinnon sisältä

Talousrikostutkinnan houkuttelevuutta poliisihallinnon sisällä tulee lisätä

Talousrikostorjunnan yksi merkittävimmistä ongelmista on talousrikostutkijoiden ikääntyminen, jaksaminen ja talousrikostutkinnan jatkuvuuden turvaaminen. Talousrikosten tutkiminen vaatii poliisilta erityistä ammattitaitoa sekä poikkeuksellista pitkäjännitteisyyttä ja sitoutuneisuutta, jonka vuoksi talousrikostutkijoiksi on perinteisesti hakeutunut kokeneita poliisimiehiä. Osaltaan tutkinta-aikojen kasvuun ovat vaikuttaneet poliisiorganisaation sisäiset vaikeudet saada rekrytointia talousrikostutkintaan riittävästi tutkijoita (kohta 2.3.2. *Rekrytointi*). Kokeneet poliisimiehet eivät ole olleet halukkaita siirtymään talousrikostutkintatehtäviin poliisin kokonaispalkan vuoksi. Talousrikostutkintaan siirtyvän poliisimiehen kokonaispalkka on laskenut, koska talousrikostutkinnassa tehdään pääsääntöisesti työtä vain virka-aikana. Lisäksi alueellisia ongelmia on ollut uusien talousrikostutkijoiden virkatehtävän mukaisessa luokittelussa. Poliisin uuden palkkausjärjestelmän mukaan uuden talousrikostutkijan kokemuksen puute tulee huomioida henkilökohtaista palkan osuutta määriteltäessä, ei tehtävän mukaista palkkaluokittelua määriteltäessä.

Talousrikostutkintaan ja -torjuntaa poliisin perustyönä tulisi korostaa ja talousrikostutkinnan houkuttelevuutta ja toiminnallisuutta tulisi lisätä muun muassa edellä kuvattujen talousrikostutkinnan sisäisten työskentelytapojen kehittämisellä. Tällaisia ovat muun muassa uuden talousrikostutkijan työhön perehdyttäminen ja tiivis tiimityöskentely tutkintaryhmissä.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdo vastaa siitä, että poliisin uusi palkkausjärjestelmä tukee ja sitä edelleen kehitetään talousrikostutkinnan henkilöresurssien varmistamiseksi. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.
- Poliisiyksiköiden päälliköt huolehtivat siitä, että talousrikostutkintaan siirtyvät henkilöt luokitellaan poliisin uuden palkkausjärjestelmän ja poliisin ylijohdon ohjeistuksen mukaiseen palkkaluokkaan ja henkilöiden osaaminen ja kokemus otetaan huomioon henkilökohtaista palkkaosuutta määriteltäessä. Toimenpidesuosituksen toteuttamiseen tulee ryhtyä viipymättä.

4.5.3. Rekrytointi poliisihallinnon ulkopuolelta

Rekrytointia poliisihallinnon ulkopuolelta tulee tehostaa

Tehokas talousrikostutkinta edellyttää joissakin tapauksissa erityisen laajaa osaamista ja asiantuntemusta. Näistä voidaan esimerkkeinä mainita laskentatoimeen ja informaatioteknologiaan

liittyvä tietämys. Talousrikostutkinnan erikoistumiskoulutuksessa näihin vaatimuksiin on mahdollista vastata vain tiettyyn rajaan saakka. Erikoisosaamisen tulisi olla poliisikoulutuksen lisäksi ja tietyissä tapauksissa erillisperuste rekrytoida henkilö poliisivirkaan. Erityisesti talousrikostutkintaa tukeviin asiantuntija- ja avustaviin tehtäviin tulee rekrytoida lainsäädännön sallimissa rajoissa tiettyjen osaamisalueiden ammattilaisia myös poliisihallinnon ulkopuolelta.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisiyksiköiden päälliköt vastaavat, että talousrikostutkintaa tukeviin asiantuntija- ja avustaviin tehtäviin sekä muihin erikoisosaamista edellyttäviin tehtäviin rekrytoidaan lainsäädännön sallimissa rajoissa osaavia henkilöitä tarvittaessa myös poliisihallinnon ulkopuolelta, jotta poliisitehtäviä suorittavat poliisimiehet voivat keskittyä poliisivaltuuksia edellyttäviin varsinaisiin tutkintatehtäviin. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.6. Talousrikostutkintakoulutus

4.6.1. Talousrikostutkinnan erikoistumiskoulutus

Talousrikostutkintakoulutuksen ja -osaamisen turvaaminen

Talousrikostutkijan tosiasiallinen koulutus työn ohessa tapahtuvana erikoistumiskoulutuksena kestää noin 2-3 vuotta. Kun huomioidaan talousrikostutkijoiden normaali siirtyminen toisiin tehtäviin, talousrikostutkijoiden suhteellisen korkea ikärakenne ja siitä johtuvat siirtymät eläkkeelle, tulee nykyistä talousrikostutkinnan erikoistumiskoulutusta jatkaa. Kokeneiden talousrikostutkijoiden osaaminen on (mentorointi) pyrittävä siirtämään uusille talousrikostutkijoille tai talousrikostutkintaan siirtyville henkilöille.

Seuraavan kymmenen vuoden todennäköinen henkilöstöpoistuma tulee selvittää ja suunnitella tulevien vuosien talousrikostutkinnan koulutustarve tätä vastaavaksi. Vastaavasti tulee huolehtia myös ruotsinkielisten talousrikostutkijoiden ja tutkinnanjohtajien koulutuksesta. Talousrikostutkinnan koulutusta tulee järjestää kaikilla talousrikostutkinnan sektoreilla.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdon tulee selvittää yhdessä poliisin oppilaitosten kanssa talousrikostutkinnan seuraavan kymmenen vuoden todennäköinen henkilöpoistuma ja tämän perusteella arvioida talousrikostutkintakoulutuksen tarpeet. Arvioinnissa tulee huomioida myös ruotsinkielisen talousrikostutkinnan osuus. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa vuoden 2005 aikana.
- Poliisin oppilaitokset huolehtivat yhdessä poliisin ylijohdon kanssa siitä, että joitakin talousrikostutkintakoulutukseen sisältyviä perusosioita sisällytetään poliisin peruskoulutuksen yhteyteen. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa vuoden 2005 aikana.
- Poliisiyksiköiden päälliköt huolehtivat siitä, että kokeneiden talousrikostutkijoiden osaaminen siirtyy (mentorointi) aloittaville talousrikostutkijoille.

Ruotsinkielinen talousrikostutkinta tulee turvata

Niille talousrikostutkijoille, joilla on riittävät ruotsin kielen pohjatiedot, tulee järjestää kielikoulutusta, jotta ruotsinkielinen talousrikostutkinta tulee turvatuksi jokaisessa läänissä. Mikäli ruotsin kielen riittävät pohjatiedot omaavia poliisimiehiä ei ole tarpeeksi, tulee ruotsinkielisiä poliisimiehiä rekrytoida ja kouluttaa talousrikostutkijoiksi. Läänien poliisiyksiköiden tulee tehdä tarvittavilta osin yhteistyötä, mikäli jossakin yksikössä esitutkinnan sujuvuuden esteeksi muodostuu ruotsinkielisten tutkijaresurssien vähäisyys.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin lääninjohdot ja poliisiyksiköiden päälliköt yhdessä huolehtivat siitä, että niiden alueella koulutetaan tarvittava määrä ruotsinkielentaitoisia talousrikostutkijoita. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Poliisin lääninjohdot huolehtivat siitä, että niiden alueen poliisiyksiköt tarvittavilta osin toimivat yhteistyössä, mikäli ruotsinkielisten tutkintaresurssien vähyys on viivästyttämässä yksittäistä rikoksen esitutkinnan suorittamista. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.
- Keskusrikospoliisi huolehtii siitä, että sen ruotsinkieliset talousrikostutkijat toimivat yhteistyössä niiden poliisiyksiköiden kanssa, joilla ei ole toistaiseksi riittäviä ruotsinkielisiä tutkintaresursseja. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa viipymättä.

4.6.2. Talousrikostutkinnanjohtajien koulutus

Talousrikostutkinnanjohtajien koulutusta poliisin päällystötutkinnon yhteydessä tulee kehittää

Kuten raportin kohdassa 2.3.1. *Talousrikostutkintakoulutus* todetaan, tutkinnanjohtajien koulutus ei toistaiseksi sisällä varsinaista talousrikosten tutkinnanjohtamiseen erikoistuvaa koulutusta. Talousrikosten tutkinta poikkeaa merkittävästi tavanomaisten rikosten tutkinnasta. Yksi merkittävä eroavaisuus on tutkinnan kestossa, sillä tyypillisesti yksittäisen talousrikoksen tutkinta kestää kuukausia tai jopa useita vuosia. Yksittäisten talousrikosten tutkinta tulee nähdä prosessina, jonka osavaiheita kehittämällä tutkintaa voitaisiin nopeuttaa ja tehostaa merkittävästi.

Uudistettavassa poliisipäällystön tutkintokoulutuksessa tulee huomioida entistä voimakkaammin myös talousrikostutkintaan liittyviä kokonaisuuksia. Koulutuksessa tulee edelleen pitää niitä elementtejä, joilla taataan pakkokeinojen käytön ja uusien rikostorjuntaan liittyvien säännösten käytön osaaminen. Näistä esimerkkinä voidaan mainita rikoslain 10 luvun rikoshyödyn menettämistä koskevat säännökset (erityisesti laajennettu rikoshyödyn menettäminen). Talousrikosten tutkinnan erityispiirteet ja kaikelle vaativalle rikostutkinnalle ominainen projektitutkinta tulee huomioida suunnitteilla olevan poliisipäällystötutkinnon B-jakson sisällössä.

Poliisin päällystötutkintoon kuuluvan opetuksen lisäksi, keskeisten uusien toimivaltasäännösten käytön tehostamiseksi tulee järjestää alueellisia koulutustilaisuuksia talousrikostutkinnassa toimiville tutkinnanjohtajille.

Toimenpidesuosituksen vastuutahot ja aikataulu:

- Poliisin ylijohdo huolehtii yhdessä poliisiammattikorkeakoulun kanssa siitä, että uudistettavan poliisipäällystötutkinnon B-jaksossa huomioidaan talousrikostutkinnan omi-

naispiirteitä. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa poliisin päällystötutkintoa uudistettaessa.

- Poliisin ylijohdossa yhdessä poliisiammattikorkeakoulun kanssa huolehtii, että tutkinnanjohtajille järjestetään koulutusta keskeisten rikostorjunnallisten säännösten soveltamisesta. Toimenpidesuositus tulee toteuttaa vuoden 2005 aikana.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1. Välitöntä toimeenpanoa edellyttävät toimenpidesuosituks

Työryhmä on arvioinnissaan päätenyt esittämään seuraavia toimenpidesuosituksia talousrikostutkinnan tehostamiseksi. Nämä poliisihallinnon sisäisin keinoin toteutettavat suositukset tulee työryhmän mukaan panna toimeen pikaisesti. Toimenpidesuositusten tarkempi kuvaus on edellisessä jaksossa.

Talousrikostorjunta ja sille asetettujen tulostavoitteiden ottaminen yhdeksi poliisin tulostavoitteiden painopistealueeksi (4.2.1.)

Talousrikostorjunta on jäänyt viime vuosina pois poliisitoiminnan painopistealueista. Syynä on ollut järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja massarikostorjuntaan kohdistuvat haasteet. Nyt kun vakavan rikollisuuden ja massarikollisuuden torjunnassa on saavutettu tuloksia, työryhmä suosittelee, että talousrikostorjunta nostetaan yhdeksi poliisitoiminnan painopistealueeksi. Tulostavoitteiden arviointi on osoittanut, että toiminta tehostuu huomattavasti valituilla painopistealueilla. Tämän johdosta työryhmä arvioi, että kyseisellä suosituksella on huomattava merkitys talousrikostorjunnan tehostamisessa.

Pääkaupunkiseudun talousrikostutkinnan tehostaminen järjestämällä yhdenmukainen esitutkinta tuleville talousrikoksille (4.1.1.)

Talousrikosten esitutkinta on yleensä laajaa ja monimutkaista. Talousrikoksista vaatii nopeaa esitutkintaa todistusaineiston säilyttämisen, rikoshyödyn jäljittämisen ja rikosoikeudellisten seuraamusten varmistamisen takia. Työryhmän mukaan esitutkintaa voidaan nopeuttaa mm. läpivirtaus-työryhmän työtä hyödyntämällä, huolellisella esivalmistelutyöllä ja sopimalla esitutkintajärjestelyistä. Pääkaupunkiseudulla talousrikoksia tutkitaan useissa yksiköissä, mikä saattaa aiheuttaa päällekkäistä työtä. Nämä kaksi seikkaa huomioon ottaen työryhmä suosittelee menetelmää, jolla turvataan kaikkien talousrikosilmoitusten esiselvittelyn suorittaminen yhteismitallisella tavalla ja kaikkien rikosten tutkintajärjestelyjen varmistaminen. Koska noin puolet kaikista talousrikoksista tutkitaan pääkaupunkiseudulla, tällä suosituksella on merkittävä vaikutus talousrikostorjunnan tehostamisessa.

Polisin lääninjohtojen roolin korostaminen talousrikostorjunnassa (4.1.2.)

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella talousrikosten tutkinta tulee keskittää suurimpien kihlakuntien poliisilaitosten yhteydessä toimiviin alueellisiin ja maakunnallisiin talousrikostorjuntayksiköihin, joiden riittävästä resursoinnista ja osaamisesta läänin poliisijohtojen tulee huolehtia. Työryhmän arvion mukaan kyseiset yksiköt suorittavat tutkinnan yksittäisiä poliisiyksiköitä nopeammin. Myös lääneissä talousrikosilmoitusten esityö tulee kattavasti ja yhteismitallisesti järjestää hyödyntäen perustettavia alueellisia rikostiedustelu- ja analyysiryhmiä sekä Virke-projektin toimintaa.

Talousrikostutkintayksiköiden sisäisten toimintatapojen tehostaminen (4.4.5.)

Talousrikosten tutkinta poikkeaa muusta rikostutkinnasta siten, että tutkinta on pitkäkestoista, tutkinnan osavaiheita on useita ja viranomaisyhteistyö on laajaa. Työryhmä arvioi, että talousrikostutkintaa voidaan tehostaa kehittämällä talousrikostutkintayksiköiden johtamis- ja työskentelyjärjestelyjä, selkeyttämällä tutkinnassa olevien työnjakoa, omaksumalla prosessiajattelu sekä ottamalla käyttöön kirjalliset tutkintasuunnitelmat ja –päiväkirjat. Lisäksi tutkintaa voidaan tehostaa tiivistämällä rikostiedustelussa ja tutkintatehtävissä olevien poliisimiesten yhteistyötä.

Poliisin palkkausjärjestelmän kehittäminen ja poliisihallinnon sisäisen rekrytoinnin tehostaminen (4.5.2.)

Työryhmä on arvioinut, että talousrikostorjunnan yksi merkittävimmistä ongelmista on talousrikostutkijoiden eläköityminen ja osaavan tutkintahenkilöstön vaihtuvuus. Tämän lisäksi talousrikosten tutkiminen vaatii poliisilta erityistä ammattitaitoa, poikkeuksellista pitkäjänteisyyttä ja sitoutuneisuutta. Tästä johtuen tulee lisätä poliisihallinnon sisäistä mielenkiintoa talousrikostutkintatehtäviä kohtaan. Varsinkaan kokeneilla poliisimiehillä ei ole ollut halukkuutta siirtyä talousrikostutkintatehtäviin talousrikostutkinnan kokonaispalkkauksen ja poliisin uuden palkkajärjestelmän soveltamisen vuoksi. Poliisin uuden palkkausjärjestelmän tarkoituksenmukaisella soveltamisella, palkkajärjestelmän edelleen kehittämällä ja talousrikostutkintatyön kiinnostavuuden nostamisella oletetaan olevan merkittävä vaikutus rekrytointiin ja sitoutuneisuuteen.

Viranomaisyhteistyötä tulee tehostaa piilorikollisuuden paljastamisessa ja rikoshyödyn jäljittämässä (4.3.2)

Poliisin varsinainen talousrikosanalyysi keskittyy lähinnä aikaisemmin talousrikoksiin syyllistyneiden henkilöiden ja näiden yritysten toiminnan seuraamiseen. Yhteiskunnan kannalta merkittävän talousrikollisuuden havaitsemiseksi ja kokonaisvaltaisen näkemyksen saamiseksi sisällöllisen analyysin yhteydessä tulee hyödyntää valtiovarainministeriön asettaman Virke-projektin toimintaa. Työryhmä esittää, että sisäasiainministeriö käynnistää neuvottelut valtiovarainministeriön kanssa siitä, että Virke-projektin poikkihallinnolliset toiminnot tukisivat talousrikostorjuntaa tehokkaasti jatkossakin koko maassa.

Talousrikollisuuden torjunnan kytkeminen osaksi vakavan rikollisuuden kohdevalintaa (4.4.1)

Vakavan rikollisuuden kohdevalintatoiminta on todettu tehokkaaksi toimintatavaksi huumausainerikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa. Talousrikollisuuden torjunta tulee työryhmän arvion mukaan kytkeä systemaattisesti mukaan vakavan rikollisuuden kohdevalintaan, vaikka talousrikollisuus ei kaikilta osin täyttäisikään vakavan rikollisuuden kohdevalintakriteerejä. Talousrikostorjunnan kytkemisellä vakavan rikollisuuden kohdevalinnan osaksi saatetaan työryhmän näkemyksen mukaan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäksi myös talousrikostutkintaan rekrytoitumishalukkuuden lisääntymistä, jolloin toimenpidesuosituksen toteuttamisella voidaan olettaa olevan merkittävä vaikutus talousrikostorjunnan tehostamiselle.

5.2. Talousrikostutkinnan lisäresursointi

Nykyisin varsinaiseen talousrikosten tutkimiseen käytetään noin 280 henkilötyövuotta ja sillä pystytään hoitamaan vuosittain noin 1400 talousrikosilmoituksen tutkinnan päättäminen. Työryhmän esittämien poliisihallinnon sisäisten toimenpidesuosituksen ansiosta voidaan olettaa talousrikostutkinnan tuloksellisuuden paranevan. Työryhmän arvio on, että parhaimmillaan tuloksellisuus tulee nousemaan 20 prosentilla, jolloin poliisihallinto kykenee vuosittain noin 1650 talousrikosilmoituksen tutkinnan päättämiseen. Poliisihallinnon sisäisillä tehostamistoimilla pystytään estämään talousrikosten juttuvarannon kasvaminen (tällä hetkellä vuosittain tutkintaan tulee noin 1600 rikosilmoitusta), mutta sillä ei pystytä vähentämään nykyistä noin 2400 talousrikosilmoituksen ruuhkaa. Ruuhkan purkaminen edellyttää talousrikostutkinnan lisäresursointia.

Työryhmä esittää, että talousrikostutkintaan lisätään yhteensä 76 virkaa. Laskennallisesti tämä tarkoittaisi sitä, että mikäli talousrikostutkintaan palkattaisiin seuraavien neljän vuoden aikana, jokaisena vuotena 19 uutta virkaa, tulisi jutturuuhka puretuksi vuoden 2011 loppuun mennessä²⁴. Jutturuuhkan purkamisen jälkeen näille viroille on edelleen tarvetta, muun muassa siksi, että tehostetulla talousrikostorjunnalla muutoin piilorikollisuudeksi jäävää harmaata taloutta kyetään saattamaan esitutkinnan kohteeksi nykyistä enemmän, jolloin vuosittaisten rikosilmoitusten määrä tulee olemaan nykyistä huomattavasti korkeammalla tasolla.

Edellä olevassa lisäresursointilaskelmassa on huomioitava talousrikostutkinnan tehtäväkentän laajentuminen, joka puolestaan edellyttää voimavarojen suuntaamista myös muuhun talousrikostorjuntaan kuin esitutkintapöytäkirjoja tuottavaan tutkintatyöhön. Talousrikostutkinnan tuloksellisuuden lisääminen edellyttää tässä raportissa esitettyjen kaikkien toimenpidesuosituksen nopeaa ja täysimittaista toteuttamista. Lisäksi on arvioitu, että työ- ja ympäristörikokset työllistävät poliisia tulevaisuudessa yhä enemmän. On syytä olettaa, että mikäli talousrikostutkinnassa olevaa juttuvarantoa saadaan pienennettyä, tekevät varsinkin yhteistyöviranomaiset rikosilmoituksia ja tutkintapyyntöjä tapauksista, joista niitä ei nykyisin tehdä. Tätä voidaan pitää luonnollisesti hyvänä asiana, mutta toisaalta se tulee lisäämään talousrikostutkinnan työtaakkaa myös tulevaisuudessa. Joka tapauksessa nykyisen talousrikostutkinnan ruuhkautumisen poistaminen edistäisi *poliisilta piiloon jäävän* talousrikollisuuden ilmituloa ja mahdollistaisi tehokkaaksi koetun reaaliaikaisen talousrikostutkinnan suorittamisen. Mikäli nykyistä avointen talousrikosten varantoa saadaan laskettua, olisi voimavaroja tulevaisuudessa kohdennettavissa talousrikoksia paljastavaan toimintaan ja poliisin tai muiden viranomaisten toimin paljastuneiden talousrikosten tutkintaan. Piiloon jäävän talousrikollisuuden ilmitulon lisäämistä on esitetty myös sisäisen turvallisuuden ohjelman yhtenä tavoitteena.

Lisäresursoinnista aiheutuvat kustannukset voitaisiin jaksottaa vuosille 2005-2008 esimerkiksi seuraavasti:

²⁴ Ottaen huomioon, että kaikkien tehostamistoimien ansioista yhdellä henkilötyövuodella voidaan tulevaisuudessa saattaa päätökseen 6 talousrikosilmoituksen tutkinta vuodessa, ensimmäisensä vuonna 19 uudella viralla päätettävään 114 talousrikoksen tutkinta, toisena vuotena 228 talousrikoksen tutkinta, kolmantena vuonna 342 talousrikoksen tutkinta ja neljäntenä vuonna ja sen jälkeisinä vuosina 456 talousrikosilmoituksen tutkinta. 76 uuden talousrikostutkijan virkojen jaksottamisella neljälle vuodelle, aloittaen vuoden 2005 alussa, noin 2400 talousrikosilmoituksen ruuhka tulisi puretuksi vuoden 2011 lopussa (114+228+342+456+456+456+456).

Taulukko 15. Lisäresursoinnin tarve ja jakautuminen vuosille 2005-2008

Voimavaratarve ²⁵	Vaativuustaso	2005	2006	2007	2008	2005 – 2008 yhteensä
Henkilöstö						
– Tutkijat	08.06	11	11	11	11	44
– Tutkinnanjohtajat	08.09	2	2	2	2	8
– Tutkintasihteerit	07.05	2	2	2	2	8
– Tulkkaus- ja käännöspalvelut	40.14	2	2	2	2	8
– Rikospästäminen ja rikospästäminen tilintarkastus	08.10	2	2	2	2	8
Henkilöstölisäys yhteensä lkm / vuosi		19	19	19	19	76
Kalusto						
– Työhuonekustannukset	4000 €/ hlö	76 000 €	76 000 €	76 000 €	76 000 €	760 000 €
Kustannusten lisäys yhteensä / vuosi		1 054 883 €	1 054 883 €	1 054 883 €	1 054 883 €	11 308 830 €

Esitettyjen virkojen perustaminen seuraavina neljänä vuotena yllä olevan taulukon mukaisesti tarkoittaisi yhteensä noin 11,3 miljoonan euron lisäpanostusta vuosien 2005-2008 aikana. Huomattavaa on kuitenkin se, että näillä lisäresursoinneilla voidaan tehostaa myös rikoshyödyn jäljittämistä. Laskennallisesti kukin talousrikostutkija kykenee tuottamaan noin 100.000 euroa rikoshyötyä takaisin valtiolle, jolloin valtiolle muodostuneet kulut tulisivat kompensoiduksi kokonaisuudessaan.

Talousrikosten tutkinnan voimavarojen lisäyksen jaksottaminen usealle vuodelle on perusteltua siksi, että menettely antaa mahdollisuuden arvioida aikaisempina vuosina tehtyjen panostusten vaikutusta. Näin tehokkuuden parantumista odotettua enemmän taikka ilmoitettujen talousrikosten määrän vähentyessä henkilöstövoimavarojen lisäystarvetta voitaisiin tarkistaa.

Sisäasiainministeriön vastuulla olevassa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa ja sen kustannusvaikutuksissa on arvioitu talousrikostorjunnan tarvitsevan 88 uutta virkaa. Kyseistä laskelmaa tehtäessä ei tiedossa ole ollut työryhmän ehdotukset kuinka talousrikostorjuntaa poliisihallinnossa edelleen muun muassa painopistealueita muuttamalla voidaan tehostaa, on työryhmä päättänyt esittämään sisäisen turvallisuuden ohjelmassa esitettyä pienempää virkamäärää.

²⁵ Henkilökustannusarvio muodostuu peruspalkasta, 9 %:n keskimääräisestä suoritusosasta, 12 % suuruudesta kokemusasasta, sosiaalikulusta, lomarahasta ja lomarahasta sosiaalikulusta. Vaativuustasoissa 08.06, 08.09 ja 08.10 on huomioitu pääkaupunkiseutulisä olosuhteosana ollessa 0 %. Lisäksi henkilökustannusarvio sisältää 6400 euron määräiset muuttuvat kustannukset henkilöä kohden/vuosi. Työhuonekustannukset sisältävät kalusteet tavanomaisella varustetasolla sekä tietokoneen. Laskelmassa vaativuustaso 07.05 koskee tutkintasihteereitä, 08.06 rikostutkijoita, 08.09 tutkinnanjohtajia, 40.14 tulkkaus- ja kielipalveluita ja 08.10 rikospästämisestä tilintarkastusta. Muuttuvat kustannukset koostuvat arvioituista ja laskennallisista työaikakorvauksista. Laskelmassa ei ole voitu huomioida työtiloihin kohdistuvia korjaus-, muutos- tai uudisrakennustarpeita eikä tulevien VES-yleiskorotusten vaikutuksia.